

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

10436

891.99

C-55

ՀԱՅԿԱՆ ԼԱՅՈՒՆԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ARMENIAN LIBRARY
401 SHAWMUT AVE.

MAY 25 1924

AUG 17 1924

SEP 28 1924

NOV 23 1924

DEC 7 1924

JAN 4 1925

FEB 12 1925

MAR - 8 1925

NOV 7 1926

FEB 6 1927

MAR - 6 1927

APR 17 1927

AUG 21 1932

FEB 6 1938

JUN 4 1933

DEC 31 1933

JUL 31 1938

AUG 28 1938

APR - 4 1943

NOV 7 1954

Amir

891.99

55

ՅԻՄԱՐ

ՅԻՍՆԱՊԵՏԸ

477

ՀԵՂԻՆԱԿ

ԲԵՐՈՎԱԷ ԴԻՄՈՆՃԵԱՆ

ՏԵՐ ԵՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉ
ՏԻԴՐԱՆ ՃԻՂԷԼԷԿԵԱՆ

1932-70.

8

ՀԵՂԻԱՆ

ԲԵՐՈՎԻԼԻ ԼԻՄՈՆՅԱՆ

LIBRARY OF
E. CAMBRIDGE MASS.

Ա.

ԿՆԱՍՊԱՆ ՈՍՏԻԿԱՆԸ

Տամիէն՝ Պրիւքսէլ մայրաքաղաքին ուշիմ
նստիկանութեան կը պատկանէր:

Յիսնապետ էր ինքը:

Բայց հակառակ իւր խիստ պաշտօնին, որ
միշտ խոժոռ դէմք մը և լուրջ ձեւ մը կը
պահանջէ, խիստ բարեբարոյ և զուարթ ու-
տիկան մը եղած էր քսան և հինգ տարեկան
հասակէն սկսելով:

Հիմա ինքը քառասունը անցեր էր, բայց
դարձեալ միևնոյն մարդն էր, ինչ որ էր տաս-
ներհինգ տարի առաջ:

Բայց բնութեան մէջ ի՞նչ կայ որ իր բա-
ցաւիկ կողմը չունենայ բաց ի ծնելէ և մեռ-
նելէ:

5 6539-աի

2003

ն ըմբոստ

յու ձեւեր

... ղկութիւնը դըր-
... արքան էր, որ ատեն իր նրե-
սը նայողը կը սոսկար, և պէտք կըլլար զգու-
շանալ իրմէ։

Բարեբաղդաբար խիստ քիչ անդամներ կը
պատահէր այդ բացառիկ միջադէպը։

Մի բարկացնէք մեր բարի յիմնապետը .
միշտ արդար եղիք իրեն պէս, և ահա գառ-
նուկի պէս հեղձ Տամիէն մը կունենաք դէ-
մերնիդ։

Իր պաշտօնին գործադրութեանը մէջ մի
ընդդիմանաք իրեն։

Տամիէն երբեք չի ներեր այդ բանին, և
իր ճարպիկ ձեռները միշտ յաղթող են հա-
ւասար զօրութեանց դէմ։

Ամուսնացած է Տամիէն։

Կին մը և մէկ տարեկան աղջիկ գաւակ մը
ունի, զորս բացարձակապէս կը պաշտէ՝ բա-
ռին բուն նշանակութեամբը։

Իր գեղանի կինն ալ սիրուելու և պաշ-
տուելու արժանի արարած մ'է։

Գիտէ իր էրկանը միակ տկար կողմը, և
երբէք առիթ չէ տուած զանի բարկացնե-

լու, որով իրենց մէջ հաստատուած ներ-
դաշնակ սէրը՝ բնաւին՝ սեւ ամպի մը երեւող
չէ տեսած։

Տամիէն սիրահարած էր անոր, երբ անի
որը օրիորդ, մ'էր, և սուրբ ամուսնութիւ-
նը այդ սիրահարութիւնը նուիրադործած
օրէն ի վեր, չիկար բան մը որ կարենար
հաւասարիլ պարոն յիմնապետին երջանկու-
թեանը։

Բայց այս աշխարհի վրայ միթէ տեւական
երջանկութիւն կայ։

Թէեւ Տամիէն կուզէր պնդել թէ կայ՝ բայց
անշուշտ պիտի գար օր մը, յորում պատահէր
մի դէպք որ կատարելապէս իմացներ մեր Տա-
միէն բարեկամին թէ ո՛րչափ չարաչար կը սը-
խալէր ինքը։

Ո՛հ, այդ օրը սոսկալի օր մը պիտի ըլ-
լար։

Բայց սոսկալի թէ ոչ, վերջապէս պիտի ըլ-
լար այն օրը։

Գիշեր մ'էր։

Տամիէն՝ իր սրտին երկու հաւասար մա-
սերը իրենց մէջ բաժնած կնոջը և փոքրիկ
Լուիզին քով ճաշելէ ետեւ, երկուքն ալ սրը-
տին վրայ սեղմեր, անոնց այտերէն մէկ մէկ
համբոյր առեր, և իր տանը դռնէն դուրս
ելեր էր, գիշերային պահակներուն ընթաց-

քին վրայ հսկելու, եթէ նոր դէպք մը պատահած է՝ անոր մէջ իրեն ինկած պաշտօնի բաժինը խղճի մօտք և ամենայն արդարութեամբ կատարելու, և եթէ նոր բան մը չիկայ՝ երկու ժամէն վերստին տուն դառնալու և երջանիկ քուն մը քաշելու համար:

Նախ մօտակայ պահակատունը գնաց:

Հոն արտաքոյ կարգի բան մը չի կար:

Անկից իր քայլերը Սակարանին կողմը կուղիէ:

Հոն ալ ամեն բան հանդարտ վիճակի մէջ է:

Փողոցներու անկիւնները սպասող պահակ ոստիկանք նոր փոխուած են, և նախորդները՝ իրենց յաջորդներուն կասկածելի հետքի մը վրայ բան մը ըսած չեն:

Վերջապէս Պրիւքսէլ քաղաքին գոնէ Տամիէնի հսկողութեան յանձնուած մասը՝ արթուն ոստիկանութեան մը պատիւ բերելիք կատարեալ հանդարտութեան մէջ կը գլուխուի:

Եթէ ներքի է ըսել՝ այնպիսի խորին հանդարտութիւն մը՝ որ ոստիկանութիւնը կը ձանձրացնէ:

Անանկ որ Տամիէն ինքն ալ զղջալ սկսած թէ ինչու համար իր սիրելիները՝ տունը մինակ թողլով անպէտ գործի մը համար կէս

գիշերին մօտ փողոցները ինկեր էր:

Այդ պահուն գրեթէ իր մօքէն կ'ենէր որ ոստիկանութեան յիսնապետ մը՝ իր սիրելի ինիկէն և սիրելի զաւկէն զատ մտածելու ուրիշ նուիրական պաշտօն մ'ալ ունի:

Այն վայրկենին իր միտքը պաշարող քաղցր և փափուկ դաղմունքը՝ առանց իր գիտնալուն ալ իր քայլերը սակարանէն իր տանը կողմերը կուղիէր:

Գրեթէ կէս ժամու անորոշ պտոյտ մը վերջապէս զինքը իւր տանը ետեւի կողմերը բերէր էր, ուր կը գտնուէր պարտիզին դուռը:

Լուսին չըլլալուն, գիշերը սաստիկ մութ էր, Տամիէն երբ ինքզինքը այդ դրան առջեւ գտաւ, այն ատեն զգաց որ պարտազանցութեան մէջ գտնուած էր:

Բայց որովհետեւ ինքը խիստ արդար և խիստ ուղիղ մարդ մ'էր, իսկոյն իր պարտաւորութիւնը յիշեց որ զինքը ուրիշ տեղեր կը հրաւիրէր, և այն ինչ կը պատրաստուէր իր անուշադիր քայլերը հակառակ կողմը ուղղելու, և նախ իր պաշտօնին պարտաւորութիւնը կատարելով միայն որոշեալ ժամուն կրկին իր տունը վերադառնալու համար նորէն երթալ իր պաշտօնակցաց հետ միանալու, պարտիզին մէջէն փախուլէր ձայն

ներ հասան իր կասկածոտ ականջին :

Այն ատեն պէտք մը զգաց աւելի եւս մօտենալու պատին այն կողմին , ուրկից կը կարծէր թէ փսիսուքի ձայները եկած էին :

Միանգամայն իր աշխոյժ ձեռները հրաղէնին փարած էին :

Տամիէն այնպէս կարծեց թէ դողեր կային իր պարտիզին մէջ :

Բայց այն փսիսուքի ձայները մէկէն ի մէկ դադարեցան :

Տամիէն բաւական ժամանակ իւր ականջը պատին փակցուցած , անձայն մտիկ ըրաւ :

Ոչ , ամենեւին նոր ձայն մը չի կար :

Մեր յիսնապետը տասը վայրկենի չափ առնօգուտ տեղը սպասելէ ետեւ ինքնիրեն սա եզրակացութեան յանդեցաւ թէ երեւակայութիւնը զինքը խափած ըլլալու էր :

Քիչմ'ալ սպասեց հոն և կատարելապէս համոզուելով թէ նոր ձայն մը առած չէր , կը պատրաստուէր անկից մեկնելու :

Քանի մը յամր քայլեր առնելով պատին քովէն բաժնուեցաւ :

Բայց անգամ մը ոստիկանին կասկածները արթննալէ ետեւ , որչափ ալ անտեղի ըլլան , զանոնք նորէն քնացնելը դիւրին բան մը չէ :

Տամիէն փողոցին անկիւնը դառնալէ ետեւ իր տանը երեսի կողմէն լաւ մը քննեց զայն :

Ո'չ , ամենեւին կասկածելի նշան մը չկար : Կնոջը սենեկին մէջ լոյս ալ չէր վառեր :

Ուստի իր երկու սիրելիները հանդարտ քնոյ մէջ կը գտնուէին նոյն վայրկենին :

Յիսնապետը կարծեց թէ այլ եւս հաստատապէս միտքը դրած է իր պաշտօնին կոչած կողմերը վերադառնալու :

Եւ իրօք ճամբայ ալ ելաւ Բիւ Նէօվ փողոցին պահականոցն այցելու :

Բայց հազիւ քսան քայլի մը չափ առած էր , նոր խորհուրդ մը զինքը կեցուց հոն :

Մտածեց քիչ մը :

Վերջապէս պէտք մը զգաց կատարեալ կերպիւ վստահ ըլլալու որ անսովոր բան մը դարձած չէ իր տանը մէջ :

Ուստի ետ դարձաւ :

Փողոցի դրան բանային ամեն գիշեր իր քով կը գտնուէր :

Անձայն կերպիւ գուռը բացաւ :

Սանդուղէն վեր ելնելու քայլերն ալ աւելի գողի մը քայլերուն կը նմանէին քան թէ տանտիրոջ քայլերուն :

Իր կնոջ սենեկին դուռը բաց էր :

Թէեւ ասոր մէջ այնչափ անսովոր բան մը չի կար , բայց Տամիէն զգաց որ տունը մշտնելովը սխալ բան մը ըրած չէր :

Իր ատրճանակը պատրաստ կը բռնէր իր

ձեռացը մէջ, ամեն պատահարներու դէմ
անզգոյշ դռնուած չըլլալու համար:

Կրցածին չափ ականջը սրցնելով մտիկ ըրաւ
սենեակին ներսի կողմը:

Կասկածելի մէկու մը հետքը չէր նշմար-
ուեր հոն, և ոչ իսկ չնչառութեան ձայն մը:

Այն ատեն Տամիէն իր քովի լապտերիկը
վառելով սենեկէն ներս մտաւ: Երբ իր կնոջը
անկողնոյն քով հասաւ, հստակ քար կըտ-
րած արձան մ'էր: Իւր ճակատէն պաղ քրտինք
մը հոսել սկսաւ:

Անկողինը պարապ էր, ոչ ոք պառկած էր
անոր մէջ նոյն գիշերը:

Եւ ոչ իսկ ծալք մը կը նշմարուէր՝ անոր
ձիւնի պէս ճերմակ սաւանին վրայ:

Իսկ անմեղ մանկիկը, հանդարտօրէն կը
քնանար իր օրօրոցին մէջ:

Տամիէն իր կնոջը վրայ այն աստիճան
վստահութիւն ունէր, և անոր՝ զինքը խա-
բելու անկարողութեան վրայ ա՛յնչափ մեծ
հաւատք մը ունէր, որ իր մտքին մէջ ան-
հաւատարմութեան կասկածներ ծագելուն
մէկէն ի մէկ թոյլտուութեւն ըրած ըլլալուն
համար քիչ մնաց որ ձեռքի ատրճանակովը
նոյն իսկ իր ուղեղը պիտի պայթի ցնէր:

Յետոյ՝ պարտէզին մէջ լի փսփսուքին ձայնե-
րը միտքը ինկան:

Կարծեց թէ այն վայրկենին փայլակ մը
թափանցեց իր աջ քունքէն ներս և ձախէն
դուրս ելաւ:

Մանկիկին օրօրոցին քով աթոռի մը վրայ
ինկաւ:

Իւր հրատապ գլուխը երկու ձեռացը մէջ
առաւ:

— Ո՛հ Աստուած իմ, այս անմեղ մանկիկին
սիրոյն համար պահպանէ զիս. ապա թէ ոչ
հիմա խելքս պիտի թռցնեմ, աղաղակեց
խեղճ յիսնապետը և յետոյ:

Յետոյ արտասուաց խոշոր կաթիլներ դուրս
ցայտեցին իր կրակի պէս կարմրած աչքէն
և հրեշտականման մանկիկին ձեռներուն վը-
րայ ինկած:

Տամիէն՝ իր անմօրուս երեսը անոր վեր-
մակին մէջ ծածկեց: և քիչ մը ատեն իր հեծ-
կտուքը լսուեցան:

Իսկ անմեղ լապտերիկը և սոսկալի հրա-
ղէնը անդանին վրայ քով քովի կեցած էին:

Իր ծռած գիրքին մէջ Տամիէն ի կոնակը
սենեկին դրան կողմը դարձած էր:

Յիմարութեան անդունդին եղբը գեգերող
յիսնապետը, տակաւին քնացող մանկիկին
քովէն ոտքի ելաւ:

Հաստատ օրոշման մը կնիքը կը փայլէր իւր
դեղնած ճակտին վրայ. իսկոյն լապտերիկը և

ատրճանակը յափշտակեց սեղանին վրայէն ,
և պարտէզ դիմելու համար քայլ մը առնե-
լով դէպի դրան կողմը դարձաւ . նոյն տեղը
կրկին անգամ քարէ արձան մը պիտի կտրէր
խեղակորոյս Տամիէն , իւր կիներն էր որ կը տես-
նէր դրան սեամին վրայ , իրմէ ոչ նուազ գու-
նատած . այր և կին պահ մը իրարու երես
նայեցան :

Ահարկու լռութիւնը ամեն բան յայտնեց :

— Մի' մոտեր դռնէն ներս , գոչեց Տամի-
էն զայրագին :

— Տամիէն , մտիկ ըրէ զիս , ըսաւ մեղա-
պարտ ու յուսահատ կինը , բոլոր մարմնովը
դողալով :

— Նախ ըսէ թէ ո՞վ է սիրահարդ :

Պատասխան չիկայ , այլ միայն խեղդուկ
հառաչք մը :

— Ըսէ ո՞վ է սիրահարդ , կրկնեց Տամիէն
որոտացող ձայնով մը , և ատրճանակ ի ձեռին
քայլ մը առնելով դէպի յաւառ :

Այդ զօրաւոր ձայնէն մանկիկին քունը խը-
ռովելով շարժում մը ըրաւ օրօրոցին մէջ :

Տամիէնի կինը նշմարեց այդ շարժումը :

Մայրական զգացումը յաղթեւ էր ծայրա-
գոյն երկիւղի զգացման :

Իւր էրկանը աջ ձեռքին մէջ փայլող և իր
ճակտին ուղղուած ատրճանակին անմիջական

սպառնալեաց հակառակ ինքն ալ քայլ մը
առաւ դէպի առաջ , այսինքն դէպի մանկի-
կին քնացած օրօրոցը :

— Ո՛հ , զիս սպաննելէդ առաջ գութ ունե-
ցիր իմ վրայ և թող որ գոնէ վերջին անգամ
եւս համբուրեմ խեղճ զաւակս :

— Ետ կեցիր , ապիրատ կին . պէտք չէ որ
քու մատնիչ չրթներովդ պղծես անարատ այտ
մը :

Ծնդան վրայ ինկաւ կորուսեալ կինը :

— Սպաննէ զիս ուրեմն զաւակս օրօրոցին
քով . . . ինքզինքս չեմ կրնար արդարացնել . . .
իրաւունք ունիս զիս սպաննելու . . . բայց մի
անիծեր մայրեալ կինդ . . . երբէք թող չը
գիտնայ աղջիկս թէ ինչո՞ւ համար սպաննուած
եմ :

— Պիտի մեռնիս ապիրատ կին . բայց կու-
ղես որ մեռնելէդ առաջ ներումս ընդունիս . . .
այս' , չի' պիտի անիծեմ զքեզ . և զաւակդ եր-
բէք չը պիտի գիտնայ թէ ինչո՞ւ համար ըս-
պաննուած ես . բայց այս շնորհին արժանա-
նալու համար , պէտք է որ սիրահարիդ ա-
նունը տաս ինձ :

Խեղճ կինը վերստին լռեց :

Միայն թէ կարտասուէր :

— Ա՛հ կը լռես . ուրեմն այն աստիճան կը
սիրես քու անարդ սիրահարդ որ չես կրնար

մատնել զինքը . ուրեմն կրկին անդամ ա
նիծեալ . . .

— Ո՛հ , պիտի ըսեմ , պիտի ըսեմ , մի՛ անի-
ծեք զիս :

— Ըսէ , չուտով ըսէ :

— Լը . . . Լը . . . Լը կէռիէն է նա :

— Լը կէռիէն . բայց ո՞ր Լը կէռիէն :

— Քլէմանի վաճառատան . . . առաջին դը-
րագիւրը :

Տամիէն հասկցաւ հիմա թէ ով է իր պատ-
ւոյն դաւաճանը :

Արիւնը բուրբովին իր գլուխը ցատկեց :

Այլ ինքզինքին տէրը չէր :

Ահարկու դէմք մը առեր էր նոյն վայրկե-
սին :

Այնուհետեւ ինչ ըրած ըլլալէն ինքն ալ
տեղեկութիւն չունէր :

Միայն մեքենական շարժում մը տեղի ու-
նեցաւ :

Փալլակատում , որոտում , բոց և ծուխ :

Ահա ասոնք եղան այն սոսկալի փոթորկին
հետեւութիւնը :

Խեղճ կինը՝ ճակատին ճիշտ մէջտեղէն դար-
նուելով՝ առանց հոգեւարքի իր վերջին շուն-
չը առանդեր և գետինը տարածուեր էր , և
արեան հեղեղ մը դուրս կենէր իր վերաւոր-
եալ և ջախջախեալ ճակատէն :

Տամիէն , ծխացող ատրճառակը ի ձեռին
ունենալով , իր սպանեալ կնոջ մարմնոյն քով
ոտքի վրայ կանգնած էր , և տակաւին եր-
կար ատեն ալ անզգայ արձանի մը պէս հոն
կանգնած պիտի մնար՝ եթէ տակաւին զաշ-
խարհ չի ճանչող անմեղ մանկիկին ճիչերը
իր խելքը՝ գլուխը չի բերէին :

Այլ եւս մայր չունեցող Լուիզ , ատրճառա-
նակին պայթման ձայնէն ընդոստ և զարհուր-
եալ արթնցեր էր , և խեղճ մանկիկը բը-
նազդմամբ իր մօրը պաշտպանութիւնը կը
հայցէր :

Բայց իր մայրը այլ եւս ոչ պաշտպանի կա-
րողութիւն ունէր և ոչ ալ պաշտպանուե-
լու պէտքը :

Տամիէն այն ատեն հասկցաւ թէ ինչ ըրած
էր :

Զղաց , այո՛ , զղաց իր ըրածին վրայ :

Ձեռները մազերուն տանելով մի քանի
փունջ փրցուց անոնցմէ և իր կնոջը անկեն-
դան մարմնոյն վրայ նետեց իբրեւ վերջին
զարդ անոր տակաւին գեղանի դէմքին :

Զգաց որ իր առնութեանը անվայել բան
մ'էր անպաշտպան և անզէն կին մը սպան-
նելը . թէեւ այդ կինը իր պատուոյն դաւա-
ճան եղած ըլլար :

Բայց վերջապէս իր կինն էր այն :

Խանդաղատանօք սիրած և իր դրկացը մէջ
սեղմած էր զանի տարիներէ ի վեր :

Վերջապէս անիկայ, իր սիրելի Լուիզին
մայրն էր, և ի՛նչ երջանկութիւն առթեր էր
իրեն՝ զանի աշխարհ բերելով և զինքը հայր
մը ընելով :

Մտածեց, բայց աւա՛ղ, ի զուր մտածեց,
որ գործած յանցանքին համար կրնար զանի
պատժել ուրիշ եղանակաւ մը, այսինքն նուազ
բարբարոսական եղանակաւ :

Որովհետեւ ընտելանը կրնար իրեն ալ
միեւնոյն յանցանքը գործել տալ, և չի կար
մարդկային օրէնք մը որ այր մարդ մը մահ-
ուան դատաւարտէր ճիշդ ու ճիշդ այն մի
և նոյն սրբապղծութեան համար որ ներելի
կրնայ համարուիլ աւելի զօրաւոր և աւելի
իմաստուն սեռին համար :

Տամիէն՝ Լուիզի կրկին կրկին աղաղակնե-
րէն աւելի եւս յուզուեցաւ :

Իրեն անանկ կուգար որ իր զաւակը իրեն
առաջին դատաւորն եղեր և իրմէ հաշիւ կը
պահանջէր՝ զինքը մօր մը գգուանքներէն
գազանաբար զրկած ըլլալուն համար :

Ըսեր էինք թէ Տամիէն՝ ի ծննդենէ բարի
մարդ մ'էր :

Միայն երբեմն երբեմն իր վրա տիրապե-
տող բարկութեան կիրքը՝ որ յանկարծական

բայց կարճատեւ յիմարութեան մը արգա-
սիքն էր, զինքը բոլորովին տարբեր բան մը
կընէր :

Իր զաւակն աղաղակներէն սթափած ա-
տեն, այդ վայրկենական յիմարութեան սոս-
կալի հովը անցեր դացեր էր իր վրայէն :

Այլ եւս կնասպան մարդը չէր այն, այլ,
աւա՛ղ, արդէն անցեալ ժամանակի կարգն
անցնող սիրալիր ամուսնը և գորովալի հայ-
րն էր որ ինչաւ իր կնոջը մարմնոյն վրայ :

Կրկին կրկին համբուրեց անոր արիւնալի
երեսները :

Այդ արիւնը որ ինք պատճառէր էր և ե-
րիտասարդ և հիանալի կեանք մը ոչնչացու-
ցեր էր, սրբած և մաքրած էր արդէն անոր
չքնաղ դէմքին վրայէն այն արատը, որ նոյն
խոկ մարդկային տկարութեան կնիքն եղած
էր :

Լուիզ իր աղաղակները կը շարունակէր :

Տամիէն՝ իր կնոջը դիակը թողնով, մէկէն
վաղեց իր կենդանի զաւակին քով՝ զանի հան-
դարտեցնելու եռանդով :

Բայց այս տեսակ պարագաներու, այսին-
քըն մանկական յուզման մէջ միշտ ուրիշ բան
է մայր մը, ուրիշ բան է մօր մը գորովը, ու-
րիշ բան է մօր մը ձեռքը և երեսի ժպիտը
և անոր լոկ մէկ խօսքը, որ երբեք չէ տես-
նուած հօր մը վրայ :

Այլ, աւա՛ղ, ի՞նչպէս հասկցնելու էր մէկ տարեկան մանկիկի մը թէ ալ եւս մայր չունէր ինքը :

Եւ ո՞վ պիտի կարենար ըսել իրեն թէ, զինքը մօր մը գգուանքներէն զրկողը, նոյն իսկ իւր հայրն եղած էր :

Լուիզ, կարծես թէ զգաց մարդասպան՝ և աւելի գէշը՝ կնասպան ձեռքը :

Այն ձեռքը որ հիմա զինքը կը շոյէր, տակաւին մէկ երկու վայրկեան առաջ իր մօրը արիւնը քամած էր :

Մանկիկը մերժեց այդ վատ ձեռքը, չուղեց հանդարտիլ, և իր աղաղակները աւելի եւս բարձրացան :

— Ա՛հ, իրաւունք ունիս զիս մերժելու, մայրդ սպաննողը ես եմ, գոչեց իր խիղճէն հալածւող մարդը, և ինկաւ, ինկաւ անզգայ նոյն իսկ իրեն որք թողած անմեղ մանկիկին օրօրոցին վրայ . . .

Երբ Տամիէն խելքը գլուխը գալով ոտքի ելաւ, տեսաւ որ սենեկին մէջ ուրիշ չորս մարդիկ կային :

Ասոնք՝ մօտակայ պահականոցին հարիւրապետը, քննիչ պաշտօնեայ մը, և երկու ուրիշ ոստիկաններ էին, որոնք ի դուր մի քանի անգամներ դուռը բախելէ ետեւ, զանի կոտորելով ներս մտեր և մահատեսիլ սենեակը ելեր են :

Տամիէն ճանչեց այն հարիւրապետն և ոստիկանները՝ որոնց հետ անձամբ տեսակցեր էր սրահ մը առաջ, անոնցմէ ապահովութիւն առնելով որ այն երջանիկ գիշերն ոչինչ տեղի կուեննար ոստիկանութեան հանգիստը խռովող :

Եւ հիմա ինքն էր, այսինքն միւսին ոստիկանութեան պատկանող յիսնապետ Տամիէն որ իր խումբին հանգիստը խռովեր էր, և կը պարտաւորէր իր սուրը իր բարեկամացը յանձնելու իրբեւ մարդասպան եղեռնագործ մը :

Տամիէն՝ իր անձը պաշտպանելու համար ոչ զարթոււմ մը ըրաւ և ոչ ալ խօսք մը հանեց իր բերնէն :

Ամենայն հընթեքամբ անձնատուր եղաւ իր մեծաւորին և ստորակարգեալներուն :

Միայն աղաչեց որ իր կնոջը մարմինը վերցուցած ատեննին չի մոռնան նաեւ դրացի կիներէն մին ներս առնելու որպէս զի որք մանկիկին վրայ հսկէ :

Ձերբակալեալ յիսնապետը՝ իր գործած եղեռան վայրէն դուրս հանուած ատեն, անգամ մ'ալ նայեցաւ իր սպաննած կնոջ դիակին և որք թողած փոքրիկ աղջկան :

Վերջին հառաչք մ'ալ արձակեց և դողդոջուն քայլերով ճամբայ ելաւ :

Քննիչ պաշտօնեան հոն կը մնար պէտք եղած տեղեկագիրը գրի առնելու, սպանեալ կիներ ուրիշ սենեակ մը փոխադրել տալու, և դրացի կին մը նոյն դէշերը որբ մանկիկին քով հաստատելու համար:

Տամիէնի դատաստանը կարճ տեւած էր: Ինքը բան մը չուրանալով ամենայն ինչ մանրամասնաբար խոստովանեցաւ:

Ամիս մը յետոյ վճիռ կարձակուէր իրեն դէմ տառն և հինգ տարի չղթայակապ աշխատութեան:

Տամիէն չի բողոքեց այդ վճռոյն դէմ:

Գուցէ այնպէս կը հաւատար սր մահուան վճիռը աւելի արդար պիտի ըլլար:

Բայց պարոնայք դատաւորք, իր անցեալ անարատ կեանքը և ոստիկանութեան մատուցած ծառայութիւնները հաշուի առնելով, և աւելի ներողամտութեամբ վարուած էին իր նկատմամբ:

Շղթայակապ աշխատութիւն բառն ալ մի միայն ձեւակերպութեան համար գործածուած էր, անանկ որ Տամիէն՝ թիարան փոխադրուած ատեն, իր ոտները երկաթէ օղակով մը, ուրիշի ոտիցը փարելու գաղափարն անգամ մուտ չէր գտած պարոն բանտապանին մտաքը մէջ:

Եւ իրօք ալ Տամիէն այնչափ հեղ կտլա-

նաւոր մը դարձաւ, որ չղթայի խորհուրդը մէկ կողմ թողած ըլլալու անխոհեմութեան համար ինքզինքը մեղադրող ոչ ոք կը գլուխուէր:

Ալ եւս թողունք Տամիէնը շարունակել իր բանտարկութեան շրջանը, որու մէջ ապաշխարութեան բաւական ժամանակ պիտի ունենար:

Ռ.

ԹԻ ԻՆՉՊԻՍԻ ԵՐԻՏՐԱՍՏՐԴ ՄԷՐ ՊԵՐԹԻՆ

Պէլճիա, որ այժմ Անգլիայէ խաւաւ եւրոպիոյ ամենէն քաղաքակիրթ երկիրն է, կամ թէ եւրոպիոյ ցամաք երկրին վրայ առաջին լուսաւորեալ ժողովուրդը ունի, իր բաղմամարդութեանը հետ բաղդատելով, արուեստական ճիւղին մէջ ալ կրնայ ամենէն գերազանցը համարուիլ:

Աշխարհի լուսաւորութեան կեդրոնի այս ամենէն փոքրիկ պետութիւնը, իր երկրին փոքրութիւնը՝ բնակչաց բազմամարդութեամբը գրեթէ հինգ կամ տասն անգամ մեծցուցած կը սեպուի:

Մանաւանդ իր հոյակապ գործարանները, իր քաղաքակրթութեան համբաւը իրաւամբ մի քանի պատիկ աւելցուցած են :

Մեր պատմութեան սկսած ատեն Պրիւսէլ քաղաքը դարդարող այդ հոյակապ գործարաններէն մին ալ, Տըլապուշի երկաթի գործարանն էր :

Օկիւսթ Տըլապուշ, ինչպէս արուեստական նոյնպէս և ամուսնական ճիւղին մէջ ամենէն բարեյաջող մարդերէն մին եղած էր :

Բայց յիսուն տարեկան հասակին մէջ իր ամենաբարի կինը կորսնցնելու դժբաղդութեամբը, այդ կրկին յաջողութեան ամբողջութիւնը խորտակուած ըլլալով, այնուհետեւ թէ ինքը և թէ իր հաշակաւոր գործարանը, միմիայն իր էթիկէն որդւոյն համար կապրէին, որ ամեն յոյս տալ կերեւէր թէ իր հօրը արժանաւոր զաւակը պիտի ըլլար :

Օկիւսթ Տըլապուշ, էթիկէնէն զատ զաւակ ունեցած չէր, և իր մեռնելէն վերջը, մի քանի ընտանիքներ խիստ բարեկեցիկ վիճակի մը մէջ ապրեցնելու բաւական եղող ամբողջ հարստութիւնը և այն լայնածաւալ գործը, երիտասարդ Տըլապուշի պիտի մընար :

Արդարեւ խիստ քիչ զաւակներ կը գըտնուին աշխարհի վրայ որ այսպիսի երջան-

կութեան մը հետ միատեղ ծնած ըլլան, այսինքն արդէն ստեղծուած փառաւոր աշխարհի մը տէրն ըլլան փոխանակ ստիպուած ըլլալու որ նորէն աշխարհ մը ծնելու աշխատին :

Աշխատութիւն մը որ խիստ շատ անգամ կամ իր ծանրութեանը տակ բոլորովին կը ճնշէ, ու կը խորտակէ աշխատաւորը, և կամ ի վերջոյ միմիայն այն ատեն ժպտիլ կակսի աշխատաւորին, երբ անոր՝ նոր ստեղծուած աշխարհին բարիքները վայելելու Փիզիզական կարողութիւնները բոլորովին սպառած կամ սպառելու վրայ են :

Բայց նաեւ եթէ ոչ խիստ քիչ գոնէ բաւական թուով զաւակներ ալ կը գտնուին, որ իրենց հարց կողմանէ իւրեանց համար ըստեղծուած և պատրաստուած աշխարհէն օգուտ քաղել կամ զանի աւելի եւս ընդարձակել և աւելի եւս փառաւորել գիտնալու և աշխատելու տեղ, զանի իրենց ձեռքով կործանելու համար պակաս բան մը չի թողելու կը տքնին :

Օկիւսթ Տըլապուշ և բոլոր իր ծանօթները կը հաւատային տեսնել էթիկէնի վրայ այն բոլոր յատկութիւնները որ զմարդ առաջնակարգ գիրքի մը տէր կացուցանելու համար միմիայն հիմնական կըթութեան և հաստա-

տուն ժառանգութեան մը կը կարօտին :
Եւ որովհետեւ երիտասարդ էթիէնը այս
երկու մեծ բաներով օժտելու համար ալ պա-
կաս բան մը թողնուած չէր , ուստի Օկիւսթ
Տըլապուչի և իր ծանօթներուն հաւատքին
վրայ երկմտելու պատճառ մը չէր տեսնուէր :

Տըլապուչի գործարանի մէջ Պէրթիէ անու-
նով , ուրիշ երիտասարդ մ'ալ կար , որ բաց
ի էթիէնին ներկայ և ապագայ դրամական
ճոխ կացութենէ , ուրիշ և ոչ մէկ բանի մէջ
անկից վար կրնար համարուիլ :

Բայց Պէրթիէ՝ ուրիշ առաւելութիւն մը
ունէր , էթիէնի վրայ :

Առաւելութիւն մը , որուն համար գուցէ
էթիէն իր ներկայ և ապագայ նիւթական
դիրքին կէսը զոհելու յօժարակամ գտնուէր :

Պէրթիէ , սիրուհի մը ունէր :

Իրօտ գեղանի կին մ'էր ասիկա՝ և իր ա-
չաց սեւաւ քիթերուն կրակի զօրութեամբը ,
մի քանի էթիէններ՝ իրենց ներկայ և ապագայ
գործարաններուն հետ միաստեղ հալեցնելու
կարող :

Պէրթիէ՝ Տըլապուչի գործարանին մէջ գոր-
ծաւորապետ էր , և տարեկան 8000 ֆրանք
թոշակ կ'ընդունէր :

Այս գումարը բաւական չէր կրնար ըլլալ
կին մը երջանիկ ընելու համար :

Բայց գործարանին մէջ վերատեսուչ մ'ալ
կար որ տարեկան 20000 ֆրանք կ'առնուէր :

Այս ծերացեալ վերատեսուչը տարիէ մը
պիտի դադրէր իր պաշտօնէն , հանգստեան
թոշակ մը ընդունելով , և այն ատեն Պէր-
թիէ անոր տեղ պիտի անցնէր :

Ուրեմն գործերը գէշ վիճակի մէջ չէին :

Տարիէ մը էթիէնի տարեկան թոշակը 20000
ֆրանքի պիտի բարձրանար :

Եւ ի՞նչ կուգէր որ ըլլայ :

Իր ծնողքէն ոչ մի ֆրանք դրամագլուխ և
ոչ մի ֆրանքի արժողութիւն ունեցող գործ
մը չի ժառանգող երիտասարդ մը , եթէ բուն
իր գործոցը զաւակը ըլլալով տարեկան 20000
ֆրանքի եկամուտ մը , գեղեցիկ կին մը , սի-
րասուն զաւակներ , կոկիկ տուն մը , և փոք-
րիկ ապագայ մը ձեռք բերելու յաջողած է ,
այսինքն , ինչ որ կարելի է՝ ըրած կը գըտ-
նուի առանց մասնաւոր շնորհէ մղուած ըլ-
լալու , միթէ ազկից մեծ գործ մը կատար-
ուած կրնա՞յ ըլլալ սովորական կեանքի մէջ :

Պէրթիէ , Տըլապուչի գործարանին վերա-
տեսուչ ըլլալու աստիճանին բարձրացած օրը
Անժէլիքի հետ պաշտօնապէս պիտի ամուսնա-
նար :

Անժէլիք հէ՛ ,

Ի՞նչ կըսէր , գեղեցիկ անուն չէ՞ :

Բայց կրնամ վստահեցնել զձեզ որ Անժե-
լիք՝ իր անունէն աւելի գեղեցիկ էր :

Ահա ձեզի բառ մը, որ Պէրթիէի երջան
կութիւնը կատարելապէս ձեզի հասկցնելու
համար հինգ հարիւր տող նկարագրութեանէ
աւելի զօրութիւն ունի, եթէ մարդու մը եր-
ջանկութիւնը միմիայն իր սիրուհւոյն կամ
կնոջը գեղեցկութեան աստիճանէն կրնայ
չափուիլ, և կամ եթէ նոյն իսկ այդ գեղեց-
կութիւնը՝ զանի սիրողին գոթաղղութեան
իսկ պատճառ չի կրնար ըլլալ երբեմն :

Կրնանք «երբեմն» բառին տեղ չլատ ան-
գամ՝ բառերն գործածելը նախադաս հա-
մարել :

Բայց չափաւորութիւնը միշտ նախամեծար
բանն է :

Յաջողութեան մէջ անգամ չափաւոր եղիք,
ինչպէս որ ըսաւ Նաբօլէոն Երրորդ Վիլլա
Ֆրանգայի խաղաղութեան գաշնագիրը կըն-
քած ատեն, և կը հաւաստեմ զձեզ որ զըղ-
ջալու գոնէ մեծ պատճառ մը չպիտի ունե-
նաք :

Բայց ինչո՞ւ համար ըսած էինք թէ Պէր-
թիէ՝ «պաշտօնապէս» պիտի ամուսնանար
Անժէլիքի հետ տարիէ մը :

Է՛հ, երբեմն անպաշտօն ամուսնութիւններ
ալ կը կատարուին այս անկատար աշխարհի :

մէջ, և Պէրթիէ ու իր գեղանի սիրուհին
գոթաղղաբար սա միակ մարդկային տկարու-
թիւնն ունեցած էին որ մանչ զաւակի մը տէր
եղած էին օրէնքին ներած ժամանակէն ա-
ռաջ :

Բայց պէտք է ամենայն զօրութեամբ հաս-
տատել որ եթէ ունէ անակնկալ պատճառաւ
վերատեսչութեան պաշտօնը ետ մնար իսկ,
գարձեալ Պէրթիէ և Անժէլիք որոշեալ ժա-
մանակին, այսինքն ճիշդ տարիէ մը եկեղե-
ցական արարողութեամբ պիտի սրբագործէ-
ին իրենց առ միմեանս ունեցած յարաբե-
րութիւնը. և ասոր համար, երկնից բոլոր
սուրբերու անուան երդում ըրած էին :

Իրենց որդին, որ հաղիւ մի քանի ամսուան
էր, գաղտնապէս Բարիզ տարուած և ման-
կամարդ ստնտուի մը յանձնուած էր :

Այս պատմութիւններէն կրնայ հասկցուիլ
թէ Պէրթիէ ինչ աշխոյժով կաշխատէր գոր-
ծարանին մէջ :

Հիմա զաւակ մը ունէր, որուն ապագայ
մը պատրաստելու պարտաւոր էր :

Որովհետեւ անոր աշխարհ գալուն ինք
պատճառ եղած էր, ուստի այն աշխարհի վը-
րայ զանի ապրեցնելու հոգը՝ իրեն համար
պարտաւորիչ հոգ մը կ'ըլլար՝ հակառակ այն
տեսակ մը ծնողներուն աշխարհակործան

կամ տգէտ ու ինքնասէր գաղափարին՝ որոնք միայն անասնական հաճոյքի մը համար կամուսնանան, և առանց իրենց զաւակներուն գիտակցութեանը կամ խնդրանացը՝ զանոնք աշխարհ բերելով կը մեծցնեն՝ իրենց փապայ դրամագլուխ մը ընելու և անոնց աշխատութեամբը ապրելու խորհուրդով:

Խօսքերնիս լաւ թող հասկցուի:

Մեր խօսքը այն դժբաղդ ծնողքներուն համար չէ, որոնք՝ հակառակ իրենց մարդավայել ջանիցը որ իրենց կամքովը ու գործովը աշխարհ բերած զաւակներուն ապագան ապահովեն, աննպաստ և դժնդակ պարագաներէ ստիպուած են իրենց զաւակացը հացով ապրելու:

Ահա այս վերջինն է աշխարհի ամենէն մեծ դառնութիւնը՝ զգայուն սրտերու համար:

Ըսինք թէ Պէրթիէ կրկին աշխուժիւ կաշխատէր գործարանին մէջ:

Այս աշխոյժին պատճառներուն մին բացատրեցինք:

Միւս պատճառն ալ բացատրենք:

Պէրթիէ՝ իր զաւակէն զատ՝ սիրուհի մը և ապագայ կին մ'ալ ունէր:

Անժէլիքի հայրը և մայրը մեռած էին:

Հօրաքոյր մը ունէր՝ որ անոր հետ կը կենալցէր:

Քիչ ատենէն այդ հօրաքոյրն ալ մեռնելով, Անժէլիք բոլորովին առանձին կը մնար այս մոլորեալ աշխարհի վրայ, իրեն ուրիշ օգնական մը չունենալով՝ այլ միայն իւր հիանալի գեղեցիկութիւնը և երիտապարզութիւնը:

Իր հայրը և մայրը մեռած ատեննին բան մը չէին թողեր իշենց աղջկան որ անով ապրէ:

Ուստի Անժէլիք, իր դրացուհւոյն տունը ապաստանելով, անոր հետ կար կը կարէր, և եթէ ոչ բարեկեցիկ՝ դոնէ պարկեշտ կերպիւ իր հացը ճարելու և ուրիշի մը բեռ չըլլալու վիճակին մէջ կը գտնուէր:

Ահա այսպէս կ'ապրէր Անժէլիք, երբ ասեղն իր դէմը հանեց Պէրթիէն, սիրուեցաւ անկից և սիրեց զանի:

Տարիէ մը, 20000 ֆրանք տարեկան հասոյթի տէր վերատեսուչի մը կինը պիտի ըլլար:

Զատ տուն տեղ պիտի ունենար:

Պարկեշտ, երիտասարդ և՛ գեղեցիկ ամուսնոյ մը և սիրասուն զաւկի մը գլուխնաց մէջ երջանիկ կեանք մը պիտի վարէր և պիտի վայելէր այն ամեն աշխարհային բարիքները՝ որոնց իրաւունք ունի միշտ սիրուելու արժանի կին մը:

Պէրթիէ կ'զգար կամ կ'երազէր ասոնք:

Զգացմունք որ միանգամայն անհրաժեշտ պարտք մը կը դնէին իր վրայ ոչ միայն բուն իր անձին՝ այլ իր ապագայ կնոջն համար ալ աշխատելու :

Եւ այս պարտքը իրեն նոր ոյժ մը տուած էր ինքնասէր մարդէ մը աւելի աշխատելու :

Երդում բրած էր որ զանի երջանիկ ընէ :

Խափուսիկ ու վարկենական երդում մը չէ, այլ հաստատական և կատարեալ համողումէ առաջ եկած խղճահար երդում մը :

Անոր և պարկեշտ աղջիկ մը իր պաշտպանութեանը տակ պիտի առնուր, առանց անոր զգացնելու և մտքէն անցնել տալու որ ուրիշ մը կարելի է զինքը աւելի երջանիկ պիտի ընէր :

Իր պաշտպանութիւնը չի յաջողած օրը զանի աւելի հաստատուն պաշտպանութեան մը յանձնել՝ այլ եւս անկարելի պիտի ըլլար :

Որովհետեւ առ այն մտադրած պաշտպանութիւնը իրապէս ստանձնած օրէն կը դադրէր ուրիշ ոեւէ կարելի պաշտպանութեան յոյսը՝ յոյս ըլլալէ :

Պէրթիէ կը ճանչէր իր վրայ առած պատասխանատուութեան ծանրութիւնը :

Զէր անիկայ այն թեթեւութիկ և ինքնասէր երիտասարդներէն, որոնք կամուսնանան միայն կին մը ունեցած ըլլալու և անոր հրա-

պոյրները վայելելու համար, և երբ միայն իրենց անասնական կիրքերը կը յագեցնան, այն ատեն բոլորովին կը մոռնան թէ այր մարդ ըլլալէ զատ, ուրիշ կոչում մը և ուրիշ պարտաւորութիւն մ'ալ ունին :

Այսինքն բարի ամուսին մը և զաւակաց բարի հայր մը ըլլալու երկնային կոչումն ու պարտաւորութիւնը ունին, և թէ դահիճէ մը աւելի սոսկալի բան կըլլան երբ միայն իրենց պատուոյն և զգացմանցը յանձնուած անմեղ աղջիկ մը՝ պարզապէս անօգնական տղայ մը՝ ապերջանիկ ընելու բարբարոսութիւնը ունենալու խիղճ չեն ընէր, և որոնց սակայն պարտաւոր էին ոչ միայն արժանաւոր ամուսին մը՝ այլ նաեւ գորովալի հայր մը և մայր մը ըլլալու, քանի որ իրենք իրենց համոզմամբ, իրենց խորհրդովը, և իրենց ամենաազատ կամքովը զանոնք զատած ու բաժնած են իրենց բուն հօր և մօր գրգռանքներէն... իրենք անոնց տեղը անցնելու համար :

Ահա այսչափով կրնանք բացատրել այն պատճառները որոնք կրկին մղում կուտային Պէրթիէի անխոնջ բայց սիրատար աշխատութեան :

Անանկ որ պարոն Օկիւսթ Տըլապուշ պարզապէս իրեն փառք կը համարէր Պէրթիէի

պէս գործաւորապէս մը ունեցած ըլլալը :

Ձանի իբրեւ աշխատութեան տիպար կը ներկայացնէր իր միւս բազմաթիւ գործաւորաց, և ծերունին Լըքարթիէ իսկ անհուն սիրով կը սիրէր իր ապագայ յաջորդը՝ վերատեսչութեան կարեւոր գործին մէջ :

Գ.

ԿԻՆԵՐԸ... ՄԻՇՏ ԿԻՆԵՐԸ

Գործերը ահա այս երջանիկ վիճակին մէջ էին, երբ կիւրակէ օր մը Անժէլիք՝ իւր ընկերուհին և տանտիրուհին եղող տիկնոջ հետ հասարակաց մեծ պարտէզը գացած էին կէս օրէն ետեւ, և հոն ծառի մը տակ նստած կը խօսակցէին միմեանց հետ :

Անժէլիք մէկէն ի մէկ իւր աչերը մասնաւոր կողմ մը ուղղեց, և ուշադրութեամբ ու մեծ հետաքրքրութեամբ հոն նայել սկսաւ :

Իւր ընկերուհին՝ խօսքին թելը մէկէն ի մէկ կտրուելէն ազդուելով ինքն ալ ուշադրութեամբ այն կողմը նայել սկսաւ դէպի ուր Անժէլիք ուղղած էր իր աչերը :

Առաջին նայուածքով հասկցաւ ամեն բան, և ժպտելով Անժէլիքի ձեռքը սեղմեց ու բռնաւ :

— Սիրելիս, աչերդ շատ կը յոգնեցնես այդ կողմը նայելով :

— Ո՛հ բարի ընկերուհիս չարամտութեամբ մի դատեր զիս :

— Բայց ինչո՞ւ չարամտութիւն ըլլայ. միթէ մարդուս իւր սիրելին տեսնելով զգացած ուրախութենէ աւելի բնական բան մը կա՞յ աշխարհի վրայ :

— Սակայն կը հաւաստեմ զքեզ որ իմ ուշադրութիւնս Պէթիէէն աւելի իր քովի վայելազգեստ երիտասարդին վրայ ուղղուած է, զոր առաջին անգամ կը տեսնեմ. արդեօք ո՞վ է այն որ այնչափ սիրալիւ կերպիւ կը տեսնուի Պէթիէիս հետ :

— Ա՛հ, զարմանալի բան է որ մինչեւ հիմա չէք ճանչած զինքը :

— Բայց ատոր մէջ զարմանալու ի՞նչ կայ :

— Ի՞նչ կըսես Անժէլիք, միթէ Պրիւքսէլի մէջ, Օկիւսթ Տըլապուշի գործարանատիրոջ որդին չի ճանչող մէկը կը գտնուի՞ :

— Օկիւսթ Տըլապուշ որդիս է այն :

— Այո՛, Օկիւսթ Տըլապուշի որդին է թիէն Տըլապուշ, որ իր հօրը մահուանը վրայ բացարձակ տէր պիտի ըլլայ մեծահուշակ Տըլապուշ գործարանին, ինչպէս որ արդէն բացարձակ տէրն է անոր գրեթէ ամբողջ հասոյթին :

—Անոր ամբողջ հասոյթին կըսես :

—Այո՛, ամբողջ հասոյթին՝ որ լուսահոգի էրկանս խօսքին նայելով, տարին՝ առ նուազն կէս միլիոն ֆրանքի կը հասնի :

—Եւ այս կէս միլիոն տարեկան հասոյթը երիտասարդ իթիէնին՝ կը պատկանի :

—Փրեթէ անոր պէս բան մը . որովհետեւ իր հօրը միակ զաւակն է ինքը, և հայր Տըլապուշ՝ որդի Տըլապուշը պաշտելու չափ սիրելուն, գործարանին ամբողջ հասոյթը անոր տրամադրութեան տակ դրած է :

Անժէլիք ապշած՝ վար կախեց իւր գեղեցիկ գլուխը և խոր մտածութեան մը մէջ ինկաւ :

—Ա՛հ, Անժէլիք, կըսէր տանտիրուհին վայրկեան մը յետոյ, եթէ քու երիտասարդութիւնդ և մանաւանդ այդ գիւթիչ աչերդ ունեցած ըլլայի՛...

—Ի՞նչ կընէիր :

—Ինչ կընէի՛. ա՛հ ես գիտեմ ինչ կընէի :

—Երիտասարդ և հարուստ իթիէնը կը հրապուրէիր :

—Չէի հրապուրեր, այլ պարզապէս իմ ոտիցս խոնարհեցնել կուտայի զինքը :

—Բայց եթէ արդէն Պէրթիէի պէս պարկեշտ սիրահար մը ունեցած ըլլայիր :

—Որ բացի իր պարկեշտութենէ ուրիշ ո-

չինչ ունի գեղեցիկ կին մը երջանիկ ընելու համար . չոր պարկեշտութիւն մը՝ որ սակայն աղամանդներ չի կրնար ստեղծել և որ շատ երիտասարդներու քով ալ կրնայ դռնուիլ, նոյն իսկ հարուստ երիտասարդներու քով իսկ :

—Ո՛հ, շատ թեթեւօրէն կը մտածես սիրահարաց վրայ, բարի՛ ընկերուհիս :

—Չէ՛, շիտակը խօսելով, տէրը կեցած առտն ծառային չեմ սիրահարիր :

—Իսկ եթէ տէրը տեսնելէդ առաջ սիրահարած ես անոր ծառային :

—Ա՛հ, այն ատեն ծառան կը զոհեմ տիրոջը :

—Բայց միթէ Պէրթիէ ծառայ՞ մ'է Տըլապուշի գործարանին մէջ :

—Սիրելի Անժէլիքս, ինչո՞ւ այդպիսի վերացական գաղափարներով ինքզինքդ խաբելու կաշխատիս, մինչդեռ դու ինքդ ալ չես հաւատար այն բանին որով կը կարծես թէ կարելի պիտի ըլլայ ինքզինքդ խաբել . Պէրթիէ ընդունող մ'է, իսկ Տըլապուշ վճարող . քանի որ Տըլապուշ վճարող է՝ ուստի ինքը տէր է . և քանի որ Պէրթիէ ընդունողն է, ուստի Տըլապուշի ծառան է . ահա կարճ խօսք, ահա գործնականը :

Անժէլիք կրկին անգամ խորին մտածմանց

մէջ ինկաւ, և այս անգամ անգգայ մէկու մը պէս ապշեալ կը նայէր Պէրթիէի և Էթիէնի ետեւէն, որոնք առանց զիրենք տեսած ըլլալու կը մեկնէին պարտիզին դռնէն:

Հետեւեալ կիւրակէ օր Անժէլիքի տանտիրուհին առաջարկեց որ նորէն երթան այն մի և նոյն պարտէզը, ուր տեղ կարելի էր որ տեսնէին Պէրթիէն, թէեւ անիկա շաբթու մէջ գիշեր մը արդէն այցելութեան դացած էր իր սիրուհւոյն ու ապագայ կնոջը:

Անժէլիք չընդդիմացաւ այս առաջարկութեան:

Պէրթիէն հոն տեսնելու հաւանականութիւնը պարտէզին ճամբան հարթեր էր անոր առջեւ:

Գացին և դարձեալ նստան այն միւսնոյն ծառին տակ և այն միւսնոյն նստարանին վըրայ, ուրկէ դիտած էին նախորդ կիւրակէ օրն Պէրթիէի և Էթիէնի խօսակցելով անցնելնին:

Ժամ մը այսպէս նստած և անտարբեր նիւթերու վրայ խօսակցած էին ժամանակ անցունելու համար, և որ մէկ ժամուն մէջ Պէրթիէի պատկերը չէր հանդիպած ոչ տան տիրուհւոյն և ոչ ալ սիրուհւոյն աչիւրուն:

Նայիս որ Անժէլիք մէկէն ի մէկ իրար անցաւ և,

— Ա՛յն է... այն... դէպի մեր կողմը / լուգայ, — ըսաւ:

— Ո՞վ, սիրելիս, որո՞ւ համար կըսես:

— Ահա այն երիտասարդը... որուն համար կըսէիր թէ գործարանատիրոջ որդին է:

— Ա՛հ, Էթիէնի՞ն համար կըսես. որչա՛փ բարեսիրտ աղայ մ'է. գուցէ զիս տեսած է հեռուէն և ճանչած ալ է:

— Զձեզ ինչէ՞ն կը ճանչնայ:

— Ասկէ մի քանի տարի առաջ իրեն շապիկներ կարած էի. գուցէ կը յիշէ զիս:

— Ա՛հ, կաղաչեմ իմ քով մի խօսակցիր իրեն հետ:

— Այդ մասին հոգ մի՛ ըներ սիրելիս, չեա գիտիր որ Էթիէն ո՛րչափ բարեկիրթ և հեզահամբոյր աղայ մ'է, հակառակ իր պանծալի դիրքին. ո՛հ, եթէ կը ճանչէ և տալաւին կը յիշէ՛ զիս:

Այս միջոցին Էթիէն մօտեցած էր Անժէլիքի և անոր տանտիրուհւոյն, և այն ինչ անտարբեր կերպով մը պիտի ա՛յցնէր իրենց առջեւէն, իբրեւ թէ անականկալ կերպիւ տեսած ըլլալով Անժէլիքի ընկերուհին, մէկէն ի մէկ կանգ առաւ հոն, և զարմացման ձեւով մը անոր նայեցաւ:

— Ա՛հ, դո՞ւք էք, տիկին. որչա՛փ ուրախ եմ զձեզ տեսնելուս, ըսաւ Էթիէն զանի ողջունելով և խոնարհական յարգանք մը ընելով նաեւ Անժէլիքի:

Պերթիէի սիրունին և անոր ընկերուհին
ոտքի ելած էին :

— Տակաւին այն միւսնոյն տեղը կը բնակէր
տիկին :

— Այո, տէր իմ, բնակարանէս շատ գոհ
ըլլալուս, անկից տեղափոխուիլ չեմ ուզեր :

— Շատ լաւ, շատ լաւ, կը կը յուսամ որ
դործերն ալ գոհացուցիչ կերպիւ յառաջ
կերթան :

— Քէշ չեն, սիրելի պարոնս, և հիմա որ
խիստ ճարտար ընկերուհի մ'ալ ունիմ հետս,
այսինքն այս աղնիւ օրիորդը՝ դորձեղ ներ-
կայացնելու պատիւն ունիմ, օրիորդ Անժէլի-
քը բսել կուզեմ, մեզի դիմող պարոնները ա-
ւելի եւս գոհ ընելու վիճակի մէջ կը գըտ-
նուինք :

— Ես ալ զձեզ տեսնելու փափաք ունէի,
տիկին, կը յուսամ որ չէք մերժեր ինձ հա-
մար քսան և չորս հատ շապիկ կարելու շը-
նորհը. գիտէք որ միշտ գոհ եղած եմ ձեր
ճարտար ձեռներէն :

— Ամենայն սիրով կ'ընդունիմ պաշարկու
թիւննիդ, պարոն. երբ կուզէք որ գամ չա-
փերնիդ պաշարու :

— Դուք ատոր համար ձանձրութիւն մի
առնուք ձեր վրայ. չաթու մէջ օր մը որո-
շեցէք, ես անձամբ կուգամ ձեր տունը :

— Ահ, խիստ բարեսիրտ էք, պարոն շատ
շնորհակալ եմ :

— Ոչինչ, ոչինչ. բայց ո՞ր օր գամ :

— Չորեքշաբթի կէս օրին, էթէ կը հաճիք :

— Շատ լաւ. կրնամ այն օրը զձեզ տեսնե-
լու հաճոյքը տեսնալ նորէն :

Էթիէն ասոնք ըսելէ ետեւ գիտարկ-
հանեց և կարուհի տիկինը և Անժէլիքը բա-
րեւելով, ծանր ծանր մեկնեցաւ անկից :

Հետեւեալ օրը տիկին Փրանսուազ, այ-
սինքն Անժէլիքի տան տիրուհին՝ Օթէլ Պէլի-
զբօսարանը կը ներկայանար :

Ջրօսարանին վերի յարկը ելաւ և ժամա-
դիր մէկու մը որոշ քայլերով ուղղակի փոք-
րիկ սենեակ մը մտաւ :

Այդ սենեակին մէջ առանձին բազմաց կը
գտնուէր Էթիէն :

Անոր առջին սեղան մը կար, որու վրայ կը
գտնուէր երկու հոգւոյ համար պատրաս-
տուած կերակրոյ սպասք և երկու չիշ գինի :

Փրանսուազ ներս մտած աստեղծութիւն ու-
րի ելաւ իրեն աստիճանակից ընկեր մը ըն-
դունելու պատշաճ քաղաքավարութեամբ :

Երբ երկուքն ալ սեղանին առջեւ նստան,
Էթիէն զանգակը հնչեցուց և նախապէս հը-
րամայուած կերակուրները բերուեցան :

— Ձեր գեղանի ընկերուհոյն կենացը,

ընաւ էթիէն գինւոյ բաժակը Ծրանսուազի
բաժակին բաղխելով։

— Ինչպէ՞ս գտաք զանի, սիրելի պարոնս .
ձեզի վայելուչ պատառ մը չէ՞ .

— Ո՛հ, հիանալի գեղեցկութիւն մը ունի,
տիկին . ա՛հ, Պէրթիէ բաւական երջանիկ
գտնուած է։

— Եւ որ հիմա այդ երջանկութիւնը աւե-
լի արժանաւորին պիտի փոխանցէ . բայց դուք
Պէրթիէի ուրիշ կերպ փոխարինութիւն մը
կրնաք ընել։

— Այո՛, երանի թէ Անժէլիք յիմարաբար
չի վարուի։

— Այդ հոգը ինձ թողէք, տէ՛ր իմ։

— Կը յուսա՞ք որ պիտի յաջողիք։

— Խիստ ապահով եմ այդ մասին . թէպէտ
և դժուարութիւններ կան, բայց վերջին յաղ-
թութիւնը մեր քով մնալուն տաքակոյս չու-
նիմ . որովհետեւ . . .

— Որովհետեւ ի՞նչ։

— Որովհետեւ Անժէլիք . . . փառատէր է .
ես կին մը ըլլալու համար զանոնք աւելի
լաւ կը ճանչեմ . . . հարիւր կանանց մէջ դըժ-
ուարաւ կրնաք գտնել մէկ հատ մը որ հա-
ճութեամբ չի զոհէ ծառայ մը իր տիրոջը .
հարկ չի կայ ըսելու որ այս քաջալերական
խօսքերուն վրայ էթիէնի ախորժակը աւելի
եւս բացուեցաւ։

Ներելի կրնայ համարուիլ ըսել թէ, Օկիւսթ
Տըլապուշի որդին իր կենացը մէջ երբէք այն-
չափ համեղ ճաշ մը ըրած չէր։

— Բայց կը մտածեմ թէ վերջապէս Պէր-
թիէն ի՞նչ պիտի ընենք, հարցուց էթիէն
քիչ մը մտաւտանջութեամբ տիկին Ծրանսուա-
զի երեսը նայելով։

— Էհ, ատիկայ այնչափ մտածելու բան մը
չէ, սիրելի պարոնս։

— Բայց ես կը կարծեմ թէ ընդհակառակն՝
մտածելու առաջին բանն է։

— Մտածելու առաջին բանը Անժէլիքին տէր
ըլլալն է։

— Սակայն քանի որ Պէրթիէն կայ, կը վախ-
նամ որ Անժէլիքին տէր ըլլալս՝ ձեր յուսա-
ցածին չափ դիւրին բան մը չի պիտի ըլլայ։

— Ա՛հ, կը տեսնէ՞ք որ կիները մեզի չափ
լաւ չէք ճանչեր . եթէ Պէրթիէն մտածելէ
ազատել պէտք ըլլայ, ապահով եղիք որ ա-
ռաջին օգնականնիդ իր սիրուհին պիտի ըլ-
լայ։

— Բայց ատիկա շատ առաջները երթալ է։

— Յուսոյ մասին։

— Թէ յուսոյ և թէ իրականութեան մա-
սին։

Տիկին Ծրանսուազ, այս խօսքին վրայ իւր
աթոռը աւելի եւս մօտեցուց էթիէնի նախ-
6

ռին, և անոր ականջն ի վար ըսելու պէս ցած ձայնով մը ըսաւ .

— Ես Պէրթիէն ալ կը ճանչեմ . երբ իր խաբուած բլլալը իմանայ, առանց ուրիշներու դժուարութիւն պատճառելու, ինքն իր ձեռքը անձնասպան պիտի ըլլայ .

— Բայց եթէ զիս սպաննելու փորձ մը ընէ՞ .

— Այդ բանին անկարող է . վստահ եղիք խօսքիս . իր տիրոջը զաւակը սպաննելու կարողութենէ զուրկ մնալու չափ խղճահար է .

— Բայց եթէ ոչ մին և ոչ միւսը չընէ՞ .

— Ա՛հ, որ ոչ լուիցէ ունկամբ լուիցէ թիկամբ, կը հասկնա՞ք թէ ի՞նչ ըսել կուզեմ .

— Այսինքն եթէ մեռնիլ կամ սպաննել չուզէ, ինքը պիտի սպաննուի .

— Որչա՛փ լաւ կը հասկնաք միտքս . և այն ատեն իր սպաննիչն ալ գուցէ իր սիրունին իսկ պիտի ըլլայ .

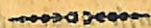
— Ի՞նչ կըսէք, տիկին Ֆրանսուազ .

— Ի՞նչ պիտի ըսեմ . միթէ նոյն իսկ իմ ներկայութեանս ալ ըսած չէ՞ Պէրթիէ իր սիրունիւն թէ միշտ պատրաստ է անոր երջանկութեանը համար մեռնելու . և արդ քանի որ իր մեռնելովը Անտէլիք ձեռը պիտի ըլլայ և հետեւաբար երջանիկ, ուստի իր ըստանուելովը ուրիշ բան մը եղած չըլլար այլ միայն իւր հանդիսաւոր երդումը կատար-

ուած, և ատիկա ա՛յնչափ տրամաբանութեան համաձայն բան մ'է, որուն դէմ Անտէլիք եւս առարկութեան բառ մը չի կրնար գտնել .

Տկարասիրտ և կնամուլ էթիէն բարձրագոյն ծիծաղով մը պատասխանեց տիկին Ֆրանսուազի անվիճելի վերջաբանին .

Կէս ժամ յետոյ Անտէլիքի տանտիրուհին կը մեկնէր Օթէլ Պէլժէն, էթիէնէն ընդունած հաղար ֆրանքնոց դրամատոմսը իր շըրջադեպտի գրպանին մէջ տեղաւորած, և ի խորոց սրտէ հառաչելով որ ինչո՞ւ համար ինքըն ալ ունեցած չէր երբէք Անտէլիքի հիանալի գեղեցկութիւնը, և այժմ՝ գոնէ անոր երիտասարդութիւնը, որպէս զի կարող ըլլար մեծահարուստ և երիտասարդ գործարանատէր մ'ալ ինքն իր ոտից առջեւ խոնարհեցնելու .

Դ.

ՄԱՏՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հետեւեալ չորեքշաբթի օրը որոշեալ ժամուն էթիէն տիկին Ֆրանսուազի տունը գընաց .

Շապիկներուն չափը Անտէլիք պիտի առնուր .

Այս գործողութեան ատեն բնականաբար օրիորդին փափուկ մատները՝ դործարանատիրոջ տղուն վզին պիտի դպէին :

Էթիէն բոլոր մարմնոյն դողալը զգաց երբ իրեն համար այդ եղանակի գործողութիւնը կը կատարուէր, մինչդեռ Անժէլիք, տակաւին անգէտ ըլլալով իրեն դէմ լարուած որոգայթին, և անմեղութեան հրեշտակը տակաւին մեկնած և մատնութեան սատանան տակաւին յաջորդած չըլլալով անոր տեղ, չէր կրնար գիտնալ թէ իր այն սովորական գործողութիւնը ի՞նչ ծանր դեր մը կը կատարէր կնամու երիտասարդին վրայ :

Իսկ տիկին Պրանսուազ կը հրճուէր իր վարդապետութեան յաջողութեանը վրայ և իր ամենագէտ և խորամանկ աչերը երբեք չէր բաժնէր Էթիէնի երեսէն :

Խեղճ Պէրթիէ եթէ գիտնար թէ դադունար ի՞նչ սոսկալի դաւաճանութիւն մը ի գործ կը դրուէր իրեն դէմ, ապագային՝ և նոյն իսկ իր Անժէլիքին համար աշխատութեան ոյժերը որչափ պիտի ջլատէին :

Բայց անմեղ մարդը այն վայրկեանին՝ իր ապագայ երջանկութեանը վրայ երազներ երեւակայելով ինքզինքը լոկորովին աշխատութեան տուած էր գործարանին մէջ և Էթիէնի հօրը քով :

Այսպէս մի քանի շաբաթներ անցան, և

Էթիէն քանի քանի անգամ տիկին Պրանսուազի տունը այցելելու և Անժէլիքի հետ աստիճանաբար աւելի երկար տեսակցութիւններ վայելելու երջանկութիւնը ունեցած էր :

Նախ՝ այդ տեսակցութիւնները անտարբեր բնութիւն մը ունէին Պէրթիէի խօսեցեալին համար :

Բայց երթալով ծանր կերպարանք մը առնուլ սկսան անոնք :

Տիկին Պրանսուազ երբեք առիթ չէր փայցնէր Էթիէնի վայելուչ ձեւերը, անհուն հարստութիւնը, և իր սիրած կինը աշխարհի ամենէն երջանիկ արարածներէն մին ընելու կարողութիւնը և տրամադրութիւնը՝ վառասէր օրիորդին աչքը խօթելու :

Միւս կողմանէ՝ Էթիէն եւս քիչ քիչ զգացնել տուած էր Անժէլիքի որ իր վրայ, պարզ կարուհիի մը իրաւունք ունեցածէն բաւելի համակրական աչօք նայիլ սկսեր էր :

Անժէլիք՝ առջի բերան այնչափ կարեւորութիւն չի տուաւ ոչ տիկին Պրանսուազի շուայլ գովեստներուն, և ոչ ալ այդ շուայլ գովեստներուն առարկան եղող Էթիէնի քիչ մը աւելի տաք յարգանքներուն :

Բայց փառասիրութեան զգացումը հետզհետէ յաղթանակ տանելու սկսեր էր իր վարանոտ բնաւորութեանը վրայ :

իրաւ է որ Անժէլիք՝ անհուն սիրով կը սիրէր Պէրթիէն :

Բայց Պէրթիէն՝ վերջապէս « ծառայո՞ւմ եմ » : Ծառայո՞ւմ... այո՞, ծառայ մը, ինչպէս որ ըսած էր իրեն տիկին Յրանտուազ :

Եւ մանաւանդ որ էթիէնի ծառան էր, և հիմա տէրն էր որ զինքը յափշտակելու կը տրքէր իր ծառային ձեռքէն :

Անժէլիք եթէ Պէրթիէնի յարած մնար, և էթիէնի անտարբեր աչօք նայելու շարունակէր, անշուշտ Պէրթիէն երբեք տէր չպիտի կրնար ըլլալ իրեն խոստացուած 20000 ֆր. հասոյթ բերող գիրքին :

Եւ եթէ ըլլար իսկ, իր տարեկան 20000 ֆր. ի հասոյթը ի՞նչ նշանակութիւն կրնար ունենալ էթիէնի տրամադրութեան տակ գտնուած ահագին հարստութեան հետ բաղդատելով, որն որ անվիճելի կերպով բոլորովին իրը պիտի ըլլար ծերունի հօրը մահու ընէ ետեւ :

Վերջապէս Պէրթիէն մի միայն համեստ կեանք մը և համեստ ապագայ մը կրնար բերել իրեն հետ :

Մինչդեռ էթիէն փառաւոր ազարաններ, Անգլիական ձիեր լծուած չքեղ կառքեր, կառապաններ, բազմաթիւ սպասաւորներ, խոհարարներ, պարտիզպաններ, անհամար

մետաքսեայ շրջագգեստներ և գլխարկներ, և դքսուհիներու նախանձը շարժող ոսկոյ կոյտեր պիտի բերէր իրեն հետ :

Գիշեր մը բոլորովին անքուն անցուց Անժէլիք, այս խափուսիկ երազներուն իրեն ներկայացուցած փառաւոր ապագային վրայ մտածելով :

Հետեւեալ օրը մասնաւոր տեսակցութիւն մը պիտի ունենար էթիէն իրեն հետ :

Պէրթիէն, այն անկեղծ և պարկեշտ սիրահարը՝ ամենեւին տեղեկութիւն չունէր անցած դարձած բաներէն :

Վերջապէս հետեւեալ օրը եղաւ :

Անժէլիք՝ սրտի ահագին տագնապներու մէջ, դործարանատիրոջ սիրամուրը որդւոն գալստեանը կ'սպասէր :

Պէրթիէն սիրուհին իր խօսելիքը և ընելիքը կատարելապէս որոշած էր : Գիտէր որ ինչ պիտի ըսէր իրեն էթիէն, և անոր ըսելիքներուն տալիք պատասխանները պատրաստեր էր :

Հասաւ վճռական վայրկեանը :

Երբ էթիէն սենեակէն ներս մտնելով յարգանքօք ողջունեց Անժէլիքը և տիկին Յրանտուազը, այս վերջինը գործ մը պատրուակ բռնելով ներուձն խնդրեց երիտասարդուհիէն և երիտասարդ միլիոնատէրէն, զիրենք

քիչ մը ատեն մինակ թողելու ստիպուած
 ըլլալուն համար, և արտորնօք տունէն մեկ-
 նեցաւ:

— Նստէ սիրելիս, այսօր ծանր խոստովա-
 նութիւններ ունիմ քեզի ընելիք, և բոլորով
 սրտիւ երախտապարտ եմ քեզի որ այս ա-
 ռանձնակի տեսակցութեան երջանկութիւնը
 չի զլանալ հաճեցար ինձ. նաեւս ներէ որ
 եզակի դէմքով կը խօսիմ քեզի հետ. կը
 յուսայի որ այս մեծ շնորհն ալ չէիր զլանար
 ինձ, և դուն ալ ինձ հետ եզակի դէմքով
 խօսելու պատիւը կնես:

— Շատ բարեսիրտ էք պարոն:

— Ո՛հ, ատիկա չեղաւ, դարձեալ յոգնակի
 դէմք կը դործածես:

— Շատ լաւ. եզակի կը խօսիմ այսուհետեւ
 եթէ այդպէս կը հաճիս:

— Շնորհակալ եմ օրիորդ. հիմա ուրիշ
 հարցում մը... անմեղ հարցում մը սենիմ
 քեզի ընելիք... կը խնդրեմ համարձակօրէն
 պատասխանէ:

Եթիէնի ձայնը յայտնապէս կը մատնէր իր
 ներքին յուզմունքը այս վայրկենիս:

— Մտիկ կընեմ քեզ պարոն, և կաշխատիմ
 կարելի եղածին չափ անկեղծ կերպիւ պա-
 տասխանել քեզ, եթէ ընելիք հարցմանցդ
 պատասխանել կարելի ըլլայ:

— Ո՛հ օրիորդ. Անժէլիք, արդէն զքեզ տե-
 սած առաջին օրէս, վրաս ինչ ծանր տպա-
 ւորութիւն մը ըրած ըլլալդ. հարկաւ իմ վար-
 մունքէս հասկցած ես. և քանի որ քեզի հետ
 մասնաւոր տեսակցութիւն մը ունենալու բաղ-
 ձանքս չի մերժելու բարեսրտութիւնն ունե-
 ցար, ուստի իմ խոստովանութեանս ինչ տե-
 սակ բան ըլլալիքը գիտնալով պատասխանդ
 արդէն սպտրաստած ըլլալու ես. չեմ գի-
 տեր թէ զիս ապրեցնելու շնորհը պիտի ընես
 թէ մահուանս վճիռը պիտի արձակես. գի-
 տես որ այս տեսակ փափուկ պարագայի մը
 մէջ վրադ ճնշում բանեցնելը յիմարական բան
 մը եղած կըլլայ ինձ համար... միայն թէ ա-
 մենայն խոնարհութեամբ կը խնդրեմ որ տա-
 լիք պատասխանդ բոլորովին անկեղծ ըլլայ...
 կը սիրեմ քեզ, Անժէլիք, զիս յիմարութեան
 անդունդին եզրը բերելու չափ սաստկու-
 թեամբ կը սիրեմ քեզ... չեմ ըսեր որ դուն
 ալ զիս սիրես. ասիկայ քենէ պահանջելու
 համարձակութիւնը և յանդգնութիւնը չու-
 նիմ... միայն անկեղծօրէն պատասխանէ ինձ
 թէ քեզ սիրելուս թոյլտուութիւն պիտի
 ընես թէ չէ... ահա իմ խոստովանութեանս
 տալիք պատասխանը, որ իմ կենացս փրկու-
 թիւնը կամ իսպառ խորտակումը պիտի ըլ-
 լայ:

Էթիէն դողդոջուն ձախով մը այս խօսքերը վերջացնելէն ետեւ նստած աթոռին վերայէն վեր ցաթկեց և գեղանի աղջկան ոտներուն խոնարհեցաւ :

— Բայց ոտքի ելիր, պա՛րոն, ի՞նչ կընես. քեզի պէս բարձր դիրքի մէջ եղող երիտասարդի մը համար անարժան աղախնւոյ մը ոտներուն փարիլը անվայել բան է :

— Ոչ, չի պիտի ելնեմ. մինչեւ որ այդ գեղեցիկ բերնէդ իմ կենացս վճիռը չի լսեմ, ոտքի չի պիտի ելնեմ :

Բայց ես նշանած եմ արդէն, պարոն, և տարիէ մը Պէրթիէի կինը պիտի ըլլամ :

— Ո՛հ գիտեմ ատիկա. բայց իմ սպասած պատասխանս ուրիշ բան է :

— Սակայն ի՞նչ կուզես որ ընեմ, պարոն. ուրիշի մը ամուսինը եղած ատենս, քու ալ հոմանուհի՞դ ըլլամ :

— Ա՛հ, ըսէ ինձ որ պիտի ներես քեզ սիրելուս, Անժէլի՛ք :

— Եւ այն ատեն :

— Է՛հ այն ատեն քու ամուսինդ պիտի ըլլամ եթէ հաճիս :

— Իմ ամուսինս ըլլաս :

— Այո, քու ամուսինդ պիտի ըլլամ, Անժէլիք, եթէ այդպէս կամեւոր շնորհն ընես :

— Իսկ Պէրթիէն...

— Պէրթիէի համար ալ պիտի ընեմ ինչ որ հրամայես ինձ :

— Բայց ի՞նչ կրնաս ընել անոր :

— Ձինքը՝ մարդոց ամենէն երջանիկը պիտի ընեմ, եթէ փառասէր է և հարստանալ կուզէ :

— Իսկ եթէ փառասէր չէ և ինձմէ զատուիլ չուզէ՞ :

— Ա՛հ այն ատեն... այն ատեն դարձեալ պիտի ընեմ ամեն ինչ որ կը հրամայես ինձ ընել...

Անժէլիք տեսաւ Էթիէնի աչաց մէջ այն ծայրայիշ որոշման նշանները, որոնք ի յայտ կուգան կարի գրգռեալ մարդու մը վրայ՝ հակառակ իրեն իսկ կամաց :

Պէրթիէի սիրուհին գլուխը վար կախելով մոտածել սկսաւ :

Էթիէն տակաւին ծնգան վրայ կը մնար իր ոտից առջև :

Բռներ էր նա Անժէլիքի ձեռներէն մին, և զանի իւր չթանցը դպցնելու համարձակած իսկ... և գեղանի օրիորդը ետ չէջ քաշած զանի :

— Բայց դիցուք թէ հաւանիմ կինդ ըլլալու, սակայն հարդ պիտի հաճի՞ ինձ պէս աննշան մէկը իրեն հարս ունենալու :

— Դուն միայն քու հաճութիւնդ տուր, Ան-

Ժէլիք, և այլ եւս մի մտածեր թէ Պէրթիէի
և թէ հօրս վրայ:

— Բայց տէ՛ր Աստուած, ի՞նչ պիտի ընես
զանոնք:

— Ո՛հ, երկուքն ալ պիտի սպաննեմ, եթէ
յամառին իմ երջանկութեան առջև ար-
դելք մը ըլլալու:

Անժէլիք՝ նորէն խորին մտածմանց մէջ ին-
կաւ:

Յետոյ ծանրաբար վեր առաւ իր դլուխը,
և սիրոյն սաստկութենէն մոլորած և մինչև
իսկ մարդասպան մը ըլլալու որոշած երիտա-
սարդին ձեռքէն բռնելով ըսաւ:

— Էթիէն, անխոհեմ մի՛ ըլլար. տակաւին
տարի մը ժամանակ ունիմ Պէրթիէի տուած
խոստումն կատարելու համար. այս մէկ տար-
ուան մէջ շատ բաներ կրնան պատահիլ. հայ-
րդ ծերացած է արդէն, կարելի է որ այդ
մէկ տարուան միջոցին մէջ բնական մահուամբ
մեռնի և դուն բոլորովին ազատ ըլլաս ընե-
լիքիդ վրայ հաստատ որոշում մը տալու. իսկ
Պէրթիէի հոգը իմ վրայ թող. և ես կը խոս-
տանամ քեզի որ մինչեւ այն ատեն զիս սի-
րելու և ապագային համար յուսալու եր-
ջանկութիւնն ունենաս, առանց սակայն զիս
նեղելու, և Պէրթիէի՝ կասկածի երթալու ի-
րաւունք տալիք բան մը ընելու. ահա իմ

այսօրուան քեզի տալիք ամենէն անկեղծ և
վերջին պատասխանս. հիմա ոտքի ել:

— Ո՛հ, կարի երջանիկ եմ, օրիորդ, ըսաւ
էթիէն, ուրախութենէն դրեթէ խելքին կէ-
սը կորսնցուցած վիճակի մէջ ոտքի ելած ա-
տեն, և Անժէլիքի ձեռքէն բռնելով աշխու-
ժիւ յարեց:

— Ե՛րբ պիտի կրնամ վերստին տեսնել զքեզ:

— Ճրանսուազ պիտի իմացնէ քեզի յարմար
ժամանակը. բայց մինչեւ որ ինձմէ հրաւէր
մը չընդունիս մի գար հոս:

Ահա այս տեղ կը վերջանար այն նենգա-
ւոր տեսակցութիւնը, և էթիէն կը մեկնէր
Անժէլիքի տունէն՝ այն վայրկենին ինքզինքը
մարդոց ամենէն երջանիկը համարելով:

Իսկ Պէրթիէի սիրուհին՝ առանձին մնա-
ցած ատեն մատնուած էր այն խորին մոռ-
տանջութեան, որ վերջնական որոշման մը կը
մղէ զմարդ փրկութեան կամ կորստեան ու-
ղիներէն մին ընտրելու՝ անդառնալի կերպիւ:

Աւա՛ղ, արդէն կանացի փառասիրութիւ-
նը, վերջին յաղթութեան նուազ կարեւոր
դիրքերը գրաւած էր՝ մարդկային կենաց
այն ահեղ պատերազմին մէջ, որուն շատ ան-
գամ ճակատագիր անունը կուտանք՝ նոյն
իսկ մեր տկարութիւնը արդարացնելու և
զմեզ անբասիր հանելու համար:

Վ Զ Ո Ի Կ Ը

Պէտքիոյ մայրաքաղաքին մէջ մի քանի ա-
միսէ ի վեր հաստատուած էր Իրլանտացի
վհուկ մը :

Խիստ գեղանի Անգլուհի մ'էր այն :

Գրեթէ դեռատի աղջիկ մը տակաւին հա-
ղիւ աասնեւ վեց կամ տասնեւեօթն տարե-
կան :

Կենաց ապագան գուշակող այս դեռա-
տի օրիորդին համալ, այն մի քանի ամիսնե-
րը բաւական եղած էին իր հուշակը այն առ-
տիճան տարածելու, որ նոյն իսկ Բարիզէն
և Լոնտօնէն անգամ բարձրատիճան անձինք
իրենց ապագային վճիռը իմանալու համար
Պրիւքսէլ կը փութային :

Անժէլիք՝ Էթիէնի հետ ունեցած տեսա-
ցութեան հետեւեալ կիւրաքէն ինդրեց Պէր-
թիէյէ որ անգամ մը այն վհուկին երթային
իմանալու թէ այն գեղանի Անգլուհին ի՞նչ
կը գուշակէ իրենց ապագային համար :

Պէրթիէյէ որ թէպէտ այս տեսակ պարա-
գաներու մէջ դիւրահաւատ երիտասարդ մը
չէր, իր սիրուհւոյն հաճելի ըլլալու բաղձա-
նօք ընդունեց անոր առաջարկութիւնը, և

երկուքը մէկանց կառք մը նստելով, վհու-
կին բնակարանը՝ կամ եթէ կողքէ ուրիշ
կերպ ըսելնիս, գեղեցիկ Անգլուհւոյն խոր-
հրդարանը գացին :

Զիրենք գիմաւորողը պառաւ կին մ'էր :

Սա ալ Իրլանտացի մ'էր, վերջին աստի-
ճան նիհար և ահարկու կերպիւ տգեղ, որ
անուանի վհուկին դռնապանի պաշտօնը կը
վարէր :

Անժէլիք և Պէրթիէ իրենց այցելութեան
առաջին բաժնորը կը վայելէին :

Վհուկը՝ ուրիշ այցելու մը չունէր այն պա-
հուն :

Բան մը որ խիստ հազուադէպ էր :

Տգեղ պառաւուհին զիրենք զարդարուն
սենեակ մը առաջնորդեց, և ինքը գնաց ա-
նոնց այցելութեան նպատակը իր տիրուհւոյն
իմացնելու :

Տա՛ր վայրկեան յետոյ Անժէլիք և Պէրթիէ
ուրիշ մութ սենեակ մը կ'առաջնորդուէին :

Միայն մէկ պատուհան մը ունեցող փոքրիկ
սենեակ մ'էր այդ, և այդ մէկ պատուհանն
ալ հաստ վարագոյրներով գոցուած ըլլալով,
գործաւորապետը և իր սիրուհին գիշերա-
յին մութին մօտ խաւարի մէջ դտան ինքը-
զինքնին :

Սակայն սենեկին մէկ անկիւնը գտնուած

բազմացին վրայ՝ մարդկային էակի պէս բան մը բազմած ըլլալը կրնար տեսնուիլ, ինչպէս նաեւ երկու աթոռներ, որոնց վրայ նստելու հրաւիրուեցան այցելուն և այցելուէին՝ պառաւ կնոջ և ձեռաց մէկ նշանին վրայ։

Պառաւուհին անմիջապէս մեկնեցաւ։
Կատարեալ լուծիւն մը կը տիրէր այն միջոցին։

Անժէլիք և Պէրթիէ՝ պարապ տեղը սպասեցին որ իրենց «բարի եկաք» մը ըսուէր, կամ թէ այցելութեան բուն նպատակնին իրենց հարցուէր։

Ուստի իրենք ալ կատարեալ լուծեամբ՝ դործին վախճանին կ'սպասէին։

Հազիւ երկու վայրկեանի չափ անցեր էր այս կերպիւ, և կամաց կամաց օարսուռ մը պատեւ սկսեր էր Անժէլիքի ամբողջ մարմինը, ահա տարօրինակ երեւոյթ մը բոլորովին ըսթափեցուց զինքը և զարմացման աղաղակ մը հանեց իր բերնէն։

Սենեակը մէկէն ի մէկ լուսաւորուիւր էր կարմիր լոյսով մը, որուն՝ ուրկէ թափանցելուն խելք հասցնել կարելի չէր կրնար ըլլալ։

Անժէլիք և Պէրթիէ՝ այն վայրկեանին ինքզինքնին դիւթական աշխարհի մէջ կարծեցին։

Ըսինք նաեւ թէ դժուարահաւատ Պէրթիէ

իսկ զգալ սկսաւ որ մէկէն ի մէկ դործերը լուրջ կերպարանք մը կառնէին։

Այն ատեն կարելի եղաւ նաեւս հաստատապէս հաւատալ որ իլանտացի վհուկին գեղեցկութեանը վրայ պտտած խօսքերուն մէջ չափազանցութեան նշոյլն անգամ չի կար։

Ահ, վերջապէս վհուկին բերանը բացուեցաւ։

Իւր գեղանի ու սեւ աչերը Անժէլիքի երեսին ուղղուած ատեն այնպիսի այրիչ զօրութիւն մը կար անոնց մէջ, որուն՝ ապահով եղաւ Պէրթիէի սիրուհին որ և ոչ մի այր մարդ պիտի կարենար վայրկեան մը իսկ դիմանալ։

— Օրիորդ, սե՛ւ էք թէ ճերմակ, հարցուց գեղանի վհուկը, ծանր ծանր չեչտեչով իր արտասանած այդ հինգ բառերուն վրայ զատ զատ։

Անժէլիք մտածեց թէ ինչ պատասխան տայ։
Ահա հարցում մը որուն երբէք պատրաստուած չէր ինքը, և որուն սակայն պատասխանել պէտք էր։

Արդեօք սե՛ւ ըսեր աղէկ պիտի ըլլար թէ ճերմակ։

Բայց վերջապէս բան մը ըսելու էր։

Էհ, ճերմակը գէշ չէ, մտածեց Պէրթիէի սիրուհին, սեւը՝ սեւ գուշակութիւններ յառաջ պիտի բերէր։

— Ճերմակ, պատասխանեց այցելուն՝ մը-
տածելու համար կորսնցուցած ժամանակը
պատասխանի շուտութեամբ փոխարինելու
արագ ձեւով մը։

Այն ատեն գեղեցիկ վհուկը զանգակ մը
հնչեցուց։

Այս երաժշտական հրամանին վրայ իսկոյն
քովնտի դուռ մը բացուեցաւ, ուրկէ ներս
կը մտնէր հագիւ տասներկու տարեկան ըս-
պիտակազգեստ աղջիկ մը, ոչ նուազ գեղե-
ցիկ քան իր տիրուհին կարծուած վհուկը։

— Ճերմակ աղաւնին բեր, ըսաւ գեղանի
վհուկը այդ դեռատի աղջկան։

Աղջիկը խոնարհական յարգանք մը մա-
տուցանելով նորէն դուրս ելաւ այն միւսոյն
դռնէն, ուրկէ ներս մտած էր։

Սենեկին կարմիր լոյսը աւելի եւս զօրա-
ցած էր այն վայրկեանին, և ամեն բան՝ կա-
տարեւապէս մոգական կերպարան մը առած
էին. անանկ որ Անժէլիք և Պէրթիէ ինք-
զինքնին բոլորովին վերացեալ աշխարհի մը
մէջ կը կարծէին։

Պէրթիէ բոլորովին լուռ կեցած էր, և այս
տարօրինակ տեսարանին իր վրայ ըրած խո-
րէն ազդեցութեան վրայ կը մտածէր։

Անժէլիք եւս լուռ կը կենար։

Իրեն ալ խորին մտածմանց մէջ գտնուած
ըլլալը երեսէն յայտնի կ'երեւէր։

Բայց ի՞նչ բան էր իր մտածման գլխաւոր
առարկան։

Միթէ սեւի և ճերմակի խնդրը, թէ ու-
րիշ բան։

Վերջապէս խորհրդաւոր դուռը նորէն
բացուեցաւ, և նոյն գեղեցիկ և երիտասարդ-
աղջիկը անկից ներս կը մտնէր, իւր ձեռացը
մէջ ունենալով սպիտակ աղաւնի մը, զոր իր
տիրուհւոյն նշանացի մէկ հրամանին վրայ
Անժէլիքի կը մատուցանէր։

— Առէք այդ սիրուն աղաւնեակը, կուրծ-
քերնիդ բացէք և հինգ վայրկեան հոն պա-
հեցէք զանի, օրիորդ, ըսաւ վհուկը դարձ-
եալ ամեն մէկ բառերը զատ զատ յեշտելով։

Անժէլիք, իրեն տրուած հրամանը կատա-
րել վստթաց. քակեց իր կուրծքի զգեստը
և մերկ մարմնոյն վրայ դրաւ այն սպիտակ
աղաւնին, որուն ամբողջ փետուրներուն վր-
այ չէր տեսնուեր մընչիւ իսկ ամենամփոքրիկ
մուրթ կէտ մը։

Որոշեալ հինգ վայրկեանը ամենայն լուռ-
ութեամբ անցաւ։

Անժէլիք իր կուրծքին վրայ կ'զգար անմեղ
կենդանւոյն սրտի տրոփները՝ որ անոր զգա-
ցած տեսակ մը սարսափէն, քիչ մը եւելկէկ
յուզուած ու սաստկացած էին։

Աղաւնին բերող աղջիկը մէկ կողմ կ'անած

էր և անանկ կերեւէր թէ իր շրջագրեստին
ետեւի կողմը բան մը պահած էր :

— Բաւական է , դուրս հանէ աղաւնին ,
ըսաւ վհուկը :

Անժէլիք իրեն հրամայուածին պէս ըրաւ :
Խեղճ կենդանին կարծես թէ գլուխը դա-
լիքը հասկցած էր , և տեսակ մը աղերսաւ-
կու նայուածքով Անժէլիքի երեսը կը նայէր ,
որ կարմիր լոյսին գոյնէն և զգացած ներքին
յուզմունքէն բոլորովին կարմրած ըլլալով
այն միջոցին գեղեցկութեամբ կը հաւասար-
էր Անգլուհոյն չքնաղ դէմքին :

— Մօտեցիր իրեն և դանակը ու գաւաթը
ձեռքը տուր , կրկնեց վհուկը , իր խօսքը
դեռատի աղջկան ուղղելով :

— Ո՛հ , ի՞նչ պիտի ընէ՞մ , հարցուց Անժէ-
լիք մէկէն ի մէկ սարսափելով :

— Դուն քու ձեռքովդ պիտի մորթես այդ
սպիտակ աղաւնի , քանի որ քու կամքդ
ընտրեցիր ճերմակը : Բայց զգուշացիր որ ա-
նոր արիւնէն կաթիլ մը իսկ դուրս չի ցայ-
տէ գաւաթէն , պատասխանեց գեղանի վը-
հուկը , բոլորովին անտարբեր կերպիւ :

— Բայց չեմ կրնար , կարող չեմ այդ բանը
ընելու : Ո՛հ , անմեղ աղաւնի մը իմ ձեռօքս
մորթե՛մ , որ այնչափ աղերսարկու կերպիւ
երևոյ կը նայի :

— Պիտի մորթէ՞ք զայն , օրիորդ , պէտք է որ
արեան վարժուիք , որովհետեւ ձեր ապագան
ալ արիւն կը ցուցնէ :

Վհուկին այս խօսքերուն վրայ , Անժէլիք
և Պէրթիէ սարսափահար իրարու երեսնա-
յեցան , և դրեթէ երկուքն ալ հաւասար
կերպիւ դողալ սկսեւ ին :

— Ընելիքնիդ շուտով որոշեցէ՛ք , Օրիորդ ,
ըսաւ վհուկը հաստատական ձայնով մը և
վայրկեան մը սպասելէ ետեւ ,

— Ո՛հ , կաղաչեմ ուրիշ փորձ մը հրամայե-
ցէ՛ք :

— Ուրիշ կերպ ընել կարելի չէ :

— Բայց այդ ըսածնիդ չի պիտի կարենամ
ընել : Ո՛չ , ո՛չ , ես բոլոր կենսացս մէջ կենդա-
նի մը մորթած չեմ :

— Ուրեմն պարապ տեղը ձանձրութիւն ըս-
տանձնած էք հոս գալով :

Անժէլիք կրկին անգամ նայեցաւ Պէրթիէի
երեսը՝ անկից որոշում մը մուրալու ձեւով :

Բայց Պէրթիէ երթալով այնչափ մտածմանց
խորեւը կը թափանցէր որ ուշադրութիւն
անգամ չի կրցաւ ընել իր սիրուհոյն նայ-
ուածքին :

Այս վերջինը իսկոյն մտաբերեց որ իր ձեռ-
քի աղաւնին նորէն ետ դարձնէ և իր սիրա-
հարին հետ մեկնի անկից :

Բայց վհուկը՝ ապագային համար արեան խօսք ըրած էր։

Ի՞նչպէս մեկնիլ անկից առանց այդ ամե- նածանք գուշակութիւնը տեղն ի տեղօք ի- մանալու։

Եւ ի՞նչ կըլլար այսպիսի ամենակարեւոր նպատակի մը համար աղաւնի մը մորթելէ։

Առ առաւելն վայրկեանի մը խնդիր։

Անժէլիք երկար բարակ մտածելու ալ կը վախնար, որպէս զի վհուկին համբերութիւ- նը հասնելով զիրենք իր ներկայութենէն բո- լորովին չի վռնտէ։

— Լա՛ւ, օրիորդ, պիտի մորթեմ այս անմեղ արարածը, որպէս զի գուշակութիւննիդ ծայրէ ի ծայր խմանամ, ըստ Պէրթիէի օր- բուհին բոլորովին յուզեալ ձայնիւ։

Վհուկը չի պատասխանեց։

Բայց իր կերպէն այնպէս կերեւէր որ ըլ- լալիք գործողութիւնը չուտով կատարուելուն անհամբեր էր։

Դեռ առի աղջիկը իր ձեռքին դանակը յանձ- նեց Անժէլիքի, և ոսկեղօծ դաւաթը անոր առջին պատրաստ բռնեց, որպէս զի խեղճ կենդանւոյն կոկորդէն ելնելիք արիւնը անոր սեջ վազէ՝ առանց դուրս թափելու։

Անժէլիք իր ձեռքի կենդանւոյն գիրքը փոխելով զանի գլխիվայր դարձուց, Կլուխը

դէպի ետեւ քաշեց, և անոր կոկորդը դա-ւաթին կեդրոնին վրայ բռնելով դանակը դարցուցայն հազիւ տեսանելի փափուկ կէտին։

Ահա ձեռաց շարժում մ'ալ և ամեն բան պիտի լիննար։

Բայց ճիշդ այդ միջոցին խեղճ կենդանին վերջնական ճիգ մը կընէ, կը սարսէ իր թե-ւերը, և դանակը դետին կիցնայ Անժէլիքին ձեռքէն։

— Ո՛հ, սոսկալի բան է այդ, կաղաղակէ Անժէլիք, և վհուկին գութը շարժելու ձե-ւով մը անոր երեսը կը նայի, առանց սովայն մահուան դատապարտեալ խեղճ աղանձին ա-ղատ թողելու։

Բայց վհուկը անողորք է։

Պարզապէս նեղացած կերպով շարժում մը կընէ։

Ուստի պէտք է որ կամ իր արտասանած վճիռը անյապաղ դորձադրուի, և կամ իր այցելուները մեկնին առանց իրենց նպատա-կին հասած ըլլալու։

Ալ վարանման տեղի չիկայ ամենեւին։

Անժէլիք հառաչ մը արձակելով ծռեցաւ և դանակը վերցուց դեմքէն։

Ձեռքի աղանձին ճիշդ առաջուան պէս մորթելու դիրքին վերածեց, և այս անգամ աւելի քաջութեամբ վարուելով կոխեց դա-

նակը անմեղ կենդանւոյն կոկորդին։

Արիւնը ցայտեց գաւաթին մէջ, զոր դեռատի աղջիկը պատշաճ դիրքի մը մէջ բռնած էր Անժէլիքի առջեւ։

Այլ մահուան տաղնա՞պը ինչ ընելու էր։

Անժէլիք վարժուած չլլալուն՝ գէշ կերպով մորթած էր կենդանին՝ որ չարաչար կը տանջուէր անոր ձեռացը մէջ և իր ամեն մէկ ցնցումովը մէկ մէկ քրտինքի կաթիլ կը վազցնէր անոր ճակտէն։

Այլ եղածը եղած էր։

Պէտք էր ցոյտին մըուր քամել գառնութեան բաժակը, միայն ուշագիր ըլլալով որ արեան կաթիլ մը դուրս չի ցայտէ և բոլորն ալ գաւաթին մէջ վազէ։

Վերջապէս խեղճ աղանւոյն շարժումները դադրեցան։

Այլ ամեն բան լնացած էր, և անոր՝ կիսով կտրուած գլուխը բոլորովին վար կախուած։

— Լնացաւ, օրիորդ, հիմա ուրիշ ի՞նչ հրաման ունիք, հարցուց Անժէլիք դողդոջուն ձայնով մը և իւր նայուածքը, ահարկու և գեղանի վհուկին ուղղելով։

— Սիրտը ճեղքէ և բաց, ըսաւ Անգլուհին։

Ասիկայ՝ մարթելու գործողութեան չափ ծանր և սոսկալի բան մը չէր։

Մէկ վայրկենի մէջ աղանւոյն սիրտը բաց-

ուեցաւ, ուրկէ տաք շոգի մը կենէր։

— Հիմա ինձ բեր զանի աղջիկս, յարեց վրհուկը, իր հրամանը պղտիկ աղջկան ուղղելով։

Անժէլիք և Պէրթիէ մեծ հետաքրքրութեամբ կը նայէին թէ վհուկը ի՞նչ պիտի ընէր սպանեալ կենդանւոյն սիրտը։

Ասիկա, առանց իր տեղէն շարժելու, մորթուած աղանին ձեռքը առաւ, ինչպէս նաեւ անոր արիւնը ընդունող ոսկեղօժ գաւաթը։ Մի քանի կաթիլ սրսկեց բացուած սրտին վրայ այն արիւնէն որ գաւաթին մէջ կը գտնուէր։ Ետոյ մի քանի անիմանալի բառեր արտասանեց, որուն վրայ գաւաթին մէջի արեան եռալու ձայնը լսուիլ սկսաւ։

Մթութիւնը նորէն պատեց չորս կողմը, որովհետեւ կարմիր լոյսը յանկարծ բոլորովին աներեւութացած էր։

Այն ատեն մութին մէջ սրտաման նմանող ձայներ լսուիլ սկսան։

Անժէլիք բռնած էր Պէրթիէի թեւէն, մինչդեռ երկուքն ալ յայտնապէս կը դողային։

Իրենց անանկ եկաւ որ եթէ ոչ ամբողջ սենեակը՝ գոնէ իրենց տակ գտնուած մթոռները կը ցնցուէին։

Գրեթէ ամբողջ մէկ քառորդ ժամ տեւեց

այս ահարկու վիճակը, երբ սենեակը նորէն լուսաւորեցաւ մէկէն ի մէկ այն միւսնոյն կարմիր լոյսով, և վհուկը կը տեսնուէր նստած դարձեալ այն միւսնոյն տեղը, սակայն իր երեսները բոլորովին քրտինքէ թրջած:

Մորթուած աղանիւն և արեան դաւաթը իր առջեւը կը կենային սեղանին վրայ:

Քայք գաւաթին մէջի արեան եռալը բոլորովին դադրած էր, ինչպէս նաեւ պահ մը առաջ իմացուած որոտման պէս ձայները:

Անդլուհին ծանր ծանր խօսելով սա հետեւեալ բառերը արտասանել սկսաւ.

— Օրիորդ, դուք ձեր ամենատիրելին պիտի սպաննէք. պիտի ամուսնանաք. խիտ ճոխ կեանք մը պիտի վարէք. յետոյ պիտի մուրաք և թշուառ մեռնիք:

Անժելիք զդաց որ պաղ քրտինք մը կիջնէր կոնակէն վար:

Իսկ Պէթիէ ցնցուելով, նստած տեղէն կէս մը վեր ցատկեց:

— Օրիորդին վրայ եղած փորձը վերջացաւ. կարծեմ կուզէք որ ձերը սկսինք, պարոն, ըսաւ վհուկը այն միջոցին տէրած ահաբեկութիւնը խզելով:

— Այո, ազնիւ օրիորդ. ինձ համար ըլլալիք փորձին սկսինք և թէ կը հաճիք:

— Խիտ լաւ. հայելի՞ն կը նայէք թէ տուփը:

— Հայելին կը նայեմ, պատասխանեցր Պէթիէ առանց երկար բարակ մտածելու, որով կը կարծէր թէ իր ներքին տագնապը սքողելու և թէ իր սիրուհւոյն և թէ վհուկին առջեւ իր քաջասրտութեան մի փորձը տալու կարող պիտի ըլլար:

— Հայելին բեր, աղջիկս, ըսաւ վհուկը տասներկու տարեկան գեղանի և սպիտադգեստ աղջկան:

Խորհրդաւոր դուռը նորէն բացուելով դուռեցաւ և վայրկեան մը յետոյ կը վերադառնար այն, իր ձեռքը ունենալով ոսկեզօծ շրջանակով արծաթապատ փոքրիկ հայելի մը:

Աղջիկը՝ իր առած կրկին հրամանին վրայ գետինը ծնդան վրայ ինկաւ, սկսաւ հայելին մէջ նայիլ, և յետոյ՝ աչերը առանց հայելին մէջէն զատելու սպասեց:

— Տեսարանը սկսա՞ւ, աղջիկս, հարցուց վհուկը:

— Քրտնիլ սկսայ, օրիորդ. կարծեմ թէ տեսարանը բացուելու վրայ է:

— Լաւ ուշադրութիւն ըրէ:

— Այո, կը նեմ. ահա, ահա, կսկսի. այո, կսկսի, յարեց աղջիկը յուզուելու սկսելով ինքը:

— Ի՞նչ կը տեսնես:

— Կը տեսնեմ որ ժողովրդեան մէջ իրարանցում մը կայ և կը վազվզեն :

— Դէպի մէկ կողմ կը վազեն թէ խառնիխուռն :

— Ոչ, միշտ դէպի մէկ կողմ կը վազեն :

— Հետեւէ իրենց :

— Այո, կը հետեւիմ. ընդարձակ փողոց մը հասանք :

— Կը ճանչե՞մ այդ փողոցը :

— Պիտի ճանչես. այո, այո, Սակարանին փողոցն է :

— Ո՞ւր տեղի Սակարանին :

— Բարիգու. ահա՛, ահա՛ Սակարանն ալ :

— Ներս մտիր :

— Մտայ. ամեն ոք կը գնէ. գիները հետզհետէ կը բարձրանան տարապայման կերպիւ :

— Ի՞նչ է գնածնին :

— Նոր հաստատուած ընկերութեան մը բաժնեթուղթերը :

— Լաւ ուշադրութիւն րդէ :

— Պարոն մը, երիտասարդ և գեղեցիկ պարոն մը միշտ կը գնէ. ամեն ոք կըսէ թէ սաստիկ հարստացած է ինքը :

— Ուրիշ ի՞նչ կը տեսնես :

— Սակարանէն դուրս ելանք. փառաւոր պարտէզի մը մէջ ենք :

— Հասարակաց պարտէզ թէ մասնաւոր :

— Հասարակաց պարտէզ է, չքեղ կառքեր կանցնին իրարու ետեւէ :

— Մէջինները ճանչեցի՞ր :

— Այո, այդ չքեղ կառքերէն մէկուն մէջ նստած է Սակարանին մէջ միշտ նոր ընկերութեան արժեթուղթերէն գնող այն երիտասարդ պարոնը, որուն քով բազմած է խիստ գեղանի կին մը, դիմացին ունենալով երկու հատ սիրուն տղայք :

— Հետեւէ՛ իրենց :

— Տեսարանը նորէն փոխուեցաւ. սաստիկ ձիւն կուգայ. աղարանի մը առջեւն ենք. բազմաթիւ հրաւիրելոց կառքեր կը հասնին :

— Ներս մտիր ապարանէն :

— Մտայ, ո՛հ, ո՛րչափ գեղեցիկ և փառաւոր ապարան. չքեղ ճաշի սեղան մը, բազմաթիւ սպասաւորներ, ազամանդազարդ տիկիներ. ահա ապարանին տէրը և իր գեղանի տիկինը որ եղող հիւրերը կը դիմաւորեն :

— Ճանչեցի՞ր այն մեծահարուստ պարոնը և իր տիկինը :

— Այո, ճանչեցի պարոնը, Սակարանին մէջ շատ մը արժեթուղթ գնող երիտասարդն է :

— Իսկ տիկի՞նը :

— Տիկինն ալ կառքին մէջ անոր քով բազմած տեսածս գեղանի կինն է :

— Ուրիշ ի՞նչ կը տեսնես :

— Կը տեսնեմ որ պարոն և տիկինը պատուհանին առջև կերթան, որպէս զի զանի բանան և ցաւադին հետաքրքրութեամբ մը դուրսնային :

— Տես թէ ի՞նչ բանի կը նային :

— Ապարանին մարմարեայ սանդուղներուն վրայ խեղճ կին մը նստած է, ցրտէն գրեթէ սառած, և իր բազկացը մէջ մանկիկ մը կայ :

— Պարոնը և տիկինը զայն տեսնելով ի՞նչ կընեն :

— Մի քանի սպասաւորաց հրաման կը տրուի. խեղճ կինը ու մանկիկը ներս կառնեն... Ո՛հ, Աստուած իմ, աղքատ կինը պարոնին ոտիցը տակ ինկաւ, իր մանկիկը անոր յանձնելով... մեռած է խեղճ կինը :

— Ուրիշ ի՞նչ կը տեսնես :

— Ուրիշ բան մը չեմ տեսներ. բոլոր տեսարանները անյայտ եղան. և հիմա միմիայն իմ պատկերս կերեւի հալելիին մէջ :

— Լա՛ւ, կը բաւէ այդչափը, հայելին ինձ բեր, աղջիկս :

— Պատմաւած տեսարանները հալելիին մէջ գիտող երկստաստանաձայ աղջիկը գետնին վրայէն ոտք ելնելով, այն հայելին տարաւ և գեղանի վհուկին յանձնեց, մինչդեռ ինքը՝ յողնութենէ գրեթէ նուազած և քրտինք-

ներու մէջ լողալու վիճակին հասած ինկաւ նորէն աթոռի մը վրայ :

Սենեկին լոյսը մէկէն ի մէկ նորէն աներեւոյթ եղաւ :

Վերստին լսուիլ սկսան այն որոտման նրման սարսափելի ձայները :

Գեղանի վհուկը, այն կէս մութին մէջ նորէն անհասկանալի բառեր կարտատմէր, և կրնար տեսնուիլ որ ծռած էր և միշտ այն խորհրդաւոր հայելոյն մէջ կը նայէր :

Անժելիք և Պէրթիէ սարսափներնուն կէս մը մեռեալ վիճակի մէջ կը գտնուէին, և բերներնուն բառ մ'իսկ դուրս չէր ելներ :

Թէ որչափ ատեն մնացին այս անորոշ և տագնապալի վիճակին մէջ, ատիկա իրենք ալ չէին գիտեր :

Միայն այն ատեն սթափեցան, երբ սենեակը մէկէն ի մէկ նորէն լուսաւորեցաւ՝ առաջուանէն աւելի զօրաւոր. բայց այս անգամ բոլորովին գեղին գոյնով վհուկ օրիորդը առանց իր տեղէն շարժելու իւր գեղեցիկ աչերը Պէրթիէի դարձուց, և հետեւեալ խօսքերը դուրս ելան իր հիւանալի բերնէն, խիստ ծանր ծանր :

— Պարոն, դուք պիտի ամուսնանաք գեղանի օրիորդի մը հետ. նոր հաստատուելիք ընկերութեան մը բաժնեթուղթերէն գնելով

մեծ հարստութեան մը տէր պիտի ըլլաք, նախանձելի վիճակ մը կ'սպասէ ձեզ. իսկ զձեզ մատնող կին մը վերջին աստիճան թըշուառութեան մէջ իր հողին պիտի աւանդէ նոյն իսկ ձեր առաջը և ձեր ոտից տակ. Ուրիշ ըսելիք մը չունիմ, պարոն. կրնաք երկուք-նիդ ալ մեկնիլ.

Մութը վերստին կոխեց.

Դեղին լոյսը բոլորովին անհետացեր էր.

Անժէլիք և Պէրթիէ մեքենաբար և առաջուց խօսք մէկ ըրածի պէս ոտքի ելան.

Խօնարհութիւն մը ըրին մութին մէջ դրեթէ անտեսանելի եղող դեղանի վհուկին, և յետոյ սենեկին դռնէն դուրս ելան.

Նիհար և տգեղ պառաւուհին դուրսի սրահը կ'սպասէր զիրենք ընդունելու.

Երբ Անժէլիք և Պէրթիէ վար իջան իրենց կառքը նստելու, այս վերջինը հարցունց պառաւ կնոջ.

— Ի՞նչ պիտի վճարենք, տիկին.

— Խորհրդակցութեան համար երեսուն ֆրանք, հինգ ֆրանք ալ ճերմակ աղաւնւոյն համար, ընդ ամենը երեսուն և հինգ ֆրանք, պարոն.

Պէրթիէ իր գրպանէն քառասուն ֆրանք հանելով զանի պառաւուհին ներկայացուց.

— Ուրեմն հինգ ֆրանք ետ պիտի տամ ձեզի.

— Ս,ն հինգ ֆրանքն ալ ձեզի պահեցէք, բարի տիկին, ըսաւ Պէրթիէ անտարբեր կերպիւ, և իր սիրուհւոյն հետ դռնէն դուրս ելաւ.

Պահ մը խորին լռութիւն տերեց կառքին մէջ.

Անժէլիք բոլորովին դեղնած էր.

Կը մտածէր թէ վհուկը ի՞նչպէս ճշմարիտ կերպիւ թափանցեր էր տախալին իր դիւստին մէջ անորոշ մնացած մէկ սոսկալի խորհրդին.

«Միեւելիդ քու ձեռքդ պիտի սպաննես» ըսած էր այն դեղանի վհուկը.

Բայց յետոյ ուրիշ բան մ'ալ մտածեց.

Իր սիրելին՝ Պէրթիէն էր. և քանի որ ինքը պիտի սպաննէր զանի, ուրեմն սպաննուած մարդը ի՞նչպէս պիտի հարստանար մեռնելէն ետեւ.

Յաջորդ մտածումը՝ իր նախորդը կը ժրխտէր այս կերպիւ.

Ուստի այս ամենատրամաբանական եղրակացութենէն քաջալերուելով,

— Ի՞նչ կ'ըսես, Պէրթիէ, վհուկին գուշակութիւնները կատարելապէս տղայական և բոլորովին հակասական բաներ չէի՞ն, հարցուց.

Եւ իր հարցման աւելի զօրութիւն մը տա-

լու համար բարձրաձայն քրքիջ մ'ալ արձակեց, որուն բռնի ըլլալը սակայն խիստ լաւ կերեւէր:

— Անշուշտ ասկից աւելի տղայական և հակասական խօսքեր չէին ըլլար, պատասխանեց Պէրթիէ, իր սիրուհւոյն այս հարցման վրայ ջանալով զուարթ դէմք մը ցուցնելու և ի բաց վանելու այն չարաշուք խորհուրդները՝ որ հակառակ իր կամաց և հակառակ իր զօրաւոր դատմանց՝ յաջողեր էին պաշարել իր միտքը:

— Բայց զարմանալի բան չէ՞, սիրելի Պէրթիէս: Ո՛հ, ես իմ սիրահարս իմ ձեռքս պիտի մորթեմ եղեր ճիշդ այն խեղճ աղաներակին պէս զոր մորթել ստիպեց զիս այդ գեղանի վհուկը, և որուն իմ ձեռացս մէջ տանջուելով հոգի տալը զգացի:

Անժէլիք այս խօսքերը ըսած ատեն խորին հառաչք մը արձակեց իր սրտին խորէն:

— Ո՛հ, ատոր վրայ այնչափ մի մտածեր, սիրելիս: Խեղճ կենդանին քանի որ անգամ մը այս տունը մտցուեր էր, նմանօրինակ պարագայի մը մէջ սպաննուելու համար միտցուած էր հոն. եթէ դուն չի մորթէիր զանի, ուրիշ մը պիտի մորթէր. իսկ դալով իմ անձիս, որ քու միակ սիրահարդ ըլլալու փառքն ու երջանկութիւնը ունիմ, եթէ այն

գեղանի վհուկին րսածին պէս ճիշդ քու ձեռքովդ պիտի մորթուիմ, ինչպէս որ մորթուեցաւ այն խեղճ աղանեակը, այն ատեն գուցէ ինքզինքս աւելի երջանիկ համարելու պատճառ մ'ալ պիտի ունենամ:

Եւ Պէրթիէ, իր ըրած այն կէս մը կատակաբանական յայտարարութեան վրայ բառձրաձայն խնդալ սկսեր էր, երբ Անժէլիք իր գեղեցիկ ձեռքը անոր բերնին դնելով խընդուքին շարունակութիւնը արգելեց:

Երկու հատ խոշոր արտասուաց կաթիլներ ալ իր գեղեցիկ այտերուն վրայ ինկան այն միջ ցին:

Արդեօք Պէրթիէի վրայ զգացած սիրոյն սաստկութենէ՞ն էր որ իր գեղանի աչերը թրջեր էին, թէ վհուկին գուշակութեանը ճշմարտութենէն զգացած ներքին սարսափէն...

Սակայն անմեղ Պէրթիէ այդ յուզմունքը առաջին երջանիկ պատճառին տուաւ, և խեղճ երիտասարդը հրճուելով իր բերնին վրայ դրուած այն փափուկ և գեղեցիկ ձեռքը խանդաղատանօք համբուրեց, վար առաւ զանի իր ձեռացը մէջ և իր աչերը իր սիրուհւոյն խոնարհ աչացը մէջ յառելով:

— Եթէ այնպէս կը փափագիս, մոռնանք այլ եւս գեղեցիկ վհուկը և վերջացնենք այլ եւս այս խօսքերը, որոնք սակայն ախորժիլի ձեւ մը առած էին ինձ համար: — Ըսաւ:

ԴԱԻԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Առաւօտ մը Պրիւքսէլ քաղաքին մէջ մեծ իրարանցում մը կար :

Մահագոյժ իրարանցում մը :

Յուդարկաւորութեան մեծ հանդէս մը պիտի կաւարուէր այն օրը :

Ննջեցեալն էր բազմահաշակ երկաթի գործարանի տէր պարոն Էմիլ Տըլապուշ :

Բարի ծերունւոյն մահը գրեթէ յանկարծական եղած էր , Պրիւքսէլի մեղուաշան բընակիչներն ալ յանկարծակիի բերելով :

Հանգուցեալը՝ աղքատասէր , անձնուէր , և խիստ ժողովրդական մարդ մը եղած ըլլալուն , իր դագաղին հանդէպ արտասուելու չըպատրաստուած աչք չէր մնացած :

Այս ժողովրդական մեծահարուստ մարդուն մահուան յանկարծական եղանակն ալ ընդհանուր ցաւակցութեան վրայ գրեթէ վայրի յուզում մ'եւս առեցուցած ըլլալով , շատերու բերնին՝ իսկ ամենուն մտքին մէջ ծանր մեկնութիւններ յառաջ բերելու պատճառ տուած էր :

Անշուշտ խեղճ ծերունին թունաւոր-

ուած ըլլալու է՝ կըսէին շատ մը թոյլ բերաններ :

Իսկ անոնք որ հաստատուն հիմ մը չունեցող այս երթադրութիւնը բերաննին առնելը խոհեմութեան դէմ կը համարէին , մտքով և սրտով այն թոյլ բերաններուն համամիտ և համախորհուրդ չըլլալնուն վրայօք ալ բան մը չէին ըսեր :

Էմիլ Տըլապուշի միակ որդին երիտասարդ էթիէն Տըլապուշը միթիթարելը անկարելի բաներուն կարգը անցած էր :

Միով բանիւ , անոր յուսահատութեան աստիճանին չափ չէր կրնար դրուիլ :

Այս ցաւալի դէպքը կը պատահէր էթիէնի՝ Անժէլիքի հետ ունեցած այն խորհրդաւոր տեսակցութենէ գրեթէ չորս ամիս յետոյ , զոր ասկից առաջ նկարագրեցինք :

Պէտք է յիշեն ընթերցողք որ այն խօսակցութեան միջոցին էթիէն հաստատապէս խոստացած էր Անժէլիքի՝ թէ իր հօրը մահուանէ ետեւ անոր հետ պիտի ամուսնանար , և մինչեւ իսկ ըսած էր որ եթէ հարկ ըլլայ իր հայրը պիտի սպաննէ :

Ինչպէս նաեւ պէտք է յիշուի որ Անժէլիք խոհեմութիւն պատուիրելով ըսած էր անոր թէ մէկ տարուան մէջ շատ բաներ կրնային պատահիլ , ուստի դէպքերու ընթացքին պէտք էր սպասել :

Եւ ահա այդ մէկ տարուան միջոցին հա-
ղիւ մէկ երրորդ մասը լրացած ատենին էր
որ էթիէն Տըլապուշի հայրը կը մեռնէր, գո-
նէ յաջա հասարակութեան՝ կասկածելի ձեւի
մը տակ, իր որդին բոլորովին ազատ թողելով
որ բազմաթամանակեայ աշխատութեամբ և
հազուադիւտ հանճարով մը այն փառաւոր
վիճակին բերուած մեծահուշակ երկաթի գոր-
ծարանը, և անոր շնորհիւ դիպուած ահագին
հարստութիւնը ուղածին պէս գործածելու
կարող ըլլայ:

Երբունին էմիլ Տըլապուշի մարմինը հողը
դրուելէն չաբաթներ յետոյ տակաւին կը
խօսուէր անոր բարեմասնութեանցը և մահ-
ուան կասկածելի եղանակին վրայ:

Բայց պէտք է ըսել որ ոչ ոք էթիէնի նը-
կատմամբ չար խորհուրդ մը մտքէն կանցը-
նէր՝ գոնէ որոշակի կերպով:

Բայց անոր թոյլ ու շուայլ ապրելու եղա-
նակը դիտողները քիչ վախ չէին զգար Տը-
լապուշ գործարանին ապագային վրայօք:

Մի քանի ամիսներ անցան այս կերպով,
որոյ միջոցին էմիլին մի քանի գաղտնի տե-
սակցութիւններ կըցաւ ունենալ Անտէլիքի
հետ, շնորհիւ տիկին Ֆրանսուազի կարգա-
դրութեանց:

Իսկ Պէրթիէ բոլորովին անգէտ գտնուելով

անցած դարձած բաներուն, անայլայլ վստա-
հութեամբ կը դիտէր միշտ իր սիրուհւոյն
գեղանի դէմքը, և յուսով կսպասէր այն օր-
ուան երբ ինքը վերատեսուչ պիտի անուան-
ուէր Տըլապուշ գործարանին, տարին 20000
ֆրանք թոշակով, ինչպէս որ հանգուցեալ
ծերունին խոստացած էր իրեն:

Խոստում մը՝ զոր էթիէն եւս կրկնած ու
հաստատած էր իր հօրը մահուանէն ետեւ:

Անտէլիք այն մի քանի ամիսուան չըջանին
մէջ սրտի մեծ տաղանապներ կրեց:

Ձէր կրնար վերջին որոշում մը տալ, հա-
կառակ տիկին Ֆրանսուազի և երիտասարդ
էթիէնի թախանձանացը:

Բայց իր կանացի փառասիրութիւնը միշտ
ի նպատտ անոնց կը փաստաբանէր, և ինքն
ալ կզդար որ Պէրթիէն զոհելու քաղաքակա-
նութիւնը յաղթող պիտի հանդիսանար ի վեր-
ջոյ:

Մէկ կողմանէ Պէրթիէի պարկեշտութիւնը,
իր վրայ ունեցած անհուն սէրը, հաւատա-
րիմ ոգին, նա մանաւանդ անոր՝ իր միակ
որդւոյն հայրը գտնուած ըլլալը իրեն խրատ
կուտային որ ուղիղ ճամբէն չի խոտորի:

Հապա դեղանի վհուկին գուշակութիւնը
ինչ ընելու էր որ իր սիրահարին քով յայտ-
նապէս ըսած էր իրեն թէ անոր սպանիչը

պիտի ըլլայ... և յետոյ, . . . յետոյ վերջին
աստիճան թշուառութեան մէջ պիտի մեռ-
նի :

Բայց միւս կողմանէ էթիէն կը ներկայանար
իր դիմացը, Պէրթիէի եթէ ոչ պարկեշտու-
թեան՝ գոնէ անոր երիտասարդութեան և
գեղեցկութեան հաւասար :

Իսկ կենաց ասպարէզին մէջ, ամենեւին
համեմատութիւն չի վերցնելու կերպով բար-
ձրը աստիճանի մը մէջ էր :

Ղերջապէս ի՞նչ էր Պէրթիէ :

Էթիէնի ծառան, ինչպէս որ տիկին ֆը-
րանսուազ միշտ կը կրկնէր անոր կանացի
ականջին :

Իսկ էթիէն :

Ո՛հ, անիկայ տէր մը էր, և նոյն իսկ Պէր-
թիէի տէրը :

Զոյգ մը փառաւոր կառքեր և վեց հաս-
ընտիր ձիեր միշտ պատրաստ կ'սպասէին ա-
նոր ախոռներուն մէջ, տիկին Տըլապուշ կոչ-
ուելու սահմանեալ երջանիկ կնոջ ծառայե-
լու համար :

Իսկ Տըլապուշի ապարանին մէջ գտնուած
ծանրագին և խիստ չքեղ կարասիքը, բազ-
մաթիւ սպասաւորները, կառապանները, խո-
հարարները, պարտիզպանները, և նոյն իսկ
ապարանը, ինքը իր հիանալի գիրքովն ու

միմիայն անոր պիտի ըլլար որ էթիէնի հետ
ամուսնանալու չնաշխարհիկ փառքին ար-
ժանի պիտի գտնուէր :

Եւ ահա ճիշդ այս բաներն էին որ էթիէն
իր ոտիցը առջեւ կը գնէր անոր սիրտը շա-
հելու և բոլորովին իրեն սեպհականելու հա-
մար :

Եւ այս նպատակաւ, մարդասպան մը և
գուցէ հայրասպան մ'իսկ ըլլալու պատրաստ
գտնուած ըլլալը ապացուցած էր :

Վհո՛ւկը... միշտ վհուկի՛ն ըսածները :

Բայց ի՞նչ էին վհուկի ըսածները, եթէ ոչ՝
հակասական մարդարէութիւններ :

Ըսեք էր իրեն թէ իր սիրահարը՝ այսինքն
Պէրթիէն պիտի սպաննէր :

Լա՛ւ, Պէրթիէի ալ ըսած էր թէ նոր հաս-
տատուելիք ընկերութեան մը բաժնեթուղ-
թերը գնելով տարապայման կերպիւ պիտի
հարստանար, գեղանի կնոջ մը ամուսինը,
և զաւակներու, ապարաններու և շատ մը
ուրիշ բաներու տէր պիտի ըլլար :

Արդ քանի որ ինքը պիտի սպաննէր զՊէր-
թիէ, ուրեմն մեռած մարդ մը ի՞նչպէս ետ-
քէն պիտի կարենար նոր հաստատուելիք ըն-
կերութեան մը բաժնեթղթերէն գնելով հա-
րստանալ, գեղանի կնոջ մը ամուսինը և զա-
ւակներու, ապարաններու և շատ մը ուրիշ
բաներու տէր ըլլալ :

Միթէ ասկից աւելի հակասական և արտառուց գուշակութիւն մը կրնա՞ր ըլլալ :

Որչա՛փ դիւրահաւատ և տղայամիտ գըտնուած էր Պէրթիէի սիրունին հաւատալով այն թատերական տեսարաններուն և դերասանական խօսքերուն , որոնք ստակ կ'որգելու համար հնարուած խարէական բայց խիստ վարպետ ձեւեր էին միայն :

Սակայն ինչո՞ւ համար այդ խարէական և վարպետ ձեւերը , այն թատերական տեսարանները և դերասանական խօսքերը , ա՛յնչափ խորին կերպիւ ազդեր էին Անժէլիքի հոգւոյն իսկ :

Բայց վերջապէս ինչ որ ալ ըլլար , սոսկ տըղայական բաներ էին անոնք , և ինքն ալ ճիշդ տղու մը պէս տկարամտութեամբ անոնց հաւատացած :

Ահա այս մտածումներով դիշեր մը մինչեւ լոյս անքուն անցուցած էր Անժէլիք :

Հետեւեալ օրը բան մը չի կրցաւ ուտել :

Բայց իր սրտումը տուած էր :

Վերջնական և անդառնալի սրտում մը :

Անժէլիք , երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ նոյն օրը տիկին Ֆրանսուազի հետ , որ էթիէնի գործակատարը ու խորհրդակա-նը եղած օրէն ի վեր դադրած էր ուրիշներու կարերը կարելէ :

Մինչեւ այն ատեն իրեն անծանօթ եղած տեսակ տեսակ գլխու ցաւեր ու պտոյտներ , սրտի խառնուքներ , յօդացաւեր և չեմ գիտեր տակաւին ուրիշ ինչ բաներ մէկէն ի մէկ երեւան ելած և զինքը՝ գործելէ արգիլած էին :

Սակայն ատոնց և ոչ մին կը պատահէր երբ տիկինը իր օրական հացը և նստած տան վարձքը հոգալու համար խղճի մտօք և համբերութեամբ՝ ինչպէս նաեւ բնականաբար զուարթութեամբ ու կատարեալ առողջութեամբ աշխատելու ստիպուած էր :

Աւելի զարմանալի բանն ալ այն էր որ իր այնչափ նորածին հիւանդութեանց մէջ ստամոքսը բնաւին ապստամբութեան նշան մը չի ցուցնելէ ի զատ , կարծես թէ աւելի համեղ կերակուրներ մարսելու համար նոր զօրութիւն մ'ալ ստացած էր :

Անժէլիքի հետ ունեցած յիշեալ տեսակ-ցութիւնը , կարծես թէ հարիւր բժշկական այցելութիւնէ և տասը օդափոխութենէ աւելի օգուտ բերին իր նազելի անձին , թէպէտ իրօք բնաւին պէտք մը չունէր ուէ այս տեսակ օգուտներու չնօրհին :

Ինչ որ է , տիկին Ֆրանսուազ այնպիսի երջանիկ հովէ մը մղուելով իր բնակարանէն դուրս ելաւ , որ բոլոր նախորդները կը դե-րազանցէր :

Նոյն գիշերը ժամը ութին, (այսինքն կէս գիշերէն չորս ժամ առաջ), երկուստարդ և երջանէկ դործարանատէրը առանձին սենեկէ մը մէջ կը գտնուէր տիկին Ֆրանսուազի տունը, և Անժէլիքի հետ դուռնի դիմուռ:

Էթիէն, երբէք այն աստիճան զուարթ տեսած չէր այն գեղանի կինը՝ որուն ժպիտ ներուն բացարձակ տէրը ըլլալու համար մարդասպան մը՝ և հայրասպան իսկ ըլլալու խօսք տուած էր:

Իսկ այն վայրկենին, նենգաւոր տիկին Ֆրանսուազ, Անժէլիքի հետ ըրած սատանայական կարգադրութեան համեմատ Պէրթիէի բնակարանը կերթար անոր դռնապանին յանձնելու համար բանալի մը և փոքրիկ տոմսակ մը:

Պէրթիէ տակաւին հանուած չէր, և տան դռնապանը գալով իրեն տուաւ այն բանալին և տոմսակը, ըսելով որ իրեն անձանօթ կին մը յանձնած էր զանոնք:

Թէ Պէրթիէ ի՛նչ մեծ հետաքրքրութեամբ և քիչ մ'ալ սրտի տաղնապէ յազուելով առաւ այն բանալին և պատուեց տոմսակին պահարանը, ասի գիւրաւ կրնայ հասկցուիլ:

Ահա ինչ որ գրուած էր այդ փոքրիկ տոմսակին մէջ.

«Այս գիշեր ժամը ութ ու կէսին դրան

բանալին ձեզի ղրկած եմ քրոջ հետ անպատճառ մեր տունը եկէք:

«Զիս հոն չի պիտի գտնէք, այլ իմ տեղս երկուստարդ մարդ մը որ ձեր Անժէլիքին քով կը գտնուի առանձին:

«Տունէս դուրս ելայ՝ ներկայ չի գտնուելու համար այն դալթակղական տեսարանին, որ անշուշտ տեղի պիտի ունենայ ձեր հոն դալովը:

«Եթէ ձեր պատուոյն նկատմամբ ունեցած նախանձախնդրութեանս համար զիս զղջցնել չէք ուզեր, կը խնդրեմ որ անզէն դաք իմ տունս:

«Բաւական է որ ճանչէք ձեր հակառակորդը ձեր աչօք իսկ տեսնելով զանի:

«Եթէ անոր հետ հաշիւ մը պիտի ունենայք, կրնաք կարգադրել զայն ուրիշ տեղ մը, և այս մասին բարորդին ձեր պատուասիրութեան կը փտահի:

«Միշտ անձնուէրդ

«ՊՐԱՆՍՈՒԱԶ»:

Թողունք ինչո՞ւ Պէրթիէն այս սարսափելի զեկուցման վրայ զգայած տարապայման յազման և ալլալութեան մէջ, որ աւելի դիւրին է երեւակայել քան թէ նկարագրել, և դառնանք Անժէլիքի և Էթիէնի մօտ՝ որոնք ինչպէս որ ըսինք՝ գիշերուան այն ժա-

մութն մէջ առանձին կը գտնուէին գլուխ դըլէ խի, տիկին ֆրանսուազի տան առանձին մի սենեկին մէջ:

— Ո՛հ, ո՛րչափ ուրախ եմ զձեզ այսչափ զը-
ուարթ տեսնելուս, Անժէլիք. ո՛րչափ շնորհա-
պարտ եմ ձեզ այն հրաւերին համար որով
հաճեցաք պատուել զիս այս գիշեր:

— Միթէ ճշմարիտ կը խօսիք, էթիէն:

— Ձեր վրայ ունեցած սիրոյս համար արդեօք
չի տուի՞ ձեզի մինչեւ իսկ այն ծանրագոյն ա-
պացոյցները, որոնց առջեւ շատ մարդիկ պի-
տի վարանէին:

— Ուրեմն իմ վրայ զգացած սէրերնիդ կա-
տարելապէս ճշմարիտ է:

— Միթէ տակաւին ատոր վրայ մտածելու
տեղ մնացած է:

— Կը հաւատամ խօսքերնուդ, պարո՛ն է-
թիէն. բայց Պէրթիէն միշտ մտածել կուտայ.
ի՞նչ պիտի ընենք զանի:

— Սիրելի Անժէլիքս, ինչ որ խոստացած էր
Պէրթիէն ձեզի, այն բանը կը խոստանայի ես
ալ. միթէ աղատ չէ՞ք ուղած անձերնիդ ձե-
զի ամուսին ընտրելու:

— Բայց Պէրթիէն նախապէս կը սիրէր զիս,
և ես ալ իրեն յաւիտենական սէր երդմնացած
էի:

Անժէլիք չէր կրնար ըսել որ զաւակ մ'ալ

ունեցած էր, որուն հայրն էր Պէրթիէն, և
մինչեւ վերջը պիտի աշխատէր այս մեծ դադո-
նիքը էթիէնէն պահելու:

— Եթէ կուզես իրեն նամակ մը պիտի գը-
րեմ, Անժէլիք:

— Ի՞նչ բանի վրայօք:

— Քեզի հետ ունեցած յարաբերութեանս
վրայօք:

— Բայց այն ատեն պիտի զայրանայ:

— Իրեն մեծ հարստութիւն մ'առաջարկե-
լով բերանը պիտի գոցեմ:

— Ըսի քեզի արդէն որ անիկա փառասէր
չէ և ամէն բան պիտի զոհէ ինձ համար:

— Բայց եթէ համոզուի թէ ոչ եւս չես
կրնար իրը ըլլալ:

— Այն ատեն... այն ատեն... չեմ գիտեր
թէ ինչ պիտի ընէ:

— Բայց գիտեմ թէ ինչ պէտք է ընել:

— Ո՛հ, չեմ ուզեր որ կեանքդ վտանգի
դնես ինձ համար, կը հասկնամ, էթիէն:

— Է՛հ, եթէ մեռնիմ իսկ քեզի համար, ա-
տիկա ալ երջանկութիւն մ'է:

— Սակայն չես ուղեր մտածել թէ քու
մեռնելէդ ետեւ իմ վիճակս ի՞նչ կըլլայ:

— Ատիկա ստոյգ է. յիշաւի եթէ ես մեռ-
նիմ Պէրթիէի հետ մենամարտի մը մէջ, այ-
նուհետեւ թէ ես և թէ իմ հակառակորդս,

երկու քս ալյաւիտենական կերպիւ կորսուած
կըլլանք քեզի համար, ճշմարիտ է ըսածդ:

— Եւ բոլորովին կը վստահացնեմ զքեզ որ
եթէ Պէրթիէ իմանայ ամեն բան, անպատ-
ճառ պիտի մենամարտի քեզի հետ:

— Եւ դուցէ զիս սպաննել տայ:

— Ո՛չ, այդ կողմանէ ապահով եղիք: Ես
Պէրթիէն լաւ կը ճանչեմ: Երբէք այդպիսի
նենգաւոր գործ մը ընելու չի պիտի զիջանի:

— Բայց, սիրելիս, դուք հաստատուն կեր-
պիւ ըսէք ինձ թէ իմս ըլլալու որոշում տը-
ւած ես: Պէրթիէի ձեռքէն ազատելու գոր-
ծին վրայ վերջը կը մտածենք:

— Ա՛հ, միթէ չե՞ս հասկնար թէ ինչո՞ւ հա-
մար գիշեր ատեն զքեզ իմ տունս հրաւիրե-
ցի:

— Ուրեմն վերջնական որոշումդ տուած ես
արդէն, ո՛հ, ո՛րչափ երջանիկ եմ հիմա:

— Եւ խոստմանդ վրայ ալ հաստատաւ կե-
ցած ես, այնպէս չե՞:

— Անժէլի՛ք, յոնուն պատուոյս կերպնում
որ, Պէրթիէի ձեռքէն ազատելէս ետեւ ե-
րեք ամիս չանցած իմ կինս պիտի ըլլաս:
Գ՛ոհ ես հիմա:

— Ոչ թէ միայն գոհ այլ երջանիկ իսկ եմ:
կը տեսնե՞ս թէ կին մը ըլլալովս հանգերձ
ո՛րչափ առաջները կերթամ: Բայց նոյն իսկ

իմ ամուսինս ըլլալու որոշմանդ համար է որ
չես կրնար ձեռքովդ մենամարտի մը մէջ ըս-
պաննել իմ նախորդ նշանածս: Իսկ եթէ այն-
պիսի մենամարտի մը ատեն դուն սպաննուիս
արդէն խօսեցանք թէ ի՛նչպէս կրկնակի կեր-
պիւ աղետալի պիտի ըլլայ ինձ այդ բանը:

— Ուրեմն կը մտածենք թէ ինչպէս ընելու
է այդ գործը:

— Մինչեւ հիմա բան մը մտածած չե՞ս:

— Ճշմարիտը խօսելու համար, քու սիրոյդ
վրայ մտածելով ա՛յնչափ զբաղած էի, որ չէի
կրնար այդ երկրորդական գործին վրայ ալ
ուշադրութիւն դարձնելու:

— Բայց դուն երկրորդական կը կոչես այն
բանը որ իրօք առաջին մտածուելիքն է:

— Հիմա կը հասկնամ որ այնպէս է. կամ
թէ աւելի ճիշդը խօսելով քանի որ հիմա
քու գեղանի բերնէդ կը լսեմ թէ զքեզ յա-
ւիտենապէս սիրելուս թոյլտուութիւն պի-
տի ընես, ուստի ինձ համար առաջին մեծ
խնդիրը լուծուած է, ուստի հիմա կրնանք
առաջնութեան իրաւունքը Պէրթիէի գոր-
ծին փոխանցելու:

— Բայց ես այդ կերպով չէի մտածեր, պա-
րսն էթիէն: Ինձ համար առաջինն էր միշտ
Պէրթիէի գործը, և մինչեւ հիմա քեզի վերջ-
նական խոստում մը տալու արգելքը միմի-
այն այդ բանն էր:

— Ուրեմն մտածած և որոշած ալ ըլլալու ես թէ ի՞նչ պիտի ընենք Պէրթիէն :

— Կարծեմ անոր մահը անխուսափելի է մեր երջանկութեան ապահովութեանը համար :

— Քանի որ հարստանալով քենէ հրաժարել չի պիտի ուզէ, ինձ ալ այնպէս կերելի որ իրեն համար մահուանէ աւելի նախամեծար բան մը չի մնար :

— Բայց առանց քու ալ սպանմանցդ վտանգի :

— Այդ մասին գեղեցիկ խորհուրդ մը ունիս ուրեմն :

— Ինձ մտիկ ըրէք, պարոն Էթիէն . Պէրթիէն անշուշտ պիտի իմանայ ամեն բան քիչ ատենէն . և քանի որ ասոր հետեւանքը անխուսափելի մենամարտ մը պիտի ըլլայ, առանց վկայի առանձին մենամարտի դացած ատենըդ, ուրիշ մը քու տեղդ պէտք է որ ըսպաննէ հակառակորդդ :

— Այդ ի՞նչպէս կարելի է որ ըլլայ :

— Անոր հոգը իմ վրայ թող :

— Շատ լաւ . ամենայն յօժարութեամբ կը համակերպիմ այդ խորհուրդիդ, բայց յետոյ մարդասպանը չի՞ կրնար մեզ դէմ մշտնջենական սպառնալիք մ'ըլլալ :

— Քսան հազար ֆրանքի գումար մը բաւական կրնայ ըլլալ յաւիտենապէս ամեն կա-

րելի սպառնալեաց դռները դոցելու :

— Գտած ես այնպիսի խորհրդապահ մէկը :

— Այս մասին տիկին Ֆրանսուազ ամեն բան իր վրայ կառնու :

— Խոտացա՞ւ այդ բանը :

— Այո՛, խոտացաւ :

— Էթիէն այլ եւս երկար բարակ հարցաքննութիւններու պէտք չի տեսաւ :

Անմիջապէս ոտքի ելնելով իր թղթապանակը հանեց, և անոր մէջէն հինգ հատ հազար ֆրանքնոց դրամատոմս դուրս հանելով սեղանին վրայ դրաւ :

— Հիմակու հիմա քովս պատրաստ գտնուածը այս է, սիրելի Անժէլիքս . մնացեալ տասն և հինգ հազար ֆրանքն ալ վազն աւաւօտ կ'ընդունիս քեզի ուղղած նամակովս :

— Շնորհակալ եմ, Էթիէն . մնացեալը մեզի վստահէ և անհոգ եղիր, հիմա կրնաս ալ եւս ապարանդ վերադառնալ . արդ ամեն բան կարգի մտած է :

— Բայց սիրելի Անժէլիքս, չի՞ պիտի չնորհընես ինձ գոնէ ձեռքդ համբուրելով մեկնելու :

Անժէլիք քիչ մը ատեն մտածեց :

Դէմքը խոժոռ կերպարանք մը առաւ :

Մինչդեռ յուսալից և երջանկութեան դադարակէտը հասած Էթիէն, աղերսարկու

ձեւով մը ոտքի վրայ կեցած անոր չքնաղ դէմքը կը դիտէր :

Վերջապէս դեղանի կնոջ դէմքը մէկէն ի մէկ իր խոթողութիւնը մերկանալով, անոր յաջորդեց հրապուրիչ ժպիտ մը :

— Էթիէն, այլ եւս իմ խօսեցեալս ես . իրաւունք ունիս ձեռքս համբուրելու, այդ չնորհը չեմ կրնար զլանալ քեզի :

Երիտասարդ գործարանապետը մէկ ծունդը դետին դրաւ դեղեցկուհւոյն առջեւ, իր ձեռացը մէջ առաւ անոր չնորհալի կերպիւ երկնցուցած ձիւնի պէս ճերմակ բայց մարմարիոնի չափ պաղ ձեռքը, և խանդաղատանօք իր չրթներուն տարաւ զայն :

Էթիէնի ընդունած առաջին չնորհն էր այս :

Անժէլիք տեսնելով որ իր սիրահարը՝ պատշաճից ներածէն աւելի երկարեւ կուզէր իր երջանկութիւնը, չի ներեց անոր :

Քաշեց ու ազատեց իր ձեռքը անոր հրատապ չրթներէն, և նազելի խոնարհութիւն մը ընելով ետ քաշուեցաւ :

Էթիէն կ'զգար որ իր մեկնելուն համար տրուած բացարձակ հրաման մ'էր այն :

Այլ եւս կարելի չէր վայրկեան մը աւելի հոն կենալ, առանց գէշ գաղափար մը տալու Անժէլիքին իր բարեկրթութեան և նուրբ ձեւերուն վրայ :

Ուստի ինքն ալ փոխադարձաբար խոնարհութիւն մը ըրաւ իր սիրուհւոյն և սենեկի դռնէն դուրս ելաւ :

Անժէլիք, անոր մեկնելը տեսնելէ ետեւ սեղանին քով փութաց, և Պէրթիէի արեան գնոյն մէկ մասն եղող հինգ հատ հազար ֆրանքնոց դրամատոմսերը ժողվելով, իր չըրջազգեստին գրպանը տեղաւորեց զանոնք :

Բայց ճիշդ այդ միջոցին ձայներ հասան իր ականջին, և ոտքին մատներուն վրայ կոխելով դէպի սենեկին դուռը յառաջացաւ, դրսէն լսած ձայները լաւ մը մօտիկ ընելու համար :

Նենգաւոր մանկամարդուհին՝ սեղանին վրայի մոմն ալ մարած էր, և իր ձեւերէն յայտնի կերեւէին որ լսած ձայներուն վրայ շատ գոհ և ուրախ իսկ էր :

Արդարեւ Անժէլիք իր ձեռքը Էթիէնի չրթներէն մէկդի քաշած ատեն իմացեր էր որ փողոցի դուռը մեղմիւ բացուած էր, և գիտէր թէ եկողն ո'վ էր :

Միայն Էթիէն բոլորովին անտեղեակ կը գտնուէր Անժէլիքի և տիկին Ֆրանսուազի ձեռօք պատրաստուած թակարդին, և առաջուց բան մը գիտնալով պատրաստուած չըլլալուն՝ ամենեւին ուշադրութիւն չէր ըրած փողոցի դրան բացուելու մեղմ ձայնին :

Ահա ինչ որ պատահած էր դուքսը՝
էթիէն՝ անմիջապէս իր լապտերիկը վառե-
լով սանդուղէն վար կիջնէր։

Երբ առաջին յարկը հասաւ և սանդուղ
մ'եւս վար իջնելով փողոցին դուռը պիտի
հասնէր, ճիշդ վարի սանդուղին գլուխը ըստ-
ուեր մը տեսաւ որ իր ճամբուն վրայ կանդ-
նած էր։

Մարդ մ'էր այն։

Եւ երբ էթիէն իր լապտերիկը վերօք բռ-
նեց անոր դէմքը տեսնելու համար, ճանչեց
Պէրթիէն։ Որ ընդորովին գունաթափ կանդ-
նած էր հոն սպառնական եղանակաւ։

էթիէն՝

Պէրթիէն՝

Ասոնք եղան իրկու կողմանէ առաջին ան-
գամ արձակուած բառերը։

Երկու ոտիւք զարմացմամբ մէկ մէկ քայլ
էտ գացին։

էթիէնի մէկ ձեռքը մեքենաբար դէպի
այն գրպանը դնաց ուր անմոռանալի կեր-
պիւ պատրաստ կը գտնուէր միշտ իւր տալը-
ճանակը երբ ինքը գիշերային ուղեւորու-
թեան մը կեցնէր։

Պէրթիէն իր հակառակորդին այս շարժու-
մը տեսաւ և անոր միտքը կատարելապէս
հասկցաւ։

— Պարոն էթիէն, այդ նախազդու շութիւն-
նիդ աւելորդ բան է, ըստ խաբուած սիրա-
հարը։

— Ներեցէ՛ք, կարծեցի թէ սպաննել պի-
տի ուզէիք զիս։

— Այդ իրաւունքէս երբէք չեմ հրաժարիր,
պարոն։

— Ուրեմն անպատճառ պիտի սպաննէք զիս։

— Ես մարդասպան մը չեմ, պարոն էթիէն։
Թէպէտեւ ձեր բարձր դիրքը չունիմ, բայց
վստահ եղիք որ ձեռնէ աւելի պատուասէր
մարդ մ'եմ։

— Ուրեմն կանոնաւոր մենամարտ մը կա-
ռաջարկէք ինձ։

— Բայց ոչ այս տեղ։

— Կը հասկնամ ձեր նրբութեան նպատա-
կը։ չէք ուզեր մեր երկուքնուս մէկուն ար-
եամբը պղծել այն յարկը, ուր կը բնակի եր-
կուքնուս ալ սիրած անձը։

— Թէպէտեւ դիրքերնիս հաւասար չէ, պա-
րոն։ դուք մեծահարուստ մէկն էք, բայց
բացարձակ դող մը, քանի որ գիշեր ատեն
կը գտնեմ զձեզ իմ կնոջս տան մէջ ուր ա-
ռանձին կը գտնուի ինքը։

— Բայց պարոն Պէրթիէն։

— Ներեցէ՛ք որ խօսքս շարունակեմ։ Ես աղ-
քատ մէկն եմ և ձեր ծառայութեանը տակ։

բայց ձեր վրայ սա առաւելութիւնն ունիմ որ երբէք անպարկեշտ դործ մը ըրած չեմ:

Եթիէն՝ բարկութենէն պրկուները խածնել սկսաւ և ձեռքի լապտերը վար դնելով ինքն ալ սպառնալի դիրք մը առաւ Պէրթիէի դիմացը:

— Բայց դուք կ'անարգէք զիս, պարոն Պէրթիէ:

— Հոգ չէ. պէտք եղած հատուցումը տալու պատրաստ եմ: Բայց այս անհաճոյ տեսակցութիւննիս արդէն պէտք եղածէն աւելի երկարեցաւ, ուստի ի՞նչ խնդրեմ որ վերջնական յայտարարութիւնս մտիկ ընելու բարեհաճիք առանց զիս ընդմիջելու, որովհետեւ կրկին անգամ ձեզի հետ տեսնուելու պատիւն ունեցած ատենս, առանց աւելորդ խօսքերով ժամավաճառ ըլլալու, միայն գործելու պիտի զբաղինք:

— Լաւ ուրեմն, ըսէք ինչ որ կուզէք ըսել վերջնական կերպիւ:

— Հոս եկած ատենս երբէք միտքէս չէի կրնար անցունել որ ուրիշ մարդու մը տեղ դուք պիտի ելնէք իմ դէմս: Բայց գործուած խայտառակութեան ետեւ ինձ համար փոյթ չէ մտածել թէ իմ պատուոյս դաւաճանքուն իսկ իմ տէրս է թէ ուրիշ մը: Յայտնի բան է որ այս վայրկենիս ամեն կապեր խզուած

են մեր երկուքին միջեւ, և կը յուսամ որ դրամական աշխարհի մէջ ձենէ լատ վատ եղող մէկու մը հետ օրինաւոր կերպիւ մենամարտելու հրաւերը մերժելը միտքերնուդ անգամ չէք անցուներ այսպիսի պատուոյ խնդրոյ մը մէջ:

— Ոչ, չեմ մերժեր հրաւերնիդ:

— Միմիայն երկու շնորհ ունիմ ձեռնէ խընդրելիք:

— Հրամմեցէք, պարոն:

— Խնդրած առաջին շնորհս այն է որ մենամարտութիւննիս առանց վիպի կատարուի, գիշեր ատեն և գերեզմանատան պատին տակ: Որովհետեւ եթէ դուք սպանուիք, չեմ ուզեր որ ուրիշները ըսեն թէ տիրասպան մը եղած եմ: Իսկ եթէ ես մեռնիմ, ձեզի ազատ թողած կըլլամ Սնոթէլիքի հետ ամուսնանալու՝ եթէ այդչափ պատուաճանաչութիւն ունիք դոնէ:

— Զձեզ ապահովելու համար պարտիմ կըրկնել որ այդ ըսած ամուսնութիւններնուդ համար երդում իսկ ըրած եմ, իրաւունք ունիք այս մասին: Եթէ գիտցուի որ ես սպաննած եմ ձեզի, չեմ կրնար յետոյ ամուսնանալ իմ սպաննած մարդու սիրուհւոյն հետ: Այս կէտին մէջ կատարելապէս համակերպեցայ ձեզի, պարոն Էթիէն: հիմա կուզեմ

գիտնալ ասն երկրորդ շնորհը որ կը խնդրէ ք
ինձմէ :

— Ահ, երկրորդ շնորհնիդ ալ ասն պիտի
ըլլայ որ ճիշդ շաբաթ մը վերջը մենամար-
տիք, որովհետեւ կարգադրելիք գործեր ու-
նիմ մինչեւ ասն ատեն :

— Լա՛ւ, այդ առաջարկութիւննիդ ալ սի-
րով կ'ընդունիմ. բայց դուք հաստատապէս
խօսք կուտաք ինձ թէ այս գիշերուան դէպ-
քը ուրիշ ոչ ոք պիտի իմանայ, այնպէս չէ՞ :

— Ես իմ մասիս պատուոյս վրայ խօսք կու-
տամ ձեզի :

— Իմ վրայ ալ կատարելապէս կրնաք վըս-
տահիլ, պարոն Պէրթիէ. ուրեմն շաբաթէ մը :

— Այո, գալ շաբթու ճիշդ այս օրը և գի-
շերուան ճիշդ այս ժամուն :

— Գերեզմանատան պատին առջեւ ըսիք,
այնպէս չէ՞ :

— Այո, այսինքն մօտի գերեզմանատան
պատին առջեւ, գլխաւոր դռնէն քսան քայլ
անդին դէպի հիւսիս :

— Շատ լաւ, պարոն Պէրթիէ. հիմա ամեն
բանի մէջ համաձայն ենք մէկմէկու, ուրեմն
մեկնինք այլ եւս եթէ կը հաճիք :

— Բայց միտեղ պիտի մեկնինք :

Այն ատեն Պէրթիէ իր գրպանէն հանելով
այն բանալին, որով փողոցի դուռը բացած

ու դարտնի կերպիւ ներս մտած էր, զանի
սրահին մէջ տեղը նետեց, ու էթիէնի դառ-
նալով,

— Ես երբէք այս տունէն ներս ոտք չի պի-
տի կոխեմ և Անժէլիքի երեսը անգամ մ'ալ
չի պիտի տեսնեմ, ողջ մնամ թէ մեռնիմ.
յանուն Ամենայն Սրբոց երգում կ'ընեմ այս
բանին վրայ. դուք ալ պէտք է որ գոնէ
խօսք տաք որ մինչեւ մեր մենամարտի հե-
տեւեալ օրը չի պիտի գաք այս տունը :

— Պատուոյս վրայ խօսք կուտամ պարոն Պէր-
թիէ. հիմա գո՞հ էք ինձմէ :

— Մեկնինք ուրեմն :

Էթիէն առջեւէն և Պէրթիէ անոր ետեւէն,
երկու երիտասարդք մէկանց վարի սանդուղն
ալ իջան, և անմիջապէս յետոյ, փողոցի դը-
րան անոնց վրայէն գոցուելու ձայնը կ'իմաց-
ուէր :

Անժէլիք, որ ամեն բան իմացած էր սենե-
կի դռնէն քիչ մ'առաջ երթալով, փողոցի
դրան գոցուելուն ձայնը առածին պէս, ու-
րախութենէ ձեռները շփելով իր սենեակը
վերադարձաւ և մօմը նորէն վառեց :

Քիչ մը յետոյ փողոցի դուռը նորէն բաց-
ուեցաւ :

Այս անգամ աղմկալի կերպով :

Ներս մտնողը տիկին Պրանսուազն էր :

Վայրկենէ մը յետոյ, երկու մատնիչ կա-
նայք իրարու գրկացը մէջ էին:

— Ո՛հ, ո՛րչափ վախցայ, տիկին Թրանսուադ,
թէ էթիէն և Պէրթիէ զիրար սպաննելու պի-
տի ելնէին անմիջապէս, և մեր խորհուրդնե-
րը պիտի վիժէին:

— Այդ մասին պէտք էր որ ապահով ըլլա-
յիր, Անժէլիք. ես իմ գրած նամակիս մէջ ա-
զաչած էի Պէրթիէի որ անգէն գայ հոս. և
պէտք էր դիտնայիր որ այն խեղճ երիտա-
սարդը, անդամ մը իր այնչափ սիրած կնոջը
տան մէջ խայտառակութիւն հանելու կարող
մարդերէն չէ. ինչ և է, հիմա ամեն բան մեր
ուզածին պէս կարգադրուած է. այնպէս
չէ՞, Անժէլիք:

— Այո, ճիշդ շաբաթ մը յետոյ պիտի մե-
նամարտին:

— Շաբաթ մը յետոյ, ո՛հ, ո՛րչափ երջանիկ
խորհուրդ: Ասիկայ մեր մտածածն անգամ
կը գերազանցէ. շաբաթ մը... ամբողջ շա-
բաթ մը. ա՛հ, այն մէկ շաբթուան երկար
միջոցին ո՛րչափ բաներ կրնան կարգադրուիլ:
Բայց, սիրելիս, 20000 ֆրանքի գործը ինչ
ըբեր:

— Ահա անոր մէկ չորսորդ մասը, ըսաւ Ան-
ժէլիք յաղթանակաւ իր գրպանէն դուրս հա-
նելով էթիէնի տուած հինգ հազար ֆրան-

քը, և զանի տիկին Թրանսուադի շահասէր
աչացը ներկայացնելով:

— Բայց մնացեալ տասն և հինգ հազար ֆը-
րա՞նքը:

— Ձանոնք եւս վաղն առաւօտ ձեռքերսիս
պիտի ունենանք:

է.

Թ Ի Ա Ր Ա Ն Ի Ն Մ Է Ջ

Տամիէն յիսնապետին հնգեւտասնամեայ
բանտարկութեան պայմանաժամը լրացած,
և թիարանէն արձակուած էր անի:

Խեղճ նախկին ոստիկանը իր կռնակը և աջ
թեւին վրայօք կը կրէր 156 թիւը, որ տաք-
ցած երկաթով դրոշմուած էր հոն իբր յաւի
տենական նշան իր ոճրագործութեան և թիա-
րանի աշակերտութեան:

Ծոցն ալ նոյն տասնեւհինգամեայ աշակեր-
տութեան պաշտօնական վկայագիրը կը կը-
րէր:

Վկայագիր մը որ իր ծերութեան օրերուն
մէջ պատուաւոր կերպիւ իր հացը ճարելու
յանձնարարագիր մը ըլլալու օգուտ չունե-
նալէն զատ, որ դուռն որ ձեռք առնուր,
իւր ընդունելութեանը բացարձակ արգելք մը

ըլլալու պիտի ծառայէր միայն :

Այդ վկայագրին պարունակութիւնն էր հետեւեալը :

«Էմիլ Տամիէն նախկին իսնապետ Պրիւքսէլի ոստիկանութեան :

«1700 տարւոյ յունիս 16 ին թիարան մրտած ըլլալով, 1717 յունիս 16ին կը մեկնի անկից իր հնգետաւանամեայ բանտարկութիւնը լրացնելով :

«Իր թիարանի թիւն է 156 :

«Տարիքն է յիսուն և եօթն :

«Բարձրահասակ, նիհար, մազերն, մօրուքը և պիսիւրը կատարելապէս ճերմակ :

«Բարեձեւ դէմք մը ունի, որուն վրայ ոչինչ կայ բացառիկ նշանակութեան արժանի :

«Թիարանի մէջ անընդհատ և հնազանդ աշխատող մը եղած է ինք, և արձանագրութեան մէջ բնաւին գէշ դիտողութիւն մը նըշանակուած չէ իր նկատմամբ :

«Միշտ աշխատասիրութեան, ուղղութեան, և հլութեան օրինակ մը եղած է իր դատապարտեալ ընկերակցաց : Ինչպէս նաեւ անոնց սիրելիին՝ հանգստեան ժամերու մէջ իր նախկին ոստիկանութեան ատենի պատահարները անոնց պատմելով և զանոնք ղրօսցնելով :

«Բայց միշտ մտախոհ զանուած է և եր-

բեմն ալ տարօրինակ մտայնողութեանց ենթակայ :

«Ասոր համար չարամիտ դատապարտեալներէն ոմանք իրեն ՅԻՄԱՐ ՅԻՄԱՊԵՏ անունը տուած են, և այս անուամբ յորջորջուած է միշտ թիարանին մէջ » :

Տամիէն, թիարանէն մեկնած օրը, աշխարհի վրայ պարծենալու համար միայն այս երկու հարստութիւնները իրեն հետ կը տանէր :

Այսինքն թիարանի 156 թիւը, և ՅԻՄԱՐ ՅԻՄԱՊԵՏ պատուանունը :

Աղջիկ մը ունէր նա :

Իրեն բուն հպարտութիւնը և իսկական հարստութիւնը այն էր :

Տամիէն՝ թիարանի մէջ, իր ընկերակիցներուն հաճելի ըլլալու համար շատ բաներ պատմած և զրօսցուցած էր զանոնք :

Բայց քանի անգամ որ իր անհաւատարիմ կնոջ և խեղճ աղջկանը վրայ խօսք բանալու փորձ ըլլուած էր, ամեն անգամուն ալ այն պիսի խոժոռ դէմք մը ցուցուցած և ա՛յն աստիճան յուզմանց ենթակայ երեւցած էր, որ ամենէն չարամիտները ու վայրագներն իսկ պարտաւորած էին լռելու : Անոր թիարան մտնելէն մի քանի տարի վերջերը, այս անսպուտ հետաքրքրութեան փորձերը բոլորու-

վին մէկդի թողուած ըլլալով, այլ եւս ոչ Տամիէնի կնոջ և ոչ ալ անոր զաւկին խօսքը կրլլար:

Բայց ոստիկանութեան նախկին յիսնապետը, երբէք իր մտքէն հանած չէր փոքրիկ Լուիզը:

Ամեն ատեն անոր վրայ կը մտածէր և այս մտածումները՝ միշտ ցաւազին ներդարծութիւն մը կունենային իր մտաց վրայ:

Փոքրիկ ու սիրուն աղջիկ մ'էր այն:

Անոր ապագայ գեղեցկութեանը վրայօք խորհիլն իսկ աւելորդ բան էր:

Իր մօրը մանրանկար պատկերն էր այն՝ մանկութեան ատենը:

Բնաւին տարակոյս չի կար որ եթէ ապրեր և կատարելութեան հասնէր, երկրին ամենէն գեղանի կիներէն մին պիտի ըլլար:

Բայց ինքը՝ որ անոր հայրն էր, ի՞նչ տեսակ օժիտ պատրաստած էր իր միածին զաւկին...

Մարդասպանի մը աղջիկն եղած ըլլալուն կործանիչ օժիտը միայն...

Տամիէն քանի որ այս բանին վրայ կը մըտածէր, իր գլուխը թխարանին պատերուն զարնելով ջախջախել կուզէր, որպէս զի իր աղջիկը գոնէ կենդանի կնասպան հայր մը ունեցած չըլլայ:

Բայց յետոյ կը մտածէր թէ աշխարհի արկածից մէջ անոր պաշտպան մը պէտք էր, և իրմէ զատ ընական պաշտպան մը չունէր անմեղ աղջիկը:

Ուրեմն պէտք էր որ ապրէր անոր համար:

Իր բնատարկութեան պայմանաժամը լրացած ատեն, Լուիզ՝ ճիշդ տասնեւվեց տարեկան եղած պիտի ըլլար:

Այսինքն իր տղայական հասակին վերջնա կանապէս հրաժեշտ տալով, իրական աշխարհի սեւավին վրայ պիտի երեւէր:

Ծնողական պաշտպանութեան ամենէն աւելի պէտք ունենալիք հասակն էր այն. և որչափ մեծ անխղճութիւն մը պիտի ըլլար այդ վտանգաւոր հասակին մէջ աշխարհի վերայ զինքը մինակ թողուլը:

«Քու աղջկանդ համար ապրելու պարտաւոր ես, Տամիէն բարեկամս», կըսէր նա ինքնիրեն:

— Բայց մարդասպան մը, կնասպան մ'եմ ես. նոյն իսկ իր մայրը սպաննած և զինքը որք թողած եմ:

— Եթէ գործին ճշտութիւնը իմանալու ըլլայ, պիտի ներէ քեզ. թեպէտև մարդկային օրէնքը դատապարտեց զքեզ:

— Բայց մարդասպանի մը զաւակն եղած ըլլալը իր երեսին չի՞ պիտի տան, և այս վի-

ճակին մէջ ո՞ր պատուաւոր մարդը զինքը
կնուծեան պիտի ընդունի :

— Բայց դուն նախ ապրելու նայէ , Տա՛միէն ,
բարեկա՛մս . որովհետեւ զաւակդ պէտք ու-
նի քու հսկողութեանդ . բայց զգուշացիր որ
ոչ ինքը և ոչ ուրիշ մը կարենայ գիտնալ որ
իր հայրն ես դուն . բաց ի քենէ , թիարանի
տեսուչէն , և բանտակից ընկերներէդ , ոչ ոք
թող գիտնայ թէ Տա՛միէն յիսնապետը տա-
կաւին ողջ է . թող ամեն մարդ այնպէս հա-
ւատայ թէ դուն մեռած ես . նոյնպէս զա-
ւակդ ալ պէտք է աշխարհի վրայ հայր մը
ունեցած ըլլալը չը գիտնայ . բայց դուն վե-
րստին ազատ աշխարհի մէջ ոտք կոխած օ-
րըդ , կարելի եղածին չափ անոր մօտը գլտ
նուելու և իր վրայ հսկելու աշխատելու ես
առանց ինքզինքդ մատնելու :

Այս վերջին եզրակացութեան յանգած էր
Տա՛միէն իր երկար խորհրդածութիւններէն
ետեւ :

Այնուհետեւ մինչեւ իր արձակման օրը ,
նախորդ յիսնապետը ուրիշ խորհուրդ մը չու-
նէր իր միտքը տանջելու :

Տարիներ անցած էին այս կերպիւ . և այս
երկար տարիներու միջոցին Տա՛միէն քիչ սա-
տանութիւններ բանեցուցած չէր պատա-
հական աղբիւրներէ ստուգելու որ սպաննալ

կնկան մը և կնասպան զինուորականի մը որբ
աղջիկը ի՛նչ վիճակի մէջ կը գտնուէր :

Թիարանէն արձակուելուն դրեթէ տարի
մը մնացեր էր , երբ ծերունի քաղաքացի մը ,
մարդասէր և հարուստ փիլիսոփայ մը , դա-
տապարտելոց այցելութիւն կուտար և զա-
նոնք մխիթարելու համար դրամական պար-
գեւներ կը նուիրէր անոնց , Արդարութեան
պաշտօնէին յատուկ մի աքտօնագրին չնոր-
հիւ :

Ի՛նչ բարեպատն հաւիթ մ'էր այս նախ-
կին ոստիկանութեան յիսնապետին համար :

Երբ երկուքը մէկանց առանձին սենեակ մը
գտնուեցան , բարեսիրտ այցելուն հարցուց
Տա՛միէնի .

— Երկա՞ր ժամանակ է որ հոս բանտար-
կեալ կը գտնուիք :

— Գրեթէ տասնեւչորս տարի կըլլայ , պա-
րոն , և արձակմանս հազիւ տարի մը մնացած
է . բայց ներեցէք , միայն « պարոն » ըսի ձեզ ,
գուցէ կոմս մը , մարքիզ մը . . .

— Չէ՛ , չէ՛ , միշտ « պարոն » կոչեցէք զիս
այս տեղ . հիմա խնդիրը ադոր վրայ չէ :

— Ձեզ մօտիկ կընեմ , պարոն :

— Տեսուչը ըսաւ որ թէ 156ը . . . դուք
թիւ 156ը չէ՞ք :

— Այո , պարոն , բայց կը յուսամ որ կոնա-

կըս նայելու նուաճողութենէն զիս փրկելու չափ ազնիւ էք :

— Այդ մասին հոգ մի ընէք , բարեկամս . կը տեսնէ՞ք , զձեզ բարեկամս կը կոչեմ . և աս կից կընաք հասկնալ որ ձեզի համար աննըպաստ տեղեկութիւն մը տրուած չէ ինձ :

— Թէ պարոն տեսուչը և թէ Ձեր Մեծապատուութիւնը շատ ազնուասիրտ մարդիկ էք , տէ՛ր իմ :

— Եւ այս տեղեկութիւնը իրաւունք կուտայ ինձ յուսալու որ թիարանէն մեկնելէդ ետեւ , ձեր օրերուն մնացորդը պատուաւոր կերպիւ անցունելու հոգ պիտի տանիք :

— Կը հաւատամ զձեզ , պարոն , որ ի բնէ չար մէկը չեմ ես :

— Այդպէս ըլլալուն ես ալ կը հաւատամ :

— Ո՛հ , շատ բարեսիրտ էք , պարոն :

— Ձիս վստահացուցին որ ձեր դատապարտութեան տեղի տուող ցաւալի դէպքէն առաջ , միշտ ձեր բարի վարքովը օրինակելի կեանք մը ունեցած էք :

— Ա՛հ , ուրեմն , այն ցաւալի դէպքը ձեզի պատմեցի՞ն , պարոն :

— Այո , կատարեալ տեղեկութիւն ունէի արդէն . ինձ ժամանակակից դէպք մ'է այն :

— Ո՛հ , անշուշտ դուք ալ դատապարտած էք իմ արարքս , պարոն :

— Կը ցաւիմ այն բանին վրայ . բայց չեմ գիտեր թէ , եթէ ես ձեր տեղն ըլլայի՝ ուրիշ կերպ կիտի կարենայի՞ դործել . մարդկային տկարութիւնը այնչափ խստիւ դատողներէն չեմ . ինչ որ է , անցածը անցած է . մեւնողը գերեզմանէն հանելու հրաշքը չենք կրնար դործել . բայց կ'զգամոր այս նուատացուցիչ տեղէն ելնելէդ ետեւ , եթէ ոչ մարդկութեան օգտակար՝ դոնէ պարկեշտ մարդ մը պիտի ըլլաք :

— Ապահով եղիք այդ մասին , պարոն :

— Ուրեմն եթէ ինձ ըսելիք մասնաւոր բան մը չունիք , պէտք է որ մեկնիմ :

— Վարկեան մը կենալու շնորհն չէ՞ք կորնար ընել ինձ :

— Եթէ ուրիշ ըսելիք մը ունիք պատրաստ եմ ձեզի մօտիկ ընելու , պատասխանեց բարեսիրտ օտարականը . նորէն իր տեղը նստելով , մինչդեռ մեկնելու համար արդէն ոտքի ելած էր :

— Դուք խիտտ պատուաւոր մէկն ըլլալ կերելիք ինձ , պարոն :

— Դոնէ կաշխատիմ այնպէս ըլլալու :

— Ձեզի գաղտնիք մը պիտի վստահիմ :

— Ապահով եղիք որ դաղտնադահութեանս վրայ զղջալու պատճառ մը չի պիտի ունենաք . բայց կը խնդրեմ ըսելիքնիդ շուտ և

համառօտ կերպիւ ըսէք, որովհետեւ միւս մնացած բանտարկեալներն այցելելու մտադիր եմ:

— Պարոն, կարելի է գիտէք որ Տամիէն յիսնապետը իր ոճրագործութեան ատեն մանկիկ մ'ալ ունէր:

— Ա՛հ, օրիորդ Լուի՞ղը ըսել կուզէք. հիմա այն ձեր մանկիկը գեղանի օրիորդ մը եղած է:

— Ուրեմն կը ճանչէք զինքը, պարոն. իմ Լուիղս, իմ սիրասուն զաւակս. ա՛հ միթէ պիտի կարենամ անգամ մը սրտիս վրայ սեղմել զինքը... տասնեւհինգ տարիէ յետոյ... տասնեւհինգ տարի. թիարանի դատապարտեալ մը ըլլալէս ետեւ... ո՛հ, գեղեցիկ օրիորդ մը եղած է հիմա կըսէք հէ՛... այո՛, այնպէս ըսիք, և ձեր խօսքը չէք ուրանար, պարոն... այնպէս չէ՞... ո՛հ, դուք շատ բարեսիրտ էք. խօսքերնիդ ետ չի պիտի առնուք, և պիտի կրկնէք վերստին թէ հիմա գեղեցիկ օրիորդ մը եղած է այն... իմ Լուի՛ղըս, իմ զաւակս... որ օրօրօցի մէջ մանկիկ մ'էր երբ զիս ձերբակալեցին հոս բերելու համար... բայց ի՞նչ կըսեմ, միթէ իմ արիւնայի թեւերս արժանի՞ են իր անմեղ անձը գրկելու... ո՛հ, մարդասպան մը, կնասպան մ'եմ ես. իր մայրը սպաննած եմ... պէտք

չէ որ երբէք գիտնայ թէ իր մայրը սպաննողը ես եղած եմ... ոճրագործի թեւերովս երբեք չի պիտի յանդգնիմ իմ զաւակս գրկելու... բայց... բայց... հեռուէն պիտի տեսնեմ իմ զաւակս... անարժան աչերս անգամ մը իր գեղանի դէմքին պիտի յառեմ... հաւատարիմ շան մը պէս պիտի հսկեմ իր վրայ... և եթէ պէտք ըլլայ՝ իր երջանկութեանը համար պիտի մեռնիմ, առանց իրեն գիտցնելու որ իրեն համար մեռնողը իր հայրը եղած է:

Տամիէնի աչերը բոլորովին լեցած էին արդէն երբ այս խօսքերը կ'ընէր, և շատ անգամ իր հեծկլտուքը կ'ընդմիջէին անոնց կանոնաւոր շարունակութիւնը:

Իսկ զանոնք վերջացուցած ատեն տղու մը պէս յորդահոս արտասուք թափել սկսած էր:

Բարեսիրտ այցելուն ալ բոլորովին յուզուեցաւ այս տեսարանէն:

Ինքն ալ սկսեր էր Տամիէնի հետ միատեղ լալու...

— Պէտք է որ ապրիք դուք, պարոն Տամիէն, ըսաւ ծերունի այցելուն, գրպանէն թաշկինակ մը հանելով և իր աչերը սրբելով:

— Այո, պիտի ապրիմ զաւակիս համար:

— Եւ ճշմարիտ է ըսածդ, աղջիկնիդ զձեզ չի ճանչելու է երբեք:

— Ահ, պիտի աշխատես որ այդպէս ըլլայ . բայց Աստուած իմ, ի՞նչ սոսկալի տանջանք մ'է հօր մը համար իր զաւակը կեանքէն աւելի սիրել, անոր երջանկութեանը համար մեռնելու ամենայն հաճութեամբ պատրաստ գտնուիլ, և . . . և իր անունը պահել անկից . . . իրեն հայրը ըլլալը պահել իրմէ . . . օտարականի մը պէս հեռուէն անոր երեսը նայելով գոհ ըլլալու ստիպուիլ . . . և այն քաղցրիկ «հայր իմ» բառերը երբեք չի կարենալ լսել անոր գեղեցիկ բերնէն . . . բայց պէտք է որ այնպէս ըլլայ . ես մարդասպան մ'եմ, կնասպան մ'եմ, իւր մայրը սպաննած եմ, պէտք չէ որ երբեք այս սոսկալի դաղսնիքը գիտնայ :

Տամիէն վերստին լալ սկսաւ :

— Հանդարտէ, բարեկամ, հանդարտէ :

— Բայց աղնիւ պարոն, միթէ ուրիշները չի՞ պիտի ըսեն աղջկանս թէ իր մարդասպան հայրն եմ ես :

— Այդ մասին ապահով եղիք, պարոն Տամիէն . աղջկանդ բոլորտիքը ձեզի ճանչող մէկը չի պիտի գտնուի, և դուք ալ պէտք եղած խնամքը պիտի տանիք որ զձեզ չի ճանչեն :

— Հիմա ի՞նչ կընէ աղջիկս, ի՞նչպէս կ'ապրի, և որո՞ւն քովն է :

— Աղջիկնիդ՝ կար կը կարէ և անով կ'ապրի ու պառաւ կնոջ մը հետ կը բնակի գերեզմանատան մօտերը . երբ դուք բոլորովին ազատ ըլլաք, եկէք զիս գտէք, և պէտք եղածը կը կարգադրենք :

Այցելու ծեր պարոնը իրեն հասցէն յանձնեց Տամիէնի, յուզմամբ անոր ձեռքը սեղմեց, և մեկնեցաւ անոր քովէն ուրիշ դժբախտներ այցելելու համար :

Ը.

ԹԻՍՐԱՆԷՆ ՎԵՐՋԸ

Տիկին Ֆրանսուզի տունը Էթիէնի և Պէրթիէի միջեւ տեղի ունեցած դէպքին, և անոր հետեւանքն եղող մենամարտի որոշման ատեն, ՅԻՄԱՐ ՅԻՄՆԱՊԵՏԸ, գերեզմանատան պահապանի օգնականն եղած էր :

Հիմա իր անունը Տամիէն չէր, այլ Մերուսի Հայրը :

Թխարանին մէջ իրեն այցելութեան եկող աղնուասիրտ պարոնին որոշումն այսպէս եղած էր, երբ անոր յանձնարարութեան վը-

րայ՝ թիարանէն արձակուելուն պէս անոր տունը գացեր, գիշերը հոն ընթերեր, և դարձեալ անոր շնորհիւ, գերեզմանատան պահապանի օգնականութեան խոնարհ՝ այլ ժաշտելու չատ յարմար պաշտօնին մէջ հաստատուեր էր:

Տամիէն յիսնապետը, կամ այժմու Ծերունի Հայրը, իր այս խոնարհ և բնաւ նախանձելի կողմ մը չունեցող դիրքէն այնչափ գոհ եղած էր, որ եթէ ծրանսայի ամենէն մեծ պանքային ընդհանուր տնօրէն կամ Անգլիոյ նաւատորմիղին վերին հրամանատար կարգուած ըլլար, ոչ թէ անկից աւելի՝ այլ անոր չափ ալ գոհ չի պիտի ըլլար:

— Որովհետեւ այս ամենախոնարհ և ամենաաղքատ դիրքը, զինքը իր զաւկին ամենէն մօտ բերող միջոցներուն ամենէն գերազանցն էր:

Ասկից աւելի մեծ երջանկութիւն մը չէր կրնար ըլլալ Լուիզի խեղճ հօրը համար:

Այն բարեսիրտ ու ծերունի աղնուականը չատ ստիպեր էր զինքը որ դրամական օգնութիւն մը ընդունի իրմէն, գոնէ իր զաւց կին համար:

Բայց Տամիէն ամեն օգնութիւն քաղաքավարապէս մերժած ըլլալով, եթէ երբեմն երբեմն փոքրիկ նուէրներ կրնար ընել կարուհի

աղջկան, անոնք ալ իր ամենահամետ եկամուտէն աւելցուցած փոքրիկ գումարներուն արդիւնքն էին:

Տամիէն՝ այդ փոքրիկ գումարները խնայողութեամբ չէր աւելցներ, այլ պարզապէս չատ անդամ Անժի մնալով, և երբ իր անօթի մնալուն շնորհիւ այնպիսի փոքրիկ նուէր մը ընելու կը յաջողէր գեղանի Լուիզին, անոր քաղցրիկ ժպիտները՝ բաւականէն չատ աւելի կըլլային իրեն զօրութիւն տալու, որպէս զի շաքարներ անցունէ առանց իր բերանը ուրիշ բան մը դնելու, այլ միայն պարզապէս իր կեանքը պահելու չափ չոր հաց՝ առանց իսկ պանիրի:

Թէ Լուիզ և թէ իր պաշտպանուհին եղող պառաւ կինը չէին գիտեր թէ Ծերունի Հայրը ո՞վ էր, իր կենսագրութիւնը ի՞նչ էր, և ինչո՞ւ համար իրենց՝ և մասնաւորաբար գեղեցիկ Լուիզին վրայ այնչափ խնամք և սէր կը ցուցնէր:

Բայց բարեմիտ անձանց համար ի՞նչ պէտք կար անկարեւոր հետաքրքրութեան:

Ծերունի Հայրը խիստ բարեսիրտ մարդ մ'էր:

Լուիզը գորովանօք կը սիրէր:

Երբեմն երբեմն պղտիկ պտոյտի մը համար անոր դուրս ելած, իրեն բարեւ մը տուած

և իր երեսին ժպտած, և մանաւանդ իրեն մի քանի բարեկամական խօսքեր ուղղած ատեն, Ծերունի Հօր զգացած արտաքոյ կարգի երջանկութիւնը՝ ակնյայտ կը տեսնուէր իր դիմաց և շարժումներուն վրայ:

Այդ հազուադէպ պարագաներուն մէջ խիստ ուրախ կ'երեւէր գերեզմանատան պահ-նորդի օգնականը:

Գուցէ Լուիզի պէս աղջիկ մը ունեցած ըլլաւոր, որ հիմա մեռած էր. և խեղճ ծերունին Լուիզը տեսնելով իր կարօտը կ'առնուր անկից:

Լուիզ և պառաւուհին՝ ցաւալի յիշատակներ չարթնցնելու բարեմտութեամբ միշտ զգուշացած էին իրենց մտքէն անցած բանը Ծերունի Հօր առջեւ պարզելէ:

Խեղճ մարդը անհուն կերպիւ կը սիրէր Լուիզը, և Լուիզ եւս իր ներսի դին բան մը կզգար որ միշտ հաճելի կընէր իրեն ծերունւոյն կողմանէ սիրուիլը և անոր մասնաւոր հոգածութեան առարկայ ըլլալը:

Ահա այսչափը բաւական էր:

Եթէ Լուիզի և իր պառաւ պաշտպանուհին համար ցաւալի բան մը կար, ան ալ սա էր որ Ծերունի Հայրը միշտ մերժած էր իրեն համեստ ճաշ մը տրուելու առաջարկութիւնը և փոխադարձ նուիրատուութիւնը:

Արդարեւ նախկին ոստիկանութեան յիս-նապետը երբեք ոտք չէր ուղած կոխել Լուիզի բնակարանին ներսի կողմը. թէպէտեւ քանի անգամ որ դեռատի աղջիկը պտոյտ մը ընելու համար դուրս ելներ, Ծերունի Հայրը միշտ վերադարձին անոր կընկերանար մինչեւ տանը դուռը:

Բան մ'ալ կար որ թէ Լուիզ և թէ իր պաշտպանուհին երբեք չէին գիտցած:

Տամիէն շատ անգամ հաւատարիմ պահպան շան մը պէս անոնց դռան խիստ մօտը պառկելով անցուցած էր իրեն կասկածելի երեւցած գիշերները:

Գալով փոխադարձ նուիրատուութեան, միմիայն մէկ անգամ մը իրեն բան մը ընդունել տալու յաջողութիւնը տեսնուած էր:

Բանուած թաշկինակ մ'էր այն, Լուիզի ձեռքը բանուած:

Բայց երկու շաբաթ չանցած եթէ այն թաշկինակը նորէն ներկայացուէր կարուհի աղջրկան, ի պիտի կարենար հաստատապէս վճռել թէ անիկա նոյն իսկ իր ձեռքը բանած և Ծերունի Հօր նուիրած թաշկինակն էր:

Տամիէն, իւր աղջկան ձեռագործին աէր եղած ժամէն ի վեր, այն երկու ֆրանքնոց լաթի կտորին այն աստիճան սիրահարած էր որ, Չինաստանի կայսրութեան գաւազանին հետ չի պիտի փոխէր զայն:

իր աչերէն ելած արտասուաց կաթիլ մը
չէր մնացած որ անոր վրայ չի թափեր :

Ուրիշ ատեններ , միշտ իր սրտին վրայ պահ-
ուած էր այն , երբ կաթողին համբոյրի մը հա-
մար դուրս չէր ելներ անկից :

Տամիէն մեռած ատեն ալ այս պատմական
լաթի կտորը անոր սրտին վրայէն ելաւ , թէ-
պէտեւ անոր սկզբնական վիճակը՝ անդադար
արտասուաց կաթիլներէ և տեսակ մը սիրա-
հարական համբոյրներէ բոլորովին կերպարա-
նափոխ եղած էր :

Ամիսներ անցեր էին այս կերպով :

Լուիզ երբէք իր բնակարանին շրջականե-
րէն դուրս չէր ելներ :

Թէ իրեն և թէ պառաւուհիին հացը ճա-
րող կարերը իրենց տեղը տանողը պառաւ
կիսն էր , որ միշտ նորեր բեռնաւորուած
ետ կը դառնար :

Միայն Պէրթիէ մի քանի անգամ Լուիզի
տունը եկած և կարուելու համար ճերմակե-
ղէններ բերած էր :

Բայց միշտ ցերեկ ատեն :

Այսու ամենայնիւ այս տմենապարզ և ան-
մեղ այցելութիւնք Մերունի Հօր գէմբը
խոտուցուցին :

Պէրթիէի երկրորդ այցելութեան վրայ
յիսնապետին Յիմմոսի Նորէն արթն-
ցաւ :

Առիթ մը կը փնտռէր պառաւուհիէն բա-
ցատրութիւն խնդրելու :

Վերջապէս օր մը առանձին գտաւ զայն
երբ պառաւ կիսը՝ լմացած կարեր իրենց տե-
ղը յանձնելու համար դուրս ելած էր :

Տամիէն անոր ընկերացաւ մինչեւ դերեզ-
մանատան ծայրը :

Օգնական պահնորդը իր առած տեղե-
կութենէն դուրս չեղաւ :

Պէրթիէ , Լուիզի պաշտպանուհիին մէկ աղ-
գականը և խիստ պարկեշտ անձ մ'է եղեր :

Ուրիշ :

Ուրիշ ի՞նչ ըլլայ , տէ՛ր Աստուած . Լուիզն
ալ իր քրոջը կամ աղջկանը պէս կը սիրէ ե-
ղեր :

Այս վերջին բացատրութիւնը ամենեւին
յիմար յիսնապետին գործին չեկաւ :

Բայց իր ուղեկցուհիին ուրիշ բան չի հար-
ցուց :

Բաժնուեցաւ անկից :

Գնաց այն աղնուասիրտ ծերունին գտաւ ,
որ թիարանի մէջ զինքը այցելած , այն եր-
ջանիկ պահնորդի օգնականութեան պաշտո-
նը իրեն գտած , և կոմս մը կամ մարքիզ մը
ըլլալը իրմէ պահելով , միայն պարոն կոչուի-
լը իրեն բաւական համարած էր :

— Շատ ուրախ եմ զքեզ վերստին տեսնե-

լուս, պարոն գերեզմանապետ, ըսաւ բարե-
սիրտ պարոնը զՏամիէն նստելու հրաւիրե-
լով:

— Ո՛հ, տակաւին պետ ըլլալու փառքին
արժանացած չեմ, պարոն, և իմ օգնականի
պաշտօնէս շատ գոհ ըլլալուս, զանի փոխելու
կարծիք ալ չունիմ:

— Բայց դուք բան մը խնդրելու համար
ինձ եկած ըլլալու էք:

— Այո՛ պարոն, ինձ մեծ բարեկամութիւն
մը պիտի ընէք. Պէրթիէ ըսուած երիտասարդ
մը կայ, կը ճանչէ՞ք զինքը:

— Շատ Պէրթիէներ կրնան գտնուիլ սա-
կայն. ըսած անձերնուդ մականունը գիտէ՞ք:

— Բայց այս ըսածս շատ Պէրթիէներէն չէ.
ասիկա մինակ Պէրթիէ մը ըլլալու է:

— Այսու ամենայնիւ այդ միակ Պէրթիէն
որոշիչ բան մը ունեցած ըլլալու է:

— Այո, ունի որոշիչ բան մը. երիտասարդ
մարդ մ'է ինքը:

— Է՛հ, Պէրթիէներու շատերը երիտասարդ
կրնան ըլլալ:

— Ասիկա բարձրահասակ ալ է:

— Այդչափը բաւական չէ, սիրելիս:

— Բայց ի՞նչպէս հասկցնեմ, պետեր ալ ու-
նի:

— Այդչափն ալ բաւական չէ:

— Տէր Աստուած, ի՞նչ կուգէք որ ըլլայ:

— Որոշիչ բան մը, որոշիչ յատկութիւն մը:

— Որոշիչ բան մը՛, որոշիչ յատկութիւն մը՛:

— Այո, և որոնց ամենէն լաւն է մականուն
մը:

— Մականունը կրնամ հասկնալ:

— Ուրեմն նախ հասկցէք և ապա անոր
վրայօք տեղեկութիւն ուզեցէք ինձմէ:

— Բայց գործը ստիպողական է, պարոն.
Թշուառականը կրնայ ըլլալ որ վաղը և ա-
սօր իսկ նորէն գայ:

— Ո՛ւր:

— Ո՛հ, չի հասկցա՞ք միթէ:

— Հանելուկներով մի խօսիք, բարեկամս:

— Լաւ. կուգէք որ ամեն բան ըսել տաք
ինձ, պարոն:

— Բայց ամեն բան չի լսած ի՞նչպէս կրնամ
տեղեկութիւն տալ ձեզ՝ իմանալ ուզած բա-
ներնուդ վրայ:

— Որոշիչ բան մը, որոշիչ յատկութիւն մը
կը փնտռէք, այնպէս չէ՞,

— Ուրիշ կերպ ի՞նչպէս կարելի կրնայ ըլ-
լալ:

— Շատ լաւ. ըսեմ ուրեմն. դուք պատ-
ուաւոր մարդ մ'էք:

Յետոյ իր խօսակցին ականջն ի վարժը-
ռելով, իբրեւ թէ ուրիշներ ներկայ գտնը-

ուած ըլլային հոն իր մեծ գաղտնիքը իմանալու համար, խիստ կամաց ձայնով մը յարեց։

— Լուիզի բնակարանը եկած է երկու անգամ. ահա ձեզի այնպիսի որոշիչ յատկութիւն մը, որուն դէմ այլ եւս ամենեւին առարկութիւն մը չէք կրնար գտնել։

Սակայն ազնուասիրտ ծերունին, այս մասին Տամիէնի գաղափարակից գտնուելու անկարող ըլլալով, այնպիսի անտարբեր ձեւով մը յիմար իսնապետին երեսը նայեցաւ, որ բացարձակապէս «յիրաւի դուն յիմար ես եղեր. ասկից բան մը կրնա՞յ հասկցուիլ» ըսելու պէս բան մ'էր։

Տամիէն, աչերը խոշոր խոշոր բանալով անոր երեսը նայեցաւ, և կէս մը զայրացած կերպով յարեց։

— Ի՞նչ ըսել կուզէք, միթէ այս ըսածս ալ բաւական չեղաւ այն ապիրատ Պէրթիէին ով ըլլալը հասկնալու։

Այս անգամ ծերունի պարոնը այլ եւս ինքզինքը բռնելու անկարող ըլլալով, բարձրաձայն խնդալու սկսաւ, և իր խնդալը այնչափ շարունակեց որ Տամիէն քիչ մը ատեն յուսահատօրէն համբերելէն ետեւ, վերջապէս ինքըն ալ խնդալու սկսաւ։

Այս բանը շատ աղէկ մտածեր էր Տամիէն իսնապետը։

Տանտիրոջ խնդալուն մնացորդը այս կերպիւ երկուքի բաժնուած ըլլալուն, կէս առ կէս զեղչուած եղաւ։

— Բայց ուրիշ բան մ'ալ չէ՞ք կրնար ըսել ինձ, սիրելիդ իմ Տամիէն։

— Հա՛. կեցիք որ ըսեմ. այդ անգաւոր Պէրթիէն՝ Լուիզիս պաշտպան պառաւուհիին ազդականն է եղեր։

— Է՛հ, ատիկա ինչո՞ւ չէիք ըսեր հիմա. հասկցայ, հասկցայ, մեծանուն Տըլապուշ գործարանի գործաւորապետ Պէրթիէն ըլլալու է։

— Ահա հիմա գտաք, ճիշդ այն է։

— Ուրեմն դուք գիտէ՞ի՞ք որ այնպէս էր. ինչո՞ւ առաջուց չըսիք։

— Ի՞նչը։

— Ի՞նչը պիտի ըլլայ, Տըլապուշ գործարանին մարդոցմէն ըլլալը։

— Բայց այդ բանը առաջին անգամն է որ ձեռնէ կը լսեմ։

— Հապա դուք «հիմա գտաք, ճիշդ այն է» կազաղակէիք։

— Դուք այնպէս ըսիք, ես ալ ձեր ըսածը հաստատեցի որ խօսքը չերկարի։

— Ուրեմն ձեր Պէրթիէին, Տըլապուշ գործարանին գործաւորապետը ըլլալը չէիք գիտեր։

— Բայց հիմա քանի որ դուք այն է կրսէք, առարկութիւն մը ընել չեմ ուզեր ձեր գիտցածին դէմ, ինչո՞ւս պէտք, ինձ Պէրթիէ մը պէտք է. որն որ կուզէ թող ան ըլլայ. բաւական է որ Պէրթիէ մը ըլլայ այն, իրեն դըլուխը պիտի ջախջախեմ:

— Այսու ամենայնիւ, պարո՞ն Տամիէն, զձեզ կատարելապէս կը վստահեցնեմ որ իմ ըսած Պէրթիէիս գըլուխը՝ ջախջախուելու գըլուխներէն չէ:

— Միթէ այդչափ կա՞րծր է:

— Ոչ, կարծր չէ, բայց խիստ պարկեշտ գըլուխ մըն է:

— Այդ ձեր Պէրթիէի՞ն գըլուխը:

— Այո, պատուաւոր, խիստ պատուաւոր երիտասարդ մ'է պարոն Պէրթիէն. զինքը լաւ ճանչեւուս կրնամ իրեն համար երաշխաւորել ձեզ:

Ինձ կերաշխաւորէք թէ այլ եւս իմ աղջկանս տունը ոտք չի՞ պիտի կոխէ:

— Ատիկա ըսել չեմ ուզեր. զինքը արգիլելու իշխանութիւն չունիմ որպէս զի ձեր աղջկանը տունը ոտք չի կոխէ. իմ երաշխաւորութիւնս իր պարկեշտութեանը համար է միայն. ասկից զատ Անտէլիք անունով օրիորդի մը նշանածն է այն և զանի այնչափ կը սիրէ որ միտքէն անգամ չանցներ թէ աշ-

խարհի մէջ սիրուելու արժանի ուրիշ կիներ ալ կրնան գտնուիլ. ուստի ձեր Լուիզին համար կրնաք ամենայն հանդարտութեամբ քընանալ եթէ խնդիրը Պէրթիէի վրայ է:

— Բայց վերջապէս մարդ մ'է այն մանաւանդ երիտասարդ մը. չեմ ուզեր որ Լուիզիս բնակարանին սեմէն ներս ոտք կոխէ:

— Սակայն, պարո՞ն Տամիէն...

— Սակայններէ չեմ ախորժիր ես, պարոն, այն սարկայններէն որոնք միշտ վտանգաւոր վախճանի մը կ'առաջնորդեն զմարդ. գիտէք որ կնոջս՝ Լակէռիէրի ունեցած յարաբերութիւնն ալ այսպէս սկսած էր. և գիտէք նաեւ որ ո՛ւր յանգեցաւ այն:

— Աղէկ ըսիք, պարո՞ն Տամիէն, ի՞նչ եղաւ այն վատ մարդը:

— Ա՛հ, հիմա թափառաշրջիկին մէկն է. այն սինլըորը որուն նամակ մը գրեցի թիարանէն ելածիս հետեւեալ օրը:

— Ի՞նչ ըսիք ձեր նամակին մէջ:

— Ձինքը պարզապէս մենամարտի հրաւիրեցի առանց իմ գտնուած տեղս իմացնելու:

— Պատասխան գրե՞ց:

— Այո, գրեց:

— Ի՞նչ կրսէր իր նամակովը:

— Դըսէր թէ թիապարտ մ'ըլլալուս համար չէր կրնար մենամարտիլ ինձ հետ:

— Ա՛հ, վատ մարդ. սակայն թիարան մըտ-
նելուդ պատճառը ինք եղած էր :

— Հոգ չէ, թող մենամարտը սերժէ. բայց
վերջապէս զինքը ձեռք պիտի ձգեմ օր մը,
և Աստուած սիայն գիտէ թէ ի՞նչ սոսկալի
օր մը պիտի ըլլայ այն օրը իրեն համար :

— Խոհեմութունը ձեռքէ մի ձգէք, պարոն
Տամիէն. մեռնելէ կամ թէ կրկին անգամ
թիարան մտնելէ զգուշացէք. գիտէք որ նո-
րահագս աղջիկ մը ունիք հիմա որուն կը պար-
տիք ձեր կենաց փնայեալ մասը :

— Իրաւունք ունիք, տէր իմ. բաց անանկ
վայրկեաններ կան ուր մարդս տէր չի կրնար
ըլլալ իր բանականութեանը :

Խօսակցութիւնը այս տեղ կը վերջանար,
և յիմար յիսնապետը կը մեկնէր իր ագնուա-
սիք տ և Ժերոնի բարեկամին փոքրիկ այլ-շը-
քեղ տնէն առանց վերջնական սրոյման թէ
Պէրթիէի և թէ Լակէռիէրի նկատմամբ բռն-
նելիք ուղղութեանը մասին :

Միւս կողմանէ տան սպասաւորներն ալ կը
զարմանային և իրենց զարմանքը իրարու կը
հաղորդէին թէ ի՞նչպէս իրենց տէրը այսպի-
սի մարդ մը իր տունը ընդունելու կը հա-
ճէր :

Նոյն իրիկունը Տամիէն հիւանդ ինկաւ .
Սակայն իր հիւանդութիւնը չաբաթէ մը
աւելի չի տևեց :

Միայն թէ իր խեղճուկ հիւղակին մէջ զին-
քը դարմանող գերեզմանապետին աղաչած
էր որ իր հիւանդութեանը վրայօք ոչ ոք բան
մը չիմանայ Լուիզի բնակարանին մէջ, և վար-
պետ դարձուածքներով անոր բերնէն առեր
էր սա տեղեկութիւնը թէ երիտասարդ մարդ
մը երկու անգամ այցելած էր Լուիզի բնա-
կարանը այն ձախող շաբթուն մէջ :

Բայց դարձեալ ցորեկ ատեն :

Գերեզմանատան պահնորդը խորունկ կեր-
պիւ հարցաքննուած ատեն սա ալ աղէկ մը
կրնար հաստատուիլ որ այն երիտասարդը՝
Պէրթիէն ըլլալու էր :

Շաբթուն վերջերը պառաւ կինն ալ հի-
ւանդանալով մեռաւ, Լուիզը բոլորովին ա-
ռանձին թողելով :

Տամիէնի մոտատանջութիւնները՝ չափը կան-
ցունէին :

Ճիշդ այնպիսի ատեն մը երբ Լուիզ ամեն
Ժամանակէ աւելի հսկողութեան պէտք ու-
նէր, որովհետեւ մարդ մը կուգար կերթար
անոր բնակարանը, այն սլաշտպանուհի կինն
ալ կը մեռնէր, խորին թախծութեան և ա-
ռանձնութեան մէջ թողելով դժբախտ աղ-
ջիկը :

Բայց Տամիէն հոն էր :

Թէ յուղարկաւորութեան գիշերը և թէ

հետեւեալ գիշերը, անոր բնակարանին ա-
ւելի մօտը պառկած և հոն լուսցուցած էր:

Ոչ թէ քնանալու, այլ իր աղջկան հան-
գստեանը վրայ հսկելու համար:

Երրորդ օրը իր ազնուասիրտ ծերունի բա-
րեկամին տունը երթալ մտադրած էր, որ-
պէս զի Լուիզի նոր պաշտպանուհի մը գըտ-
նելու ամենակարեւոր գործին վրայօք անոր
հետ խորհրդակցի:

Գիշերուան մութը բաւական ժամանակէ ի
վեր կոխած և ամենայն ինչ կատարեալ հան-
դարտութեան մէջ մտած էր, բաց ի Տամիէ-
նէ, որ անքուն կը հսկէր իր աղջկանը բնա-
կարանին մօտ, անկից դրեթէ յիսուն քայլ
հեռուն մացառի մը ետին:

Յիմար յիսնապետը մէկէն ի մէկ պառկած
տեղէն վեր ցատկեց:

Իրեն այնպէս երեւցաւ որ մէկը՝ Լուիզի
բնակարանին կը մերձենար:

Տամիէն աչերը և ականջները տնկեց:

Սխալած չէր:

Յիրաւի մարդ մը մօտեցեր էր Լուիզի բը-
նակարանը, և անոր դրանը առջեւ կայներ
էր:

Ահա սոսկալի վայրկեան մը:

Լուիզի դուռը բախեցաւ:

Ներսէն և դրսէն փսփսուքի պէս ցած ձայ-
ներ լսուեցան:

Քիչ մը յետոյ լոյս մը վառեցաւ բնակա-
րանին ներսի կողմը:

Դուռը մեղմիւ բացուեցաւ... և մարդը
ներս մտաւ:

Տամիէնի քունքերը պաշ քրտինքով մը
թրջած էին:

Ոտքի վրայ ելած ատեն զգաց որ իր դո-
ղայող ոտները հաղիւ հաղ կրնային զինքը
կանգուն բռնել:

Մարդ մը, գիշեր ատեն մարդ մը մտած
էր իր աղջկանը բնակարանը ուր մինակ կը
գտնուէր այն...

Եւ փողոցին դուռը բացողն ալ Լուիզ ինքն
էր...

Յիսնապետը կրցեր էր մօմին կարճատեւ
ցոլացման միջոցին Պէրթիէի դէմքը որոյնել...

Թ.

ՊԱՇՏՊԱՆՆԷ ԻՆՔԶԻՆԻԴԻ, ՊԱՐՈՆ

Պատմենք ի՞նչ որ անցեր էր Էթիէնի և
Պէրթիէի միջեւ գաղտնի մենամարտը որոշ-
ուելէ ետեւ, և թէ որո՞նք էին այն դէպքե-
րը որ Պէրթիէն՝ գիշերուան այն ժամուն,

Լուիզի առանձին գտնուած բնակարանը կը բերէին :

Պէրթիէ, Անժէլիքին չարաչար մատնութեան ականատես եղած վայրկենին, զգաց որ յանկարծական մահուամբ կը մեռնէր ա-նոր վրայ սենեցած ամենասաստիկ սէրը, ո-րուն՝ ամեն աշխարհային արկածից մէջ ան-մահ ըլլալը կարծելու և հաւատալու տկա-րութիւնն ունեցած էր :

Միայն մէկ վայրկեան մը բաւական եղած էր այն յաւիտենական կարծուած սիրոյ ցը-նորքը՝ տախտակի տաշուքի մուխին պէս՝ սոսկալի իրականութեան անողոք հովին առ-ջեւ իսպառ անհետացնելու համար :

Պերթիէ՝ Անժէլիքի բնակարանին փողոցի դրան դուրսի կողմը Էթիէնի խոնարհ յար-գանք մը մատուցանելով լռելեայն անկէ բաժնուելէ ետեւ՝ այլեւս միայն իր զաւկին վրայ մտածել սկսաւ զոր Անժէլիքի քմահա-ճոյքին չէր կրնար յանձնել :

Այն անմեղ մանկիկը Բարիդ կը գտնուէր ստնտուի մը քով, և թէպէտ Անժէլիք անոր գտնուած տեղին հասցէն չէր գիտեր, բայց կրնար գտնել զանի . և թերեւս սպաննել իսկ տար, անոր գոյութիւնը Էթիէնէն ծած-կելու համար :

Գալով մենամարտի գործին, Պէրթիէ այդ

վտանգաւոր արհեստին մէջ յաջողակ մէկը չէր :

Շատ հաւանական էր որ մենամարտին մէջ ինքը պիտի սպաննուէր, և ի՞նչ պիտի ըլլար այն ատեն խեղճ և անմեղ մանկիկին վիճա-կը, եթէ իւր նենգաւոր մայրը զանի սպան-նել չիտար իսկ :

Սիրախար երիտասարդը այս մաշեցուցիչ խորհրդածութիւններով իր բնակարանը վե-րադարձաւ, ուղղակի պառկելու սենեակը մտաւ, և առանց հանուելու իր անկողնոյն մէջ տարածուեցաւ քիչ մը քնանալու և իր մտքին հանդարտութիւնը գտնելու յուսով :

Այլ պարապ տեղը իր արտեւանունքը կը գոցէր :

Վայրկեան մը իսկ քնանալու անկարող ե-ղած էր մինչեւ այն ատեն, երբ առաւօտ-եան առաջին լոյսը իւր սենեկի աւարկանե-րը որոշապէս ցուցնելու սկսան իր ապստամբ աչացը :

Այն ատեն Պէրթիէ յանկարծական որո-շում մը տուող մարդու մը պէս անկողնէն դուրս ցատկեց, գրասեղանը բանալով քիչ մը ստակ առաւ անկից և իր գրպանը մըս-ցուց :

Յետոյ իր սենեկին դուռը դրսէն կղպելով հանդարտօրէն վար իջնել սկսաւ՝ ոլորապը-տոյտ սանդուղէն :

Քիչ մը վերջը Բարեղի ճամբուն վրայ էր ինքը :

Իւր զաւակին գտնուած տեղը կասկածելի երեւցներ էր իրեն :

Ջանի պիտի առնուր Բարեղի ստնաուին ձեռքէն, և գաղտնապէս Պրիւքսէլ պիտի բերէր :

— Ի՞նչ ընելու համար :

Այն ալ պիտի հասկնանք ճիշդ հիմա :

Աւելորդ է րսել որ ծանուցեալ դէպքէն ի վեր Պէրթիէն երբէք չէր գացած այլ եւս Տըլապուշ գործարանը :

Նոյնպէս էթիէնի երեսն ալ տեսած չէր մինչեւ մենամարտի օրուան համար որոշուած ժամէն տասն և չորս ժամ առաջ :

Էթիէն իր տանը մէջ ընդունեց Պէրթիէի այցելութիւնը :

— Պարո՛ն, այս գիշեր որոշեալ ժամանակնիս պիտի ըլլայ, այնպէս չէ՞, հարցուց Պէրթիէ, բոլորովին անայլայլ ձայնով մը, իբրեւ թէ խնդիրը սովորական պարզ երեկոյթի մը վրայ եղած ըլլար :

— Այո, որոշումնիս այդպէս է, պարոն Պէրթիէ :

— Բայց չէինք որոշած թէ ինչ զէնքով պիտի կռուինք :

— Ինչ զէնքով որ կռուիլ կը հաճիք, պատ-

րաստ եմ այն զէնքը ընդունելու. նախատեալ կողմը դուք էք, պարոն Պէրթիէ, ուստի զէնքի ընտրութիւնը ձեր իրաւունքն է :

— Ա՛հ, ինձ համար կարեւորութիւն մը չունի այդ. կրնամ այդ ընտրութիւնը բոլորովին ձեզ թողուլ :

— Ուրեմն, սուրով կռուինք եթէ կը հաճիք. ատրճանակը շատ ձայն կը հանէ, և քանի որ որոշուած է թէ մեր մենամարտը բոլորովին գաղտնի պիտի մնայ, անձայն կերպիւ սրով կռուելնիս աւելի լաւ կըլլայ կարծեմ :

— Ես ալ ձեր կարծիքէն ես, պարոն Էթիէն. բաւական է որ...

— Այո, բաւական է որ երկուքնէս մէկն այն եւս մենամարտի տեղէն վերադառնալու անկարող ըլլայ :

— Այսինքն բացարձակ կերպիւ սպաննուի վերջնականապէս, առանց վերջէն յարութիւն առնելուն ամենափոքր հաւանականութիւն մը թողնելու :

— Ադոր համար ալ ամենէն ապահով միջոց մը կայ, պարոն Պէրթիէ :

— Աւելի լաւ :

— Եթէ դուք զիս սպաննելու յաջողիք, գետինը տարածուելէս ետեւ բոլորովին գրլուխ կը կտրէք : Դուք սպաննուած ատեն-

նիդ ալ ճիշդ նոյնը կընեմ ես ձեզի :

— Խիստ յարմար խորհուրդ մ'է այդ , պարոն էթիէն . որովհետեւ գլուխը բաժնուելէ ետեւ մարմնոյն վերստին յարութիւն առնելը բոլորովին անկարելի կըլլայ . միայն թէ մարդասպանութեան կասկած մը չը յարուցանէ այն հետաքրքիրներու մտաց մէջ :

— Ատոր առաջըն առնելու ալ ճար մը կայ :

— Ի՞նչպէս :

— Երկուքնիս ալ գրպաններնուս մէջ մէկ մէկ տոմսակ կուսնենանք մեր ձեռագրովը , և այդ տոմսակին մէջ բացայայտ կերպիւ կը գրենք որ դէպքը պարզ մենամարտ մ'է առանց վկայի , և երկու կողմանէ այնպիսի հաճոյք մը զգացած ենք որ սպաննուած կողմին գլուխը իր մարմինէն պիտի բաժնուի . ահա այս կերպով ամեն հաւանական կասկածներու առաջըն առած կըլլանք վերջնական կերպիւ . ի՞նչ կըսէք այս խորհրդիս :

— Քաջ է . սակայն անշուշտ երկուքնիս ալ պիտի զգուշանանք հակառակորդ կողմին անունը նշանակելէ այն տոմսակին մէջ :

— Անշուշտ այդպէս պիտի ըլլայ , պարոն Պէրթիէ . ուրեմն այս կէտին վրայ ալ համաձայնած ենք . ուրիշ փափաք մը ունի՞ք յայտնելիք :

— Միայն սա պիտի խնդրէի ձերնէ որ պէտք

եղած սուրերը դուք հետեւնիդ բերէք մենամարտի վայրը , որովհետեւ իմ քովս երկու սուր չունիմ ես , և չեմ ուզեր ուրիշէ ճարելով կամ նորէն ծախու առնելով վրաս կասկած հրաւիրել :

— Շա՛տ լաւ , պարոն Պէրթիէ , քանի որ այդպէս կը փափաքիք , չեմ ուզեր ձեզի անհաճոյ երեւիլ . ճիշդ որոշեալ ժամուն որոշեալ տեղը պիտի գտնուիմ , երկու սուրերս հետս բերելով . ապահով եղիք այս մասին :

Ահա այս կերպիւ երկու երիտասարդք բաժնուեցան իրարմէ , և Պէրթիէ նորէն իր բնակավայրը դառնալով , այս անգամ հանդարտօրէն ննջեց մի քանի ժամ :

Կէսօրը անցեր էր երբ Պէրթիէ անկողնէն ելաւ :

Մօտակայ ճաշարանը երթալով , հարսանիքի պատրաստութիւն տեսնող սպասաւորի մը պէս լաւ կերպիւ ճաշեց , մի քանի դաւաթ ալ ընտիր դինի պարպեց :

Իրիկուն ըլլալու տակաւին բաւական ժամանակ կար :

Ուստի մէկ երկու ժամ ալ քաղաքին գլուխաւոր պարտէզին մէջ ժուռ եկաւ :

Յետոյ դարձեալ իր տեղը վերադարձաւ , և խցիկին մէջ գոցուելով գրերու զբաղիլ սկսաւ :

վերջապէս մութը կոխեր էր :

Պէրթիէ նորէն ճաշարան գիմելով իր երեկոյեան ընթրիքն ալ ըրաւ , առատ նուէր մ'ալ տուաւ սպասարկու տղուն , և բաւական երկար ատեն լրագիր կարդալով ժամանակ անցնելէ և քիչ մը ատեն ալ փողոցները ժուռ գալէ ետեւ , դէպի գերեզմանոցին կողմը երթալ սկսաւ ծանր քայլերով :

Այն ատեն կէս գիշերին տակաւին չորս ժամ կար մինչդեռ մենամարտի համար որոշուած ժամանակն էր ժամը տասը , այսինքն կէս գիշերէն երկու ժամ առաջ :

Պէրթիէի գրպաններն ալ քիչ մը ուռեցած էին :

Այդպիսի տարաբախտ երիտասարդը , այդպիսի ուռուցիկ գրպաններով , և մենամարտին համար որոշեալ ժամանակէն երկու ժամ առաջ ո՞ւր կերթար :

Լուիզի տունը կերթար :

Գիտենք արդէն որ Տամիէն յիսնապետը , գիշերուան այն ժամուն Պէրթիէի՝ իր աղջկան տունը գալը տեսնելով և զանի ճանչելով ի՞նչ աստիճանի այլալլած և բորբոքած էր :

Ինչ որ է . քանի որ հիմա խնդիրը իր երիտասարդ և գեղանի աղջկան վրայ է , անշուշտ մեր ընթերցողաց ալ շատ հաճելի պի-

տի ըլլայ աւելի այն գեղանի անձին վրայ խօսիլ , քան թէ իր յիմար և զառամեալ հօրը վրայ :

Երբ առաջին անգամ դեռատի աղջկան դուռը բախեցաւ , Լուիզ , որ նոր քնացած էր , ընդոտտ արթնցաւ և մօտիկ ընել սկսաւ :

Առաջին անգամուն այնպէս կարծած էր թէ երազ մը կը տեսներ :

Իսկ փողոցի դրան կրկին բախումը ամեն տարակոյս ցրեց :

Լուիզ՝ առանձին կը գտնուէր իր տանը մէջ : Պառաւուհի պաշտպանին մահը արդէն տեսակ մը երկիւղ ազդած էր իրեն , և գիշերուան մթութիւնը այս երկիւղին աստիճանը կը բարձրացնէր :

Ասկից կրնայ հասկցուիլ որ ի՞նչ սոսկում զգաց խեղճ աղջիկը , գիշերուան այն ժամուն մէջ իրեն մենարանին դուռը երկու անգամ զարնուած ըլլալու ձայնը առնելով :

Ա՛յնչափ չփոթեր էր Լուիզ , որ իր վրայ գիշերային ճերմակ և երկար շապիկէ մը ուրիշ բան մը ունեցած ըլլալն իսկ խելք չը կարենալով ընել , անկողնէն վար ցատկեց , խկոյն մօմը վառեց , և սանդուղէն վար իջնել սկսաւ :

Իր բոպիկ և ձիւնի պէս ճերմակ ու փոքրիկ ոտներուն վրայէն հողաթափ մը անցնելն իսկ չէր մտաբերած :

Սակայն ո՛րչափ աւելի եւս գեղանի կերեւէր նորահաս աղջիկը՝ իր այն վայրենի վիճակին մէջ։

— Ո՞վ էք, պարոն, և ի՞նչ կուզէք այս ժամուս, հարցուց նազելի աղջիկը՝ դրանք ետեւի կողմէն։

— Բացէք, Լուիզ. ես եմ. այսինքն ձեր Պէրթիէն։

— Բայց, պարոն, տան մէջ առանձին եմ, և ճիշդ այս ժամանակ չեմ կրնար ներս ընդունիլ զձեզ։

— Գործը ստիպողական է, աղջիկս։

— Առաւօտեան շատ բան մը մնացած չէ, պարոն Պէրթիէ. վաղը Ծերուհիի Հօր հետ կրնաք հոս գալ և ըսելիքնիդ ըսել ինձ։

— Բայց վաղուան մնալու դործ չէ, Լուիզ. միթէ կը վախնա՞ք ինձմէ որ պատուաւոր մարդ մ'եմ. և Աստուած գիտէ որ եթէ դործը այնչափ ստիպողական չլլար, գիշերուան այս ժամուս մէջ զքեզ անհանդիստ ընելը մտքէս անդամ չպիտի անցընէի։

— Ուրեմն այնչափ ստիպողական բան է ըսելիքնիդ։

— Ինձ համար գրեթէ մահու և կենաց խնդիր մ'է ըսեմ, այն ատեն ստիպողականութեան աստիճանը կրնաք որոշել։

Գեղանի աղջիկը համոզելու համար ասկից

աւելի կտրուկ փաստ մը չէր կրնար ըլլալ։

Պէրթիէ խիստ պարկեշտ և պատուաւոր մարդ մ'էր այն գեղանի աղջկան համար, որ սուտն ու մեղքն ինչ ըլլալը տակաւին չէր գիտեր ճշդապէս։

Հիմա, ասանկ երիտասարդ մը մահու և կենաց պայքարին ենթակայ եղած է և իրմէ ընդունելութիւն կը խնդրէ։

Է՛հ, ի՞նչ պիտի ընես. Տամիէնի պէս հարկւր յիսնապետներու գովամահութեան և սպառնալի աչաց հակառակ իսկ այն գեղանի կոյսին մենարանի դուռը պիտի բացուէր Պէրթիէի համար, քանի որ անոր կեանքը փրկելու խնդիրը կար մէջ տեղը։

Ահա այսպէս եղած էր որ Լուիզ, գիշերուան սոյն ժամուն կը բանար իր այն տան դուռը որուն մէջ առանձինն կը գտնուէր ինքը, և որուն համար Տամիէնի խոշոր աչերը գոմէշի մը աչաց պէս կատաղութենէ և սարսափէ՝ գրեթէ բոլորովին դուրս կիմնային, թէպէտեւ Լուիզ չէր կրնար գիտնալ անոր՝ իր տանը մօտերը գտնուած և պահապան շան մը պէս իւր վրայ հաւատարմաբար հսկելու համար՝ մացառներու ետին դարանի մօտ ու հոն պառկած ըլլալը։

Երբ Պէրթիէ այն չքնաղ աղջկան տանը դռնէն ներս մտնելով դուռը գոցեց ետեւէն,

անոր այն շլացուցիչ և կիսամերկ վիճակը տեսնելով, առջի բերան գրեթէ ինքզինքը կորսնցուց։

Բայց շուտով խելաբերելով և իր պաշտօնին դառնութիւնը միտք բերելով, իր զգացումները լիովին սանձեց, և լուիզի առջեւն իյնալով սանդուղէն վեր ելնել սկսաւ։

Երբ այն փոքրիկ սենեակը մտան, ուր պառաւուհի կէնը իր վերջին շունչն աւանդած էր, Պէրթիէ՝ իր գրպաններուն մէջ պահած երկու հատ թղթի ծրարները և երկու մեծ նամակներ հանելով սեղանին վրայ դրաւ։

Լուիզ քաղաքավարաբար խնդրեր էր իրմէ որ աթոռի մը վրայ նստի։

Բայց Պէրթիէ այդ հրաւերը մերժելով ոտքի վրայ կեցաւ։

— Աղջիկս, ահա այս գիրերը քեզի յանձնելու և դադտնիքս քեզի յայտնելու եկայ. այս վայրկենիս քենէ աւելի վստահելու մէկը չունիմ։

— Մեծ պատիւ կընէք ինձ, պարոն։

— Ինձ հետ եղակի խօսէ, օրիորդ։

— Եթէ յօքնակի խօսելէս կը վշտանաք, ուղածնուդ պէս պիտի ընեմ, պարոն։

— Շնորհակալ եմ. հիմա ամենայն լրջութեամբ ինձ մտիկ ըրէ. թէպէտեւ ըսելիքներս քու անմեղ ականջներուդ համար ան-

պատեհ բաներ պիտի նկատուին, բայց վերջէն զիս դատելով պիտի հասկնաս թէ ցաւալի պարտականութիւն մ'է որ կը կատարեմ։

— Խօսէ, պարոն Պէրթիէ, աղատ կերպով խօսէ կ'աղաչեմ. քու պարկեշտ յրթներէդ դուրս ելնելիք խօսքերը չեն կրնար դժկամակութիւն մը ազդել ինձ։

— Ո՛հ, ո՛րչափ կը քաջայերես զիս. Լուիզ, աղջիկս, առաւօտեան դէմ քեզի մանկիկ մը պիտի բերեն. սիրուն մանչ մը, որուն պիտի ընկերանայ պառաւ կին մը. այն տղեկը անպատճառ քու քովդ պահելու և մեծցնելու ես. եթէ գործիդ գայ, այն պառաւ կինն ալ թող հոս կենայ քու քովդ իբրեւ պաշտպանուհի. սա ծրարին մէջ հինգ հազար ֆլորանք կայ, որոնք իննայողութեամբ աւելցուցած հարստութիւնս կը կազմեն. գոնէ հինգ տարուան համար կը բաւէ այդ համեստ գումարը, թէ այն փոքրիկ մանկիկը և թէ պառաւ կինը քեզի բեռ մը չընելու համար. կ'ընդունի՞ս այս առաջարկութիւնս։

— Պարոն Պէրթիէ, եթէ այդպիսի գումար մը չի յանձնէիր, դարձեալ ամենայն սիրով պիտի ընդունէի առաջարկութիւնդ։

— Շատ բարեսիրտ ես, օրիորդ։

— Բայց չէ. արդէն գիտես որ կնոջ մը

սպառնալու թեանք պէտք ունիմ:

— Բայց այն փոքրիկ տղա՛ն,

— Ո՛հ, անիկա իմ փոքրիկ եղբայրս պիտի
ըլլայ և շատ պիտի սիրեմ զինքը որնոր ան-
շուշտ շատ քաղցրիկ մանկիկ մը ըլլալու է,
քանի որ դուն կը յանձնարարես զայն ին-
ծի:

— Լուիզս, խնդիրը մինակ զանի պահելու
և մեծցնելու վրայ չէ. իր գոյութիւնն ալ
կատարելապէս գաղտնի պիտի պահես: և
ինչ որ ալ պատահի, զանի և ոչ մէկուն չի
պիտի յանձնես:

— Այդ մասին կատարելապէս վստահ կըր-
նաս ըլլալ ինձ, պարոն Պէրթիէ. բայց... բայց
կը յուսամ թէ պիտի հաճիս ինձ ըսել:

— Մանկիկին որինը ըլլա՛ւր:

— Այո, պարոն Պէրթիէ:

— Իմ զաւակս է այն:

— Քու զաւակդ:

Լուիզ այս վերջին բառերն արտասանած
ատեն, իր գեղեցիկ յոնքերը ա՛յնչափ վեր
բարձրացան որ, գեռատի աղջկան այս յայտ-
նութենէ զգացած սյլալուծիւնը ակնյայտ
կը տեսնուէր:

— Քու զաւակդ, բայց չէի գիտեր որ ա
մուսնացած ես դուն, պարոն Պէրթիէ:

— Հանդարտութեամբ մտիկ ըրէ ինձ, աղ-

ջիկս. գաղտնիքներ կան որոնց քիչ ատենէն
տեղեակ պիտի ըլլաս, և այդ գաղտնիքները
քեզի պահելով երբեք ուրիշի մը չի պիտի
հաղորդես. հիմա ժամը իննին մօտ է. եթէ
մինչեւ տասնեւմէկը հոս չի վերադառնամ,
այն ատեն այս թղթի ծրարները բանալով ա-
նոնց պարունակութիւնը պիտի կարդաս և
ամեն բանի տեղեկանաս. հիմակու հիմա ու-
րիշ ըսելիք մը չունիմ քեզ, զաւակս. ժամը
տասնեւմէկը աղէկ միտքդ պահէ. այն ատեն
ամեն բան պիտի պարզուի քու անմեղ աչա-
ցըդ առջեւ:

— Հիմա կերթա՞ն, պարոն Պէրթիէ:

— Այո, պէտք է որ մեկնիմ. խիստ անպա-
տեհ բան է այցելութիւնս երկարել քանի որ
ուրիշ կարեւոր մէկ ըսելիքս չի մնաց... բայց
Լուիզս, խեղճ աղջիկ, չես գիտեր որ ո՛ր-
չափ կը սիրեմ զքեզ իբրեւ բուն իմ զաւա-
կըս... գուցէ այս բաժանումնիս խիստ եր-
կար պիտի ըլլայ եթէ մինչեւ ժամը տաս-
նեւմէկ հոս չի վերադառնամ. ուստի սա
անմեղ ճակտէդ բաժանման անմեղ և որդիա-
կան համբոյր մը տալու շնորհն ընելով մեծ
երջանկութիւն մը պարգեւած պիտի ըլլաս
ինձ:

Պէրթիէի աչերը լեցած էին և անոնց մէջ
մէկ մէկ խոշոր արտասուաց կաթիլներ կը
չողային մոմին լոյսէն:

Լուիզ եւս սաստիկ վրդոված և բաժանում բառէն այլայլած էր :

Ինքն ալ չի կրցաւ իր լացը բռնել, ինկաւ Պէրթիէի պարկեշտ բազկացը մէջ, և իր հրաշագեղ ճակատը անոր շրթներուն մատոյց :

Ճիշդ այս վայրկենին էր որ պարտէզին վերայ նայող պատուհանին ապակիները բուռն շառագմամբ խորտակելով վար ինկան, և յիմար յիսնապետը, որուն մազերը ցցուած և աչերը սարսափելի վայրագութիւն մը առած էին, ատրճանակ ի ձեռին սենեկին մէջ տեղը նետուեցաւ :

Լուիզ այն կիսամերկ վիճակին մէջ, սարսափէն և յուսահատութենէն Պէրթիէնի փառած էր :

Եւ ահա այսպիսի նենգաւոր վայրկենի մը մէջ ներս կը յարձակէր Տամիէն՝ իր յիմարութեան նորոգուելը ստոյգ և անփիճելի :

— Նենգաւոր վատ, գոչեց Յիմար Յիսնապետը զայրագին . իմ կինս ալ ահա ճիշդ այսպէս գլխէ հաներ էր քու անարգ արուեստակիցդ եղող Լըկէռիէ, և ես փոխանակ ոճրագործը սպաննելու՝ անոր զոհն սպաննեցի . բայց այս անգամ այնպէս չի պիտի ըլլայ . զիս նորէն թի . . .

— Թիարան պիտի ըսէր իր զայրութէն յիշուի յիմարացած յիսնապետը և ինքզինքը

պիտի մատնէր . բայց ցաւագին դէպք մը այն շարաշուք բառը գամեց իր շրթերուն վերայ :

Լուիզ մարեր էր Պէրթիէի բազկացը մէջ, և ասով կրկին շփոթութեան մատնած էր դժբախտ սիրահարը :

Պէրթիէ, թերեւս այն վայրկենին խիստ բարեպատեհ երեւցող այս դէպքէն օգուտ քաղել ուզելով, դեռատի օրիորդին նազելի մարմինը անկողնոյն վրայ տարածեց, և Տամիէնի սոսկալի ներկայութեանը անոր գեղեցիկ ճակտէն վերջին համբոյր մ'ալ առնելու համարձակութիւնը չունենալով, զարհուրելի յիսնապետին դէմը եկաւ կանգնեցաւ, հանդարտօրէն իր թեւերը խաչաձեւ ծալլելով իր կուրծքին վրայ :

— Պաշտպանէ ինքզինքդ, պարոն Պէրթիէ, չեմ ուզեր կրկին անգամ մարդասպան ըլլալ, թէ և ամեն իրաւունք ունիմ չան մը պէս սատկեցնելու զքեզ այս տեղ :

— Նոյն իսկ Լուիզի մարած գտնուած սենեկի՞ն մէջ :

— Փախուստի ձեւեր մտիկ ընելու ժամանակ չունիմ . պաշտպանէ՛ ինքզինքդ կըսեմ քեզի :

— Բայց ես չեմ կրնար քեզի հետ մենամարտիլ, Ծերունի՛ Հայր :

—Ա՛հ, ա՛հ, մենք մեր երիտասարդութեան ատեն այսպիսի հրաւեր մը կրկնել չէինք տար սակայն. դուք վատ էք. միայն անմեղ կիներ գլխէ հանելու ցած քաջասրտութիւնը ունիք, առանց՝ շատ անգամ անոնց ետեւի կողմը պահուած կրակին երեսը նայելու քաջութիւնն ալ ունենալու. և... և ծերունի բազումներու առջեւ խոյս տալու վատութիւնը ձեզի ամօթ չէք համարեր:

—Կասկածներնիդ անիրաւ են իմ ծերունի պարոնս:

—Այս կերպի՞ւ խոյս տալ կուզէք պատուաւոր մենամարտէ մը:

—Մենամարտէ խոյս տուող մէկը չըլլալս քիչ ատենէն պիտի հասկնաք:

—Ուրեմն քիչ մը վերջը պիտի մենամարտիք ինձ հետ:

—Ձեզի հետ չի պիտի մենամարտիմ, պարոն:

—Բայց պատճառը:

—Պատճառը չեմ կրնար ըսել ձեզ:

—Բայց զնտակս պիտի կորզէ ձեր բերնէն այն պատճառաբանութիւն շոր վատօրէն կը յանդգնիք պահել գերեզմանատան պահնորդի փոխանորդէ մը:

Տամիէն ասոնք ըսելով, սպառնալի եղանակաւ իր ատրճանակին բերանը Պէրթիէի գլխուն ուղղեց:

—Ձիս կրնաք սպաննել, պարոն. բայց չի պիտի կրնաք բռնադատել զիս ձեզի դէմ կուռելու:

—Ա՛հ, գիտէի որ ձեր կարգէն եղող անձինք սոսկ վատեր են. բայց ըսէ գոնէ թէ գիշերուան այս ժամուն մէջ ի՞նչ ունէիր ըսելիք անմեղ Լուիզիս, որուն տունը մտած ես գողի մը պէս գաղտնաբար, մինչդեռ անիկա մինակ կը գտնուէր:

—Այդ եւս չեմ կրնար ըսել քեզ, պարոն. բայց դէպքերը գուցէ քիչ ատենէն ամեն բան պիտի յայտնեն քեզ, և այն ատեն...

Պէրթիէի խօսքին մնացորդը, որ գուցէ ամենէն համազօր պիտի ըլլար, իւր բերնին մէջ մնաց:

Ըսինք թէ զայրոյթը յիմարացուցած և կուրցուցած էր արդէն յիմար պատուանունին արժանի դատուած յիսնապետը:

Երբ Պէրթիէ գիշերուան այն ժամուն Լուիզ մի տան մէջ և անոր հետ մեղապարտ կարծուած դիրքի մէջ գտնուած ըլլալուն բացատրութիւն մը գոնէ մեղմացուցիչ արդարացում մը կեղծելն ալ մերժեց, այլ եւս Տամիէն իր գործող տէրը չէր:

Իր ծերունի բայց հուժկու թեւը ելեքտրական արագութեամբ նորէն վեր ելաւ:

Կայծակի մը պէս գրեթէ անշմարեկ շարժում մը տեղի ունեցաւ:

Սենեկին մէջ ահագին որոտում մը լսուեցաւ:

Տամիէնի ատրճանակը պարպուած և բոցին հետ միատեղ դուրս ժայթքող ծուխը վայրկեան մը բոլոր առարկաները սքօղած էր:

Երբոր այդ խիտ մուխը ցրուիլ և սենեկին մէջի առարկաները որոշուիլ սկսան, Պէրթիէ ոտքի վրայ կանգուն կերեւէր, տակաւին իր թեւերը հանդարտօրէն խաչաձեւ ծալուած իր կուրծքին վրայ:

Բայց երեսն ի վար արեան մեծկակ կաթիլներ կը հոսէին:

Թեթեւ վէրք մը:

Տամիէնի գնտակը անոր երեսը սկըթելով անցեր գացեր էր, քունքին վրայի կարճ մազին մէկ մասը հետը տանելով:

Իսկ Յիմար Յիսնապետը, գրեթէ բոլորովին խելակորոյս, և իր արտաքոյ կարգի մեծցած և աչերը Պէրթիէի երեսին սեւեռած, անդգայ գետինն իյնալու հակամէտ վիճակի մը մէջ կը գտնուէր. իր ատրճանակին որոտալի ձայնը տակաւին կը հնչէր աւանջին և աղօտ կերպիւ զգայնել կուտար իրեն որ գէշ բան մը ըրած էր:

Բայց այդ միեւնոյն որոտումը Լուիզի զգացմանց վերածնելուն ալ ամենազօրաւոր պատճառ մը եղած էր:

Խեղճ աղջիկը կամաց կամաց իր գլուխը վեր առնուլ սկսած ատեն, Պէրթիէ՝ որ երբեք իր աչերը չէր բաժնած անոր վրայէն, իր արձանի պէս կանգուն և անշարժ դիրքը մէկէն ի մէկ թողլով անոր քով վազեց, և սարսափահար աղջկան գլուխը անոր մէկ ծնդան վրայ հանգչեցաւ նորէն:

Պէրթիէ ծնդան վրայ եկած էր այն նազելի աղջկան առջեւ, և ճշմարիտ հօբ մը գորովանօք անոր ճակատը կը շփէր:

Լուիզ՝ իր խօսքը, Յիմար Յիսնապետին ուղղելով, ծանր ծանր ե տկար ձայնիւ ըսաւ:

— Պա՛րոն Պէրթիէ, միայն իմ հաճութեամբս մտաւ տունս այնպիսի արդար պատճառներով, որոնք չեմ կրնար ըսել. բայց կատարելապէս կը վստահացնեմ զձեզ որ այդ պատճառները ձեր անիրաւ կասկածներէն այնչափ հեռու են՝ որքան պարկեշտ են անոնք. բայց պարօն, դուք որ այսպիսի արդարացուցիչ բացատրութեանց իրաւունք մը չունիք, առանց իմ հաճութեանս, բռնութեամբ, և սենեկիս պատուհանը կտորելով ներս մտաք, և տակաւին ձեռքերնուդ մէջ միացող ատրճանակը և Պէրթիէի երեսէն վազած արիւնը կապացուցանեն թէ ինչ վայրագ նշան պատկոյ մը մտած էիք իմ բնակարանս:

— Լուիզ, աղջիկս, նե... նե... ներէ ինձ... յիմար մը եմ ես:

— Եւ այնպիսի մէկը հոս իմ ներկայութեանըս սպաննել փորձեցիք, որուն մինչեւ հիմա ուրիշ աչքով մը նայած չեմ, այլ մի միայն քրոջ մը աչքով:

— Ներէ՛ յանցանքիս. ո՛հ, յերաւի թշուառ մ'եմ ես:

— Լաւ, կը ներեմ ձեզի, Ծերունի Հայր, գիտնալով որ ինչ որ ըրիք, իմ բարեոյս համար ընել կը կարծէիք:

— Ո՛հ, հրեշտակ մը ասկից ասելի գեղեցիկ խօսքով չէ՛ր կրնար ներել ինձ:

— Նաեւ պարոն Պէրթիէի ալ կողաչեմ որ իմ վրայ ունեցած եղբայրական սիրոյն շնորհիւ ներէ ձեզ:

Տամիէն՝ ձեռքի ատրճանակը մէկ կողմ նետելով վաղեց, և իր կարգին՝ Պէրթիէի առջեւ ծնգան վրայ եկաւ:

— Դուք ալ պիտի ներէք ինձ, պարոն Պէրթիէ. դուք ալ պիտի ներէք խեղակորոյս ծերունոյ մը, այնպէս չէ՞:

— Ոտքի ելէք հայրիկ, ձեզի դէմ եթէ ոխ մը ունենայի իսկ, յօժարակամ պիտի ներէի այն միևնոյն պատճառաւ որով մերժեցի ձեզի դէմ մենամարտիլ:

Պէրթիէ, քիչ փնաց որ պիտի ըսէր թէ Լուիզի հայրն ըլլալուն համար ոչ իրեն դէմ մենամարտիլ կողէր և ոչ ալ իր ներումը զըլանալ:

Բայց մէկ ժամէն ստուգիւ մահուան դուռը դիմելու եղող երիտասարդը ուղեց մինչեւ ցմահ գաղտնի պահել թէ ինքը գիտէր անոր՝ խեղճ Լուիզի հայրն եղած ըլլալը:

Տամիէն ոտքի ելաւ, չէր գիտեր թէ իր աղջկանը և թէ այն պարկեշտ երիտասարդին ներմանցը համար ի՛նչ բառերով և ի՛նչ ձեւերով իր երախտագիտութիւնը յայտնէ, որոնց երկուքին ալ բոլորովին անմեղ և իր կասկածանացը անարժան ըլլալնին հիմա լիովին կ'զգար:

Թողունք յիմար յիսնապետը, որ այդ երախտագիտութեան բառերը և անոնց յարմար ձեւերը գտնելու համար զուր տեղը իր ուղեղը և բազուկները շարժման մէջ դնելու աշխատանօք ինքզինքը արտասովոր կերպիւ յոգնեցնէ և ճակտէն վար քրտինքներ հոսեցնէ:

Լուիզ, մէկ խօսքով զանի այդ դժնդակ այլալուծենէ ազատեց:

— Հիմա, քանի որ ես իմ տանս տիրուհին եմ, այն իրաւամբ կը հրամայեմ ձեզ, Ծերունի Հայր, որ անմիջապէս մեկնիք ասկից. պարոն Պէրթիէի վէրքը դարմանելու համար ձեզի պէտք մը չունիմ:

Տամիէն՝ աճապարանօք այդ հրամանը գործադրելու վրայ էր, և արդէն քայլ մը առած

էր դէպի սենեկին դուռը, երբ Պէրթիէ կեցուց զինքը:

— Կը ներես, աղնիւ Լուիզս. ընդհակառակն պէտք է որ ես մեկնիմ ասկից և Մերունի Հայրը քովդ թողում, որովհետեւ դուն ինքնին խնամքի, և... պաշտպանութեան պէտք ունիս այս գիշեր. իմ վէրքս ասնչափ թեթեւ բան մ'է, որուն վրայ խորհելն իսկ չարժեք, և ստիպողական պէտք մը ճիշտ այս վարկենին զիս ուրիշ տեղ մը կը կոչէ:

Լուիզ՝ իր գեղեցիկ բերանը բանալով խօսելու վրայ էր այդ անդուծ և քիչ մ'ալ կասկածելի, կամ ըստ իր որոշ բնազդման վտանգալի որոշման դէմ առարկութիւններ յարուցանելու համար:

Բայց Պէրթիէ իրեն ժամանակ չի թողուց, և ականջն ի վար ծռելով, «Սեղանին վրայի թղթերը պահէ, ու ժամը տասնեւմէկը միտքէդ մի հաներ—», ըսաւ:

Լուիզ՝ չի պիտի թողուր Պէրթիէի որ այս կերպիւ մեկնի. բայց էթիէնի սուրին տակ մեռնելու ժամադիր երիտասարդը, իր զաւկին ապագայ պաշտպանուհւոյն ճակտէն վերստին երկար համբոյր մը առնելով և անոր ձեռքը սաստիկ սեղմելով, Տամիէնի խոնարհութիւն մը ըրաւ, և աճապարանօք սենեկին դռնէն դուրս ելաւ:

Մերունի յիսնապետը՝ և անոր աղջիկն ըլլալը չը գիտցող Լուիզ յուսահատօրէն գրլուխնին վար կախելով մտածել սկսան:

Բայց փողոցի դրան գոցուելու մեղմ ձայնը բաւական եղաւ զիրենք սթափեցնելու:

— Ս'հ, գնաց, գնաց, ազադակեց Լուիզ այնպիսի յուզեալ կերպիւ, որ խեղճ Տամիէնը՝ կեցած տեղէն վեր ցատկեցուց:

— Բայց հանգարտէ, աղջիկս, կ'աղաչեմ, յուզուելու ի՞նչ կայ, պարոն Պէրթիէ...

— Ո'հ, վաղէ իր ետեւէն, քիչ մը առաջ զինքը պիտի սպաննէիր, հիմա գուցէ իր կեանքը կրնաս ազատել:

— Ի՞նչ կըսես, աղջիկս. միթէ պարոն Պէրթիէի կեանքը վտանգի մէջ է. եթէ բան մը գիտես...

— Բայց հասի՛ր, իր ետեւէն, հասի՛ր կըսեմ կոր: ստոյգ բան մը չեմ գիտեր, սակայն բռնազգումս կիմացնէ ինձ որ այս գիշեր աղիտալի դէպք մը պիտի պատահի... ո'հ, խեղճ Պէրթիէ, գուցէ մէկ մ'ալ չ'պիտի տեսնենք երեսը:

Շուարած ծերունին այլ եւս ուրիշ բան չի հարցուց իր աղջկանը:

Ս.յն վայրկենին ուրիշ ամեն բան մոռցած էր:

Միայն Պէրթիէն մտածելու սկսեք էր:

Պէտք էր որ այն խեղճ երիտասարդին կեանքը փրկէր, մինչդեռ մի քանի վայրկեան առաջ ինքն էր որ զանի սպաննելու համար իր աղջկանը ներկայութենէն իսկ չէր ալնածեր:

Ինքզինքը ճշմարիտ խենթի սը պէս սանդուղէն վար նետեց:

Իր ատրճանակն հետն առնուլն իսկ միտք չէր ըրած:

Բայց գրեթէ լեռան գլուխը կեանք անցնելու վարժուած ըլլալուն, իր քովը դանակ մ'ալ կը գտնուէր:

Թողունք որ նախազգուշութիւնը ամենեւին Տամիէնի հետ գործ մը չունէր այդ վայրկեանս:

Պէրթիէի թշնամիքը, որոնք ալ ըլլային, եթէ աւազակաց ջոկիր մը իսկ, իր մերկ եղունգներովը պիտի պատերազմէր անոնց դէմ և փրկէր Պէրթիէի կեանքը, որ հիմա այնչափ թանկագին եղած էր իրեն համար:

Ժ.

Ո՛՛՛ ՎԵՐՋՈՊԷՍ ԳՏԱՅ ԶՔԵԶ, ՉԱՐԱԴՈՐԾ

Տամիէն՝ ինքզինքը իր աղջկան տանը դռնէն դուրս նետելէ ետեւ մի քանի ճամբաներ կելլէին իր դէմը, և պէտք էր որ շուտ-

րէր անոնց որը բռնելուն վրայօք, որովհետեւ չէր կրնար գիտցուիլ թէ Պէրթիէ ի՞նչ ուղղութիւն բռնած էր:

Բայց աւելորդ բան է ըսել որ եթէ խեղճ յիմնապետին գլուխը քիչ մը խելք կար, ան ալ բոլորովին կորսուած էր քիչ մը առաջ տեղի ունեցած ծանր դէպքերուն մէջ տեղը: Ուրեմն իր բանականութիւնը բոլորովին չեզոք կամ կրաւորական գիւրք մը բռնելով, իր իրաւունքը կատարելապէս սրունքներուն յանձներ էր և անոնց քմահաճոյիցը կը հետեւէր:

Տամիէնի սրունքներն ալ՝ գերեզմանատան ճամբան լաւ սերտած ըլլալուն՝ իրենց սովորական ուղին բռնեցին և չփոթեալ Տամիէնը անկից տանելու սկսան:

Գիտենք որ Պէրթիէ եւս ստուգիւ միեւնոյն ճամբան բռնած էր արդէն՝ մենամարտի համար որոշեալ վայրը հասնելու նպատակաւ, ուր իր հակառակորդէն առաջ հասնելու և քիչ մը ատեն ալ անոր սպասելով՝ նոյն գիշեր անցած դարձած բաներուն վրայ քիչ մը խորհելու քմահաճոյքն ունեցած էր:

Ստոյգ մահուան դիմող երիտասարդը՝ Տամիէնէն բաւական առաջ լուիզի տունէն մեկնած և աճապարանօք իր ուղեւորութիւնը շարունակելու զբաղած ըլլալով՝ չէր կրնար

գիտնալ և տեսնել որ ծերունին իր ետեւէն զինքը կը հալածէր :

Թէեւ Տամիէն եւս շատ հեռունքը գըտնուած ըլլալուն՝ ինքն ալ չէր կրնար գիտնալ և տեսնել որ ճիշտ ուղիղ ճամբուն վրայ կը գտնուէր, և քիչ ատենէն՝ հալածեալին վրայ պիտի հասնէր :

Պէրթիէ այսպէս մտադրաւ իր ճամբան շարունակած ատեն, մենամարտի համար որոշուած տեղւոյն հաղիւ հարիւր քայլի մը չափ մնացած անկիւն մը կը դառնար, որ մացառներով լի էր :

Այն ինչ խեղճ երիտասարդը այդ մացառուտ անկիւնը կը դառնար, և ահա մացառները շարժիլ սկսան, և մութին մէջ մէկէն ի մէկ մէկը դուրս ցատկելով անոնց մէջէն այնպիսի արագութեամբ իր վրայ խոյացաւ, որ Պէրթիէ՝ ինքզինք պաշտպանելու իսկ ժամանակ չի կրցաւ ունենալ :

Չգաց որ սուր բան մը մխեցաւ իր մարմնոյն մէջ...

Զինքը այսպէս յանկարծակիի բերելով ըսպաննել ուզողը էթիէն չէր կրնար ըլլալ...

Անիկա ափսոսաբար վատ մէկը չէր...

Ասկից զատ սրտերամարտի մէջ էթիէն շատ յաջողակ և ինքը բոլորովին անվարժ ըլլալով, յապթութիւնը գործարանապետին կող-

մը մնալուն տարակոյսի տեղի չէր մնար :

Ուրեմն ուրիշ ո՞վ կրնար ըլլալ այս եղեւնագործը :

Պէրթիէ թէպէտեւ իր զարնուած ըլլալը զգացեր էր, բայց միանգամայն սա ալ զայու բարեբաղդութիւնն ունեցած էր որ, հարուածը մահացու չէր :

Վատը՝ կրկին անգամ իր դանակը գործածելու ժամանակ չի կրցաւ ունենալ :

Պէրթիէի՝ հուժկու բազուկները զինքը գրկելէն, անոնցմէ մին՝ պրկեր էր չարագործին այն ձեռքը որ դանակով զինուած էր :

Իսկ միւսը անոր դիւրակոր մարմինը կաշկանդելու կը ջանար :

Երկուքն ալ ոտքի վրայ, բայց դէպի գետին խոնարհած, մութին մէջ այս կերպով տասը վայրկեանի չափ սոսկալի լռութեամբ կը կռուէին և տակաւին փերջնական յաղթութիւնը անորոշ կը մնար :

Բայց անձանօթ չարագործին ձեռքէն՝ դանակը չէր կրցած առնուիլ :

Մինչդեռ Պէրթիէ, իր վրայ դնտասեղ մը խօյ չունէր հակառակորդը վնասելու համար :

Իր թեւերէն զատ պաշտպանութեան միջոց մը չունէր խեղճը :

Եւ աւաղ... ատուք ալ ուժի սպառման աղբարարութիւնը ընել սկսած էին :

Բաւական էր որ չարագործին դանակ բռնող ձեռքը անգամ մը ազատ ըլլար գործելու :

Ո՛հ , այն վայրկեանին Պէրթիէի գործը վերջնական կերպիւ լնացած էր :

Կէս ժամէն մահացու մենամարտի մը մէջ իրեն այնչափ պէտք ունեցող թեւը , արդէն հրաժարականը տալու վրայ էր , և Պէրթիէ կ'զգար որ ալ եւս էթիէնի համար գործ մը չի պիտի մնար ընելիք :

Մահուան չարաչուք ստուերը , որոշեալ ժամանակէն կէս ժամ առաջ իր դէմը կանգնած կը գտնուէր , և Պէրթիէ պիտի մեռնէր , առանց իր մենամարտի հակառակորդին երեսն իսկ տեսնելու :

Մութին մէջ իրեն հետ կռուող վատ եղեւնագործը՝ Պէրթիէի տկարանալը տեսնելով , ուրախութեան ահագին աղաղակ մը փրցուց , և նոյն վայրկեանին , իր սպառազէն ձեռքը ազատելով դանակի վերջին հարուածը տալ կը պատրաստուէր . երբ ուրիշ նոր ձեռք մը կատաղութեամբ կասեցուց իր հարուածը , և անդիմադրելի շարժումով մը զինքը գետին տապալեց :

Չարագործին վրայ՝ երերալու կարողութիւն չի մնաց :

Պէրթիէ և անոր անձանօթ ազատարարը

իր վրայ հեծած էին , և դանակը խլուած էր իր ձեռքէն :

— Շնորհակալ եմ , պարոն էթիէն . . . ճիշդ ժամանակին հասաք . . . ապա թէ ոչ գործս լնացած էր , ըսաւ Պէրթիէ սաստիկ հեւալով :

— Ի՞նչպէս էթիէն , էթիէնը ո՞վ է :

— Ուրեմն եթէ էթիէն չէք , հապա ո՞վ էք , աղաղակեց Պէրթիէ բոլորովին չփոթած :

— Ե՛ս , հա՛հ , ըսեմ ձեզի , պարոն Պէրթիէ , ես գերեզմանատան Ծերունի Հայրն եմ . քիչ մը առաջ ես ինքս պիտի սպաննէի զձեզ . բայց հիմա երջանիկ կը համարեմ զիս՝ ձեր պատուական կեանքը փրկելու գործիք մը ըլլալու համար . խեղճ աղջիկը որչափ իրաւունք ունի եղեր ձեր անձին դէմ սոսկալի դաւաճանութեան մը կասկածը , յղանալով իր փոքրիկ ուղեղին մէջ :

— Ո՛հ , միթէ Լուիզ յիրաւի իմ վրայ կը մտածէ այս պահուս :

— Լուութիւն , պարոն Պէրթիէ , Լուութիւն , հիմա ուրիշ հասկնալիքներ ունինք , Տամիէնի ազդարարութեան ճիշդ յարմարատեսն էր . երկու մարդոց ծանրութեան տակ ճգմուելու աստիճանին հասած էր անձանօթ եղեւնագործը , և խեղդուկ հառաչանքներ հանել սկսած էր իր կոկորդէն :

Ծերունի յիսնապետը քիչ մը շարժեցաւ՝
այն վատին՝ ազատ շունչ պարգեւելու մը-
տօք։ Բայց միանգամայն կը պատուիրէր Պէր-
թիէի որ իր դիրքը ամենեւին չի փոխէ։

Տամիէն, ուրիշ ամենակարեւոր բան մ'ալ
մտածած է եղեր այն պահուն,

Գիշերները՝ պաշտպանողական զինուոյ հետ
միատեղ երբեք իր քովէն չի բաժնուող փոք-
րիկ լապտերը՝ իր երկարակեաց վերարկուն
գրպանէն դուրս ելնելով վառուեցաւ։

Ծերունի յիսնապետը երբ չարագործին ե-
րեսին բռնեց լոյսը, ճանչեց զանի և դող մը
եկաւ իր վրայ։

Սակայն երեսէն բան մը յայտնի չըրաւ։

Իւր դանակն ալ հանեց գրպանէն։

Չարագործին դանակն ալ՝ որ գետին նետ-
ուած էր, Պէրթիէի ձեռքը յանձնուեցաւ։

Հիմա երկու բարեկամք, մէկ մէկ սուր
դանակներով զինուած էին։

Իսկ չարագործը բոլորովին անզէն կը գըտ-
նուէր։

Տամիէն՝ նախ անոր զգեստները լաւ մը
քննեց, ապահով ըլլալու համար թէ անոր
վրայ ուրիշ զէնք մը չէ՞ր գտնուեր։

Ապա ոտքի ելաւ։

Պէրթիէի ալ նշան ըրաւ որ ոտքի ելնէ։

Յետոյ եղեռնագործին եւս միևնոյն հրա-
մանը ըրաւ։

Լապտերիկը գետինը հաստատուած էր, և
այս երեք մարդոց վրայ բաւական լոյս կը
սփռէր։

Պէրթիէ և Տամիէն, չարագործ սպանչին
երկու կողմը կանգնած, անոր օձիքներէն
բռնած և դանակնին անոր կուրծքին ուղ-
ղած էին սպառնալի եղանակաւ։

Իսկ վատ մարդը, բոլորովին յուսահա-
տած գլուխը իր առջին կախեր էր ճիշդ այն
մարդոց պէս, որ քանի մը վայրկեանէ աւե-
լի ապրելու յոյս մը չունին։

— Եթէ շան մը պէս սպաննուիլ չես ուզեր,
ըսաւ ծերունի յիսնապետը՝ որոտալի ձայնով
մը, հանդարտ կեցիր և քեզի ուղղուելիք
հարցմանց ամենայն ճշդութեամբ պատաս-
խան տուր։

Չարագործը գլխով հնազանդութեան նը-
շան մը ըրաւ։

— Հիմա կարգը ձերն է։ Հարցաքննեցէք
այս վատ եղեռնագործը և ես ալ մտիկ պի-
տի ընեմ։

— Բայց իմ ծերունի բարեկամս, ես հիմա
այդպիսի բաներու ժամանակ չունիմ։ Խորհրդ
զանի ձեր տեղը և ինչ որ կուզէք դուք հար-
ցուցէք իրեն, այս տեղ մինակ մնալու պէտք
ունիմ քիչ մը ատեն, և կը խնդրեմ որ զիս
առանձին թողուք։

Պէրթիէ ասոնք ըսելով ժամացոյցը հանեց
և անոր վրայ նայեցաւ :

Ժամը տասին , այսինքն Պէրթիէի հետ ու-
նենայիք գաղտնի մենամարտին քսան վայր-
կեան մնացած էր :

Տամիէն իր որոշումը պաշտպանելու համար
բերանը բանալու վրայ էր , երբ կաշկանդեալ
եղեռնագործը զանի ազատելով այն անորոշ
ձանձրութենէն՝ որուն յաջող հետեւանքը
խիստ տարակուսելի կերեւէր ,

— Ներեցէք որ ես խօսիմ պարոն Պէրթիէի
հետ , ըսաւ :

— Դո՛ւն խօսիս պարոն Պէրթիէի հետ :

— Այո , որովհետեւ իմ ըսելիքներս միայն
կրնան համոզել զինքը :

— Խօսէ տեսներք , յարեց նախկին յիսնա-
պետը կէս մը տաքակոյսի և կէս մ'ալ հե-
տաքըքրութեան ձեւով :

Այն ատեն եղեռնագործը իր խօսքը պա-
րոն Պէրթիէի ուղղեց :

— Ժամը քանի՞ն էր , պարոն :

— Տասին քսան կամ տասնեւութ վայրկեան
կայ :

— Ճիշդ Ժամը տասին պիտի մենամարտէիք
պարոն էթիէնի հետ , այնպէս չէ՞ :

Պէրթիէ և Տամիէն , երկուքը մէկանց սաս-
տիկ զարմացման ձեւով մէկ մէկ քայլ ետ

գացին , և քիչ մնաց որ այս գործողութեան
ատեն կամ չարագործը գետին պիտի տա-
պալէին և կամ թէ անոր օձիքին մէկ մէկ
կտորը իրենց ձեռքը պիտի մնար :

— Մենամարտութի՛ւն մը... և այս գի-
շեր , աղաղակեց Տամիէն , ցնորածի մը պէս :

— Այո , մենամարտ մը , կրկնեց եղեռնա-
գործը :

— Բայց դուն ինչէ՞ն գիտես ատիկա , հար-
ցաց Պէրթիէ :

— Եթէ իմ կեանքս չնորհել հաճիք , ամեն
բան պիտի ըսեմ ձեզ . սոսկալի գաղտնիք կան
գործին մէջ , պարո՛ններ . միայն սա չափը
ըսեմ որ պարոն էթիէն այս գիշեր հոս չի
պիտի գայ ձեզի հետ մենամարտելու :

— Զի՛ պիտի գայ . ուրեմն վատ մ'է այդ
մարդը , ըսաւ Պէրթիէ իր ոտքը գետինը զար-
նելով , և ռճրագործին ինդրած կենաց շը-
նորհին վրայօք խորհուրդ հարցնելու ձեւով
մը ծերունի յիսնապետին երեսը նայելով :

Տամիէն՝ իր նախկին շփոթութեան ամպե-
րը հալածելու կարող եղած էր այդ տագ-
նապալի վայրկենին :

Աւագակին օձիքը թողուց :

— Ներկայ մարդասպանութեան փորձիդ
համար տասն անգամ սպաննուելու արժանի
ես . բայց խոստացանք արդէն այս ռճիղ

համար քու վատ անձիդ խնայելու, եթէ ամեն բան ճշդիւ պատմես մեզ։

— Այո, ամենայն ճշդութեամբ պիտի պատմեմ ձեզ բոլոր եղածները, պարոններ, և պիտի տեսնէք որ իմ կեանքս չնորհելով ձեզի վնասակար բան մը ըրած չի պիտի ըլլաք։

— Ըսէ՛, շուտով խօսէ, ըսին Պէրթիէ և Տամիէն երկուքը մէկանց վերջին ծայր անհամբերութեամբ։

— Այս առաւօտ տիկին ֆրանսուազ զիս գտնելով, գիշերուան մութը կոխելէն ժամ մը յետոյ իրեն տունը գտնուելու և այս մասին ուէ մէկուն մը չըսելու ինձ պատուիրած էր։

Որոշեալ ժամուն հոն գացի։

Անժէլիք եւս տիկին ֆրանսուազի հետ ինձ կ'սպասէր։

Դադանի խորհուրդ մը ունեցանք։

Ժամը տասին պիտի մենամարտէիք էթիէնի հետ։

Ես ժամը իննին հոս դարանի մտնելով ձեր գալտեան պիտի սպասէի, և մութին ձեր վրայ յարձակելով պիտի սպաննէի զձեզ, որպէս զի էթիէն բոլորովին ազատ մնայ։

— Քեզի այս գործին մանրամասնութեանը վրայ խօսողը ո՞վ էր։

— Անժէլիքն էր։

— Անժէլիքն էր. Անժէլիք ի՞նչքը, կը կըրկնէր խեղճ Պէրթիէ իրարու ետեւէ, վհուկին այն դուշակութիւնը միաքը բերելով, որ ըսած էր թէ Անժէլիք ինքը պիտի սպաննել տար իր սիրահարը։

— Այո, պարոն Պէրթիէ, այս մանրամասնութեանց վրայ աշխուժիւ ինձ հետ խօսողը Անժէլիքն էր, որնոր իմ կատարեալ հաւանութիւնս ստանալուն վրայ ձեռները իրար զարնելով այսպէս կաղաղակէր. «Ուրեմն ժամը տասին ամեն բան լմնցած է, և եո բոլորովին ազատ եմ անկից յետոյ»։

Պէրթիէ իր ձեռքը այնչափ սաստկութեամբ ճակտին զարկաւ որ, այդ ահագին հարուածին դէմ դնելու համար իրեն ճակտին պէս պարկեշտ գործաւորապետի մը տուկուն ճակատը պէտք էր։

— Ահ, երբեք մտքէս չէի կրնար անցունել որ ցմահ ինձ հաւատարմութիւն երդուընցող արարած մը վատութեան այս աստիճանները խոնարհի, աղաղակեց նա։

— Այսու ամենայնիւ ինչ որ ըսի ձեզ կատարելապէս ստոյգ է, պարսն Պէրթիէ. հիմա նորէն ժամացոյցնիդ նայեցէք։

Պէրթիէ ծռելով լապտերիկին լոյսովը իր ժամացոյցը քննեց։

— Ժամը տասին հինգ վայրկեան կայ, ըսաւ նա։

— Պարոն էթիէն գոնէ հինգ վայրկեան առաջ հոս գտնուելու էր. բայց հոգ չէ, սպասեցէք ճիշդ որոշեալ պայմանաժամին, և եթէ մինչեւ այն ատեն ալ ձեր հակառակորդը երեւան չելնէ, յայնժամ կրնաք կատարելապէս համոզուիլ որ խօսքերուս մէջ ստուծեան բառ մ'իսկ չի կայ:

Ասոր վրայ խորին լուծիւն մը տիրեց:

Պէթիէն, մէկ ձեռքովը անծանօթ չարագործին օձիքը բռնած ատեն, միւս ձեռքովը ալ դանակին հետ միատեղ իր ժամացոյցը լապտերին լոյսին բռնած էր:

Անցաւ այդ սոսկալի հինգ վայրկեանն ալ. ժամը ճիշդ տասն էր և էթիէնէն ամենևին հետք մը չէր տեսնուեր:

— Հիմա բոլոր տարակոյսներնիդ փառատեցա՞ն:

— Այո, ճշմարիտը խօսեցար, պատասխանեցին Պէթիէն և Տամիէն:

— Բայց տակաւին պակասներ ալ ունիմ լրացնելիք. քսան հազար ֆրանք պիտի վճարուէր ինձ այս եղեռնագործութեան համար, և ես այդ գումարը առնելով Ամերիկա պիտի անցնէի, անոր մէկ անծանօթ անկիւնը իմ ոճրագործութեանս արդիւնքը վայելելու. հոն պիտի անցունէի իմ կենացս մնացեալ մասը, առանց երբեք կրկին անդամ եւ-

րոպա ոտք կոխելու. պարոններ, այդ գումարին հինգ հազար ֆրանքը արդէն գրպանիս մէջ կը գտնուի, զոր ստացած եմ Անժէլիքի բուն իր փափուկ ձեռներէն:

— Իսկ մնացեալ տասներհինգ հազարը, հարցուց Տամիէն զայրագին:

— Մնացեալ տասն և հինգ հազարը... այո, մնացեալ գումարը ըսել կուզէք... անիկա ալ... անիկա ալ...:

— Շուտով ըսէ, պօռաց Տամիէն այնպիսի ահարկու ձայնիւ, և դանակն ուղղելով վատ եղեռնագործին կոկորդին այնպիսի սպառնական եղանակաւ մը որ, չարագործ մարդը իր վերջին վայրկեանը հնչած կարծեցով. բոլորովին այլայլեցաւ և դողալ սկսաւ:

— Ըսէ՛, շուտ ըսէ:

— Այո, պիտի ըսեմ, բարի ծերունի... բայց քանի որ իմ կեանքս կը շնորհէք ինձ, կը յուսամ որ այն վերջին հարստութիւնն ալ ինձ թողելու շնորհը կընէք, պիտի երթամ դարձեալ Ամերիկայի անծանօթ մի անկիւնը պիտի կորսուիմ, մէկ մ'ալ եւրոպա ոտք չի պիտի կոխեմ, և... իմ մնացեալ կեանքս պարկեշտօրէն պիտի վերջացնեմ:

— Բայց ըսէ նախ թէ այն արեան գինէ մընացեալ տասներհինգ հազար ֆրանքը ո՞ւր մնաց:

— Այո՛ . . . այո՛ . . . պիտի ըսեմ . . . գերեզ-
մանատան մեծ դռնէն ներս մտցուած ա-
տեն . . . քսան քայլ գէտի առաջ երթըցուե-
լով . . . Տըլապուշի շիրիմը կը գտնուէի ճիշդ-
անկիւն մը դարձուած տեղը :

— Գիտեմ Տըլապուշի շիրիմը , ըսաւ Տամի-
էն հաստատուն ձայնով մը , քանդակեալ մար-
մարիոնէ միապաղաղ շինուածք մը :

— Այո՛ , ճիշդ անիկայ . . . վաղն առաւօտ
խիստ կանուխէն . . . այսինքն գերեզմանատան
դուռը բացուելուն պէս , սեւեր հագած կին
մը պիտի գայ և ծնրագրէ այն մարմարիոնէ
շիրիմին առջեւ . . . Անժէլիքն է այն կինը . . .
և շիրիմի պատուանդանին և հողին մէջ տեղը
գտնուող փոքրիկ բացուածքի մը մէջ պիտի
տեղաւորէ . . . այն մնացեալ տասնեւհինգ հա-
զար ֆրանքի դրամատոմսերը :

— Այդ գումարն քուկդ պիտի ըլլան և ա-
զատ պիտի ըլլաս Ամերիկա երթալու . այս-
չափը կը բաւէ , ըսաւ Պէրթիէ անհամբերու-
թեամբ նորէն գետին զարնելով իր ոտքը :

— Ո՛հ , չնորհակալ եմ պարոն , յանհունս չը-
նորհակալ ես ձեզ . ես ձեր պատուական կեանք
քին դաւաճանեցի , և դուք իմ կեանքս և
միանգամայն ազատութիւնս և ձեր արեան
գինը եղող հարստութիւնը կը պարգեւէք
ինձ . ո՛հ , կերդնում որ այս աստիճան վե-

հանձնութեան մը ականատեսս վկայ ըլլալէս
ետեւ , կատարելապէս պարկեշտ մարդ մը
ըլլալու պիտի աշխատիմ :

— Լաւ է . ես ալ կատարելապէս կը հաւա-
նիմ պարոն Պէրթիէի որոշման , ըսաւ Տամի-
էն , սակայն աւելի զօրաւոր կերպիւ բռնե-
լով ազատուելիք մարդուն օձիքը . իր կենաց
դէմ դործած վատ դաւաճանութեանդ հա-
մար , իմ ազնիւ բարեկամս կատարելապէս
կը ներէ քեզ . ադոր ըսելիք մը չունիմ . բայց
ինձ հետ ալ հաշիւ մը ունիս , պարոն Լըկե-
ռիէ :

— Ո՛հ , գիտէ՞ք իմ անունս :

— Մարդ մը , իր կինը դիտէ հանող վատը
չուտով չի մոռնար :

— Բալց ո՞վ էք դուք :

— Ե՞ս , հըմ , կը յիշէ՞ք Պրիւքսէլի ոտի-
կանութեան յիսնապետ Տամիէնը :

— Այո՛ , այո , կը յիշեմ այդ անձը :

— Որուն կինը չարաչար դիտէ հանեցի , գիտ
թիարանի մէջ փտելու դատապարտեցիր , և
երբ հնգետասանամեայ բանտարկութենէս ե-
տեւ նորէն ազատութեան օդը շնչել սկսայ ,
մեր հին հաշիւը մաքրելու համար մենամար-
տի հրաւիրագիր մը ղրկեցի քեզ , և դուն
վատութեամբ մերժեցիր այդ հրաւերը , ա-
ռարկելով թէ թիապարտ մ'եմ ես , և քու
անարատ պատուդ չէր վայլեր թիապարտի
մը հետ մենամարտելը , մինչդեռ այն թիա-
պարտը խեղակորոյս կնասպան մը եղած էր
միայն , իսկ դուն . . . վարձեալ մարդասպան

մը Գաղտնիքս դուրս հանած ըլլալուն համար հիմա այլ եւս զղջալու պատճառ մը չունիմ. քանի որ սատանան իրարու դէմ հանեց զմեզ այսպիսի գաղտնի տեղ մը... հոգ մի՛ ընեք... կատղած շան մը պէս չի պիտի սպաննեմք եզ, թէպէտ ամեն իրաւունք ունիմ այդպէս ընելու... այս երկու դանակներով պատուաւոր մարդոց պէս պիտի մենամարտինք իրարու հետ... եթէ ես սպաննուիմ, գաղտնիքս ինձ հետ դերեզման պիտի մըտնէ... իսկ եթէ դուն սպաննուիս, հառարակութեան բերանը իյնալու խայտառակութենէ ազատ կը մնամ. գալով պարոն Պէրթիէի, իր պարկեշտութեան վրայ կատարեալ վստահութիւն ունիմ. ամեն բան գաղտնի պիտի մնայ իր քով... ուրեմն, պարոն Պէրթիէ, կը խնդրեմ որ ձեր ձեռքի դանակը լըկէռիէի յանձնէք. արդէն իր դանակն է այն և կերելի թէ զանի լաւ գործածելու վարժուած է. ուստի զէնքի ընտրութեան մասին առարկութեան իրաւունք մը չի կըրնար ունենալ:

— Բայց իմ ծերունի բարեկամս...

— Ո՛հ, կը խնդրեմ այս որոյմանս մի միջամտէք, պարոն Պէրթիէ, եթէ կողքէք որ ըսեմ, այսպէս կը հրամայեմ ձեզ, և դուք՝ իբրեւ պատուաւոր մարդ, պարտական էք հնազանդելու ծերունիի մը, որ դուքէ մեռնելու վրայ է:

Յետոյ Պէրթիէի ականջին ծռելով կամաց մը յարեց,

— Ազնիւ բարեկամս... եթէ ես մեռնիմ... եթէ երկինք ուզեն որ սպաննուողը ես ըլլամ, դիտես որ քենէ ի զատ ոչ ոք կը մնայ խեղճ լուիզը պաշտպանելու:

Պէրթիէ զգաց որ ամեն առարկութիւն և ամեն միջամտութիւն՝ ժամավաճառութենէ զատ բանի մը օգուտ չի պիտի ընեն. ուստի, յուսահատօրէն գլուխը վար կախելով իր ձեռքի չարաշուք դանակը՝ լըկէռիէի կ'երկընցունէր:

Ոյս վերջին տեսնելով որ խուսափման ամեն յոյս կորած է, և Տամիէն իր օձիքը թողելով ոպառնալից դիրք մը կ'առնուր իր դէմը նոյն վայրկենին, մեքենաբար առաւ դանակը Պէրթիէի ձեռքէն, և այս ակամայ մենամարտին մէջ իր պաշտպանողական դիրքը բռնեց:

Մահուան երկիւղ մը չունէր, որովհետեւ Տամիէնի ծերութիւնը իրեն համար բաւական ապահովութիւն մ'էր:

Միայն թէ սխալ մտադ մը սպաննած պիտի ըլլար, քանի որ իրեն դանակին յանձնարարողը Պէրթիէն էր, և ոչ թէ Տամիէն, որ անախճալ կերպիւ հեղած մէջ նետուած էր ճիշդ այն վայրկենին երբ ինքը ապահով էր որ վերջին և որոշիչ հարուածը պիտի տար երիտասարդ գործաւորապետին:

Բայց միթէ այս սխալ գործողութեամբ իր ազատութիւնը և քսան հազար ֆրանքի հարստութիւնը վտանդի չէլ'ն ենթարկուէր:

Չարագործը բան մը մտածեց այս ամենակարեւոր կէտերուն վրայ :

Վերջապէս ինքզինք զսպելու ա'լ անկարող ըլլալով, Տամիէնի երեսը նայեցաւ ու ,

— Պարոն, եթէ դուք սպաննուիք, իմ ազատութեանս և քսան հազար ֆրանքի հարստութեանս կարգադրութեան մէջ փոփոխութիւն մը պիտի ըլլայ, — հարցուց :

— Դուն զիս սպաննելու նայէ, պարոն Պէրթիէ անգամ մը հանդիսաւոր կերպիւ եղած կարգադրութենէ ետ դարձող մարդերէն չէ . օ՛ն պաշտպանէ ինքզինքը, — ըսաւ Տամիէն :

Եղեռնագործը դարձեալ հարցական ձեւով անգամ մ'ալ պարոն Պէրթիէի երեսը նայեցաւ :

Երիտասարդ մարդը՝ խօսելու կարողութիւնը կորսնցուցած ըլլալուն, միայն գլուխովը հաստատական պատասխան մը տալով գոհ եղաւ :

Այն ատեն երկու ղինեալ մարդիկ կատաղութեամբ իրարու վրայ ինկան . ի՛նչ սոսկալի բան էր տեսնել այս երկու մարդոց կըռուիլը այն թանձր մթութեան ժամուն, որ միայն փոքրիկ լապտերին լուսովը քիչ մը կը լուսաւորուէր, և երկու արիւնարբու դանակներուն երկաթնէրը կը փայլէին այդ աղօտ լուսին մէջ :

Պէրթիէ, բոլորովին շուարած քնացեր էր . Տամիէնի ծերութիւնը, անոր էննացը համար վախճալու ամեն իրաւունքը կուտար իրեն :

Թէ ինքը և թէ մահացու հարուածը տալու ճշնող այն երկու վայրենի մարդիկ կատարեալ լուութիւն մը կը պահէին :

Տամիէն դէպի իրեն ծռելու սկսած ատեն, Պէրթիէի վախը աւելի եւս սաստկացաւ :

Իր հակառակորդը անոր վրայ ծռած էր, ոտներին իրարու մէջ անցած կը գտնուէին, ու թէեւ երկուքն ալ իրարու դանակազէն ձեռքը պրկած մահացու հարուածը արգիլել կը ջանային, այլ արդէն կէս մը գետին խոնարհած Տամիէնի ոտքը բոլորովին գետնէն կտրած ատեն, իր դործն ալ վերջնական կերպիւ պիտի լմննար :

Քառորդ ժամու մը չափ տեւեց այս սոսկալի կռիւը :

Յետո՛յ :

Յետոյ . . . իրարու փաթթուած երկու մարդոց մարմիններ քիչ մը տոնն ալ գետնին վրայ թաւալեցան :

Վերջին պայքարն էր այս :

Այն միջոցին Պէրթիէի ձեռքի լապտերն ալ գետին ինկաւ և մէջի մո՛ղը մարեցաւ :

Լապտերիկին վերջին լոյսին հետ գետնաքարշ կռիւն ալ վերջացած էր :

Դիտնատարած մարդոցմէ մին ծանր ծանր ոտրի կ'ելնէր :

Բայց արդեօք ո՞վ էր այն :

Անշուշտ ծերունի Տամիէնը ըլլալու էր, որ չէր կրցած այս անհաւասար կռուայնաւորու :

Ինչ՞էն դործը այլ եւս բոլորովին վերջացած էր, և Լուիլ՝ ինչպէս մերմէ, նոյնպէս

հօրմէ ալ որք կը մնար, առանց գիտնալու որ անիկայ իր հայրն էր:

Պէրթիէի աչերը մթագնիլ սկսան, և ինքն ալ կեցած տեղը երեքալով իր կարգին գետին փռուելուն շատ բան մը մնացած չէր...

Եւ այն ատեն...

Ո՛հ, այն ատեն ո՞վ կրնար երաշխաւորել որ արիւննարբու Լըկէռիէ գինքն ալ ամենայն դիւրութեամբ չի պիտի սպաննէր:

Այս վիճակին երբ մութին մէջ ոտքի ելնող մարդը խարխափելով իր քով հասաւ և ձեռքը անոր ուսին կրթնցուց, Պէրթիէ՝ իրեն անգէն և բոլորովին տկարացած ըլլալուն ալ չի նայելով, ըստ կարի իր անձը պաշտպանելու համար բուռն շարժում մը ընել ըսկսաւ, և իր վրայ եկողին կոկորդը ձեռք անցնելու կը ճգնէր:

— Բարի Պէրթիէս, ես եմ:

— Ո՛հ, դո՛ւն ես, պարոն Տամիէն:

— Այո, ես եմ: Վրէժս լուծեցի... հիմա ամեն բան լնացած է, ըսաւ նախկին յիսնապետը սաստիկ հեւալով... բայց լապտերը ուր է:

Մութին մէջ փնտռելով գտնուեցաւ լապտերիկը, և սրով հետեւ գերեզմանատան պահնորդի օգնականին գրպանէն երբեք չէր բաժնուէր լուցկիի տուփն ալ, ուստի քիչ ատենէն վերտին վառեցաւ անոր մօմը,

Տամիէնի և Պէրթիէի առաջին շարժումն էր գէպի Լըկէռիէի մարմինը, որ տնչարժ տարածուած կը գտնուէր գետնին վրայ:

Լայն վերք մը կար անոր սրտին ճիշդ վրան,

ուրկէ սեւ արիւն մը դուրս կը հոսէր: Մերունի Տամիէնի դանակը լաւ գործ տեսած էր:

Մեռեալին մարմնոյն քով խորհուրդ մը տեղի ունեցաւ:

Պէրթիէ իր դրողական համաձայնութեամբ և Տամիէնի ցուցուած էր այն տոմասկը, որուն մէկ օրինակն ալ պիտի գտնուէր Եթիէնի վրայ, եթէ մենամարտէն խոյս տուած չըլլար այն:

Ինչպէս որ գիտենք, մենամարտի որոշեալ պայմաններէն մին ալ այն էր որ սպանեալին գլուխը պիտի բաժնուէր իր մարմնէն:

Ասոր վրայ կրկին խորհուրդ մը տեղի ունեցաւ հօն:

Ահա՛ այդ գաղտնի խորհուրդին արդիւնքը: Պէրթիէ և Տամիէն մեռեալ մարդուն գիւղին վրայ ծռեցան:

Յետոյ դանակը գործել սկսաւ, և Լըկէռիէի գլուխը բոլորովին կտրուելով անոր մարմնէն բաժնուեցաւ:

Այս գործողութիւնը լմնալէն ետեւ Պէրթիէ՝ բաղնիք մտնող մարդու մը պէս հանուիլ սկսաւ:

Լըկէռիէի մարմինն ալ մերկացուցին, և Պէրթիէի հանած հագուստները անոր հագցուցին: Երիտասարդ գործարանապետին գլխարկն ալ կռուոյն տեղը թողուեցաւ:

Պէրթիէ՝ սպանելոյն հագուստը, ճերմակեղէնները, և գլխարկը ինքը հագնելով բոլորովին կերպարանափոխ եղաւ, և երկու բարեկամք, Լըկէռիէի գլուխն ալ հետ առնե-

լով մեկնեցան այն մեռելահոտ տեղէն .

Ո՛ւր կերթային :

Դերեզմանատան պահնորդի օգնականին հիւղը , ուր քիչ մը ատեն պահուած պիտի մընար Պէրթիէ :

Բայց խեղճ երիտասարդը հազիւ թէ Տամիէնի հին խշտեակին վրայ նետեց ինքզինքը : վրան սաստիկ դալկացում մը գալով հոն տեղ մարեցաւ .

Լըկէւիի հետ կռուած ատեն անոր դանակէն իր ազդրին վրայ ընդունած վէրքը , որ առջի բերան բանի մը տեղ չէր դրած , ինչպէս իւր երեսին վրայ Տամիէնի ատրճանակէն ընդունած թեթեւ վէրքը , արեան շարունակ հոսմամբ խեղճ երիտասարդին ոյժը սպառեր էր :

Եւ ասոր համար էր որ Տամիէնի և Լըկէուիէի գետնաթաւալ կռուած ատեննին , իր վրայ սաստիկ տկարութիւն մը եկած էր :

Տամիէն չի յուսահատեցաւ , այլ անմիջապէս պէտք եղած դարմանները ի գործ դնելու փութաց գաղտնի կերպիւ և երիտասարդի մը աւիւնով :

Պէրթիէի վէրքը քննեց :

Վտանգաւոր հանգամանք մը չունէր այն , բայց պէտք էր լաւ կերպիւ խնամուէր :

Տամիէն ալ մի միայն այն բանը ընել մտածեց այն վայրկենին .

Լըկէուիէի կտրուած գլուխը անկիւն մը դրուած էր ապահով կերպիւ և Տամիէն իր աչքը չէր բաժներ անկից :

ՎԵՐՋ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՏՈՐԻՆ

13,000

141.000

64000.80

12

15,000

150,000

MAR 8 1914

10436

44

: Դրամագրւորոյ զնտ ճորանտակով
 զհրէսի ողորթութեամբ զվերապատման
 թղթերու մէջ վճարածնիս 7 վաւերացող
 դրամով մզկէնեմք թղթ 16 մս վաւերացող

: Երկու խաղաղութեան վաւերացող
 տոմարն մի վճարածնիս խաւարածնիս
 տոմարն զնտ զվճարածնիս

: Եւրոպական տոմարն
 հրամայ մսն մտնող վաւերացող զվճար
 -մտ վճարածնիս վաւերացող մի մի թղթերու
 մտնող խաղաղութեան ճորանտակով
 -տոմարն զնտ զվճարածնիս խաւարածնիս
 մտնող զնտ զվճարածնիս խաւարածնիս
 խաղաղութեան ճորանտակով

: Խաւարածնիս խաւարածնիս
 մտնող վաւերացող խաւարածնիս
 խաղաղութեան ճորանտակով

: Խաւարածնիս խաւարածնիս
 մտնող վաւերացող խաւարածնիս

ԳՎՎԹՎՍՍԻՆԵՐԿՍ

2013

